

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.
Snopič 20. V Gorici, 30. junija 1894. Cena 12 kr.

Zaobljuba.

Povest.

Hrvaški spisal Ferd. Bečić.

Poslovenil Pet. Medvešček.

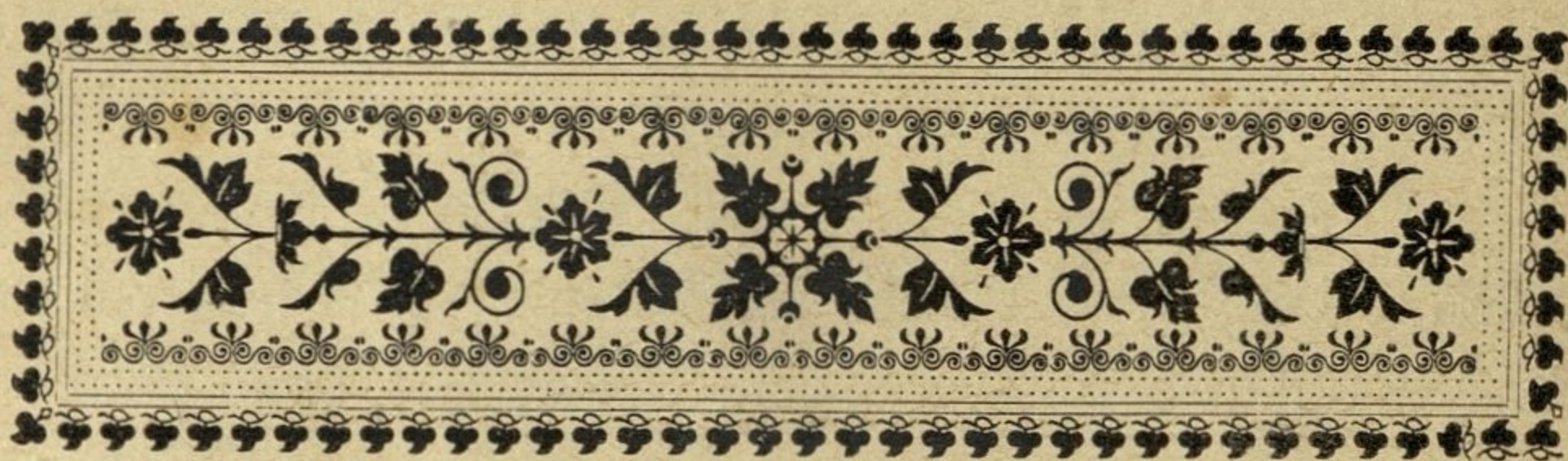

~~45978~~
~~45978~~

46.797

IM = 030002258
ID = 58356480

I.

Bilo je meseca septembra 1831. leta. Na hrvaškem morju jadrajo štirje serežani (stražniki) s svojim poveljnikom proti Karlopagu, vračajoč se od svoje službene plovitbe. Prepevaje vesele pesmi, vržejo kakšenkrat tudi trnek do dna morja, loveč ribe. Nalové jih dvajset; dovolj za večerjo, katero bo treba zaliti z dobrim dalmatincem.

Nad vrhovi kamenitega Velebita pokažejo se sivi oblaki, naznanjajoč, da je blizu burja. Ko mornarji to zapazijo, bolje razpnejo jadra in dolga ladjica leti ko blisk proti severu, kjer se kmalu pokažejo prve hiše mesta Karlopaga.

«Hvala Bogu, domá smo!» — reče poveljnik, ko zavije ladjica v mestni zaliv. «Če se ne motim, bode huda burja, preden mine četrta ure».

Srečno dospevši na kopno, postavi se pectorica na ključ, gledajoč okoli, ako je zaostala še ka-

tera ladja na morju. Pokažejo se razpeta jadra velike jadranice, ki pluje proti severu.

Poveljnik se malo zamisli, pokaže proti jugu ter vsklikne veselo: «Veselite se mladeniči, to je francoska trgovska ladja; gotovo ostane tukaj; ako bodo potrebovali naše pomoči, tedaj dobro zalijemo naše ribe; saj znate, da Francozi se ne tresejo, kedar obdarujejo koga za dano pomoč!»

Mornaji se veselé, da si bodo mogli zadostno namočiti suha grla z izvrstno kapljico ter nestrpljivo upirajo oči v bližajočo se ladijo in čutijo že v grlu slast dobre kapljice, črnega dalmatinca. Le kratek čas še in glej ladijo le za dva, tri streljaje od brega; ali sodeč po smeri, ni kazalo, da spusti mačka v zalivu.

«Aha, kaj vraga!» — začudi se poveljnik — «vendar se niso zmotili, da hočejo dalje, burji ravno v žrelo! Hej Lukatela, zakriči jim, naj stoje, ti imaš dober glas. Ali se ne poznajo v naše vetrove, ali so pijani?»

Jeden naših mornarjev, gorostasen človek, kakoršnih najdeš v Hrvaškej še mnogo, se razkorači, nagne glavo nazaj, pritisne obe roki k ustam, zagrmí z močnim glasom, da je odmevalo od pažkih skal:

«Hej, ne hodite dalje, — bode burja!»

Na krovu francoskega broga se vzdigne nekoliko ljudij, koji mahajoč z robci, kričé veselo na ves glas.

«Te niso razumeli» — reče poveljnik — «zakriči jim italijanski». Mornar mahne parkrat z roko, kazaje na planino in zakliče še glasneje: «Non an-

date più lontano — il vento scirocco si cangerà subito in bora!» (Ne hodite naprej — južni veter se kmalu preobrne v burjo!)

Z broda se zasliši še močnejši krik mornarjev. Jeden maha s klobukom v zrak, zavpije nekaj besedi, a veter prinese do brega le zadnje, namreč: «Vive la France!» (Živila Francija!) — a koj se zasliši z broda vesela marseljska pesem. «No, ti so se nekje z vinom napolnili!» — reče poveljnik in natlači si pipo. «A to jih bode drago stalo, kajti v nevarnosti so, da se pogubé. Škoda za vsakega Francoza, a tu se jih deset in še več ugonobi. — No, mi smo svojo dolžnost storili!»

«A pri tem ostali brez vina» — dostavi orjaški Lukatela, žalostno gledajoč za francoskim brodom. «Da bi imeli vsaj nekaj one dobre kapljice, ki se pogrezne ž njimi v morje. Škoda velika!»

Še večkrat pogledajo za odjadrajočim brodom; a ko se isti kmalu skrije za hrib otoka Paga, obrne se poveljnik, rekoč: «Hajd mladeniči, pojdimo k staremu Budaku, tam si spečemo ribe in pokvartamo za vino».

Prižgé si na to pipo in petorica gre proti mestu, prepevaje po tistem mornarsko pesem.

II.

Med tem je jadrala francoska ladija hitro proti severu. Na krovu blizu velikega jarbola sedel je na blagu gospodar, marseljski trgovec Alfonz Dubois

(reci Diboà), kadil iz srebrom okovane pipe in zamišljeno gledal proti gorostasnim pečinam hrvaškega primorja. Bil je lep mož, kakih 30 let star, podolgastega obraza, črnih las in brk in visoke, suhe rasti.

Pri njem je stal, naslanjajoč se na jarbol, suhljat gospod, obrit in tako nališpan, kakor da hoče iti na ples. To je bil njegov dober znanec in prijatelj Horac Fleurmont, ki je potoval po Italiji in Dalmaciji ter se mu pridružil v Dubrovniku in prevzel njegovo ponudbo, da se ž njim popelje do Trsta, od koder dalje prepotuje Avstrijo in Nemčijo.

Okoli njiju je bilo na krovu še kakih deset mornarjev. Nekateri so nekako zaspano opravljali svoj posel, drugi so kvartali, tretji gledali v morje, izpuščali goste dime iz svojih pip in mislili, Bog ve kaj.

«Da bi samó znal, kaj so si mislili oni mornarji na bregu, ko so kričali in kazali proti planini» — reče Dubois, vstane in gleda po obzorju. «Mogoče nas čaka nevarnost hude ure. To bi bilo hudo za nas, posebno še danes, ko smo vsi še kakor ostrupljeni od močnega dalmatinskega vina, s katerim nas je sinoči napolnil oni Zadržan. Glava me boli, a moji mornarji so kakor omamljeni».

«Ne bojte se» — poprime Fleurmont, odkrije se in si gladi lase — «vreme je tako lepo in ugodno, da se ni bati, da se veter premeni že danes in do noči smo v Senju».

«Ste li tod že potovali?» — upraša Dubois,
«Nikoli!»

«Tudi jaz sem v tem morju prvikrat. Dve drugi moji ladiji ste večkrat vozili v dalmatinska mesta, tudi v Senj, na Reko, v Trst in Benetke, a jaz sem s to-le obhodil grška mesta, Malo Azijo, Egipet; v Jadransko morje me ni mikalo, ker je znano po nevarnih vetrovih. Če Bog dá, to je zadnja moja pot; ako se srečno vrnem v svojo domovino, nočem stopiti več na ladijo».

«Oho!» — začudi se Fleurmont in upré oči v svojega prijatelja — «kaj bi hoteli vi tako hitro pustiti opravilo, ki vam toliko koristi?»

«Hvala Bogu, meni ni treba več koledvati po morju in živeti v nevarnostih» — odvrno Dubois z nasmehom in nekim ponosom. Na to udari ob veliko, debelo kožnato torbo, ki jo je imel na jermenu okoli pasu, ter nadaljuje: «Glejte, dragi prijatelj, ta torba skriva v sebi malenkost nad 60.000 frankov; moje premoženje v Marsilji velja nad 500.000 frankov; tedaj čemu bi postavljaj življenje in premoženje v nevarnost na morju? Čemu se še dalje po svetu truditi, ko mi popolnoma zadošča, kar mi je pokojni oče zapustil in kar sem si še sam prihranil, da morem brez skrbi živeti? A vrhu tega želim uživati srečo družinskega življenja ter se ozreti po kopnem, ako bi dobil kje družico, ki bi mi hotela osladiti življenje».

«Ah, prav je» — vzklikne Fleurmont in ga po-teplje po ramenu. «To je prav lepa misel. Prav je, tako velja, a jaz vam že naprej čestitam, ker sem prepričan, da vas tudi v tem važnem opravilo ne za-

pusti sreča, ker se vam bodo ponujale hčere prvih naših bogatašev».

Dubois se malo zgane, kakor da bi mu ne bile te besede povšeči in odgovori resno: «Priatelj, motite se, če mislite, da mi bode tudi pri ženitvi špekulacija na misli. Moram se res pohvaliti, da sem v trgovini izurjen, podvzeten; no, v ženitvi ne bodem za trohico trgovec, to prepustim popolnoma svojemu srcu».

Fleurmont se nasmehne, kakor da dvomi, ali so te besede resne; a Dubois to zapazi in reče bolj gorko: «Vi nekako mislite o meni, da sem se v trgovini že tako utrdil, da nimam ne zmisla in ne čustva za drugo, kakor za posvetno blago, za denar in trgovske račune? Ne, hvala Bogu, ni tako! Do zdaj res nisem še bil zaljubljen, a da vam resnično povem, za to nisem imel tudi časa. A pri vsem tem čutim, da mojemu srcu je mogoče vsplamteti z vsim žarom prve ljubezni, ko hitro pride ugodna prilika. Kajti kadar vidim dvoje ljubečih se ljudij, vsplamti mi srcé za isto srečo, a v duši slišim vesel glas: kaka sreča, če najdeš tudi ti srcé, ki bi te tako ljubilo! Zaupam v Boga, da je dobim, kjer bodi; kakor sem rekel, ne bodem je iskal z umom, nego s srcem ter si vzamem za družico le ono deklico, katero bodem ljubil in katera bo ljubezen mojo mogla vračati z isto gorečnostjo, če tudi bi bila hči najzadnjega delavca, — da, najzadnjega delavca — v tem mi pomagaj božja Porodnica, sveta varhinja te moje ladje!! »

Dubois je bil ves v ognju. Lice mu je gorelo, a oči so se mu svetile z nekim svetim navdušenjem. Videč, da se Fleurmont če vedno smehljá, gleda v tla in mane si roki, dostavi Dubois ognjeno: «Po mojem prepričanju se prava ljubezen ne dá ne kupiti, niti prodati, in vsled tega vam jaz preziram vse one, ki se ženijo radi denara, le hlinijo pravo ljubezen; a čudim se, kako da takih ljudij ni sram, pogledati svoji ženi v oči, ko dobro vedó, da se take prevare kmalu spoznajo!»

Fleurmont začuden gleda v prijatelja, še vedno se smehlja ter hoče nekaj odgovoriti v svojo obrambo; kar na hip prešine ladijo hladen piš burje tako nemilo, da je vsa zaškripala, a jarbol, malo da se ne zlomi pod silno napetimi jadrami.

Prestrašili so se vsi, skočili po koncu, da pogledajo po obzoru. Še vedno piše isti južni veter, tako da je mornarjem še menj razumljiv prejšnji burjin piš. Pogledajo na vse strani ter zapazijo na zahodu, kjer se iznad Velebita vzdigajo sivi oblaki, ki se hitro razprostirajo po sinjem nebu.

«Jadra doli!» — zagrmi Dubois. Ali, prej ko ukaz izvrše, prešine ladjo drug močan udarec še huje, takó da je za hip vsa pod vodo. Polagoma pa se vse morje razsrdi in močni valovi pljuskajo ob brod.

«Joj, gorje nam, ako nas vihar vrže proti onim pečinam!» — zakliče Dubois krmilarju ter pokaže proti bregu.

Mornarji so vsi na delu, spuščajo jadra; a krmilar napne vso silo, da obdrži brod kolikor mogoče od kraja. Kmalu zgrabijo ladijo velikanski valovi, igrajo se ž njo, kakor jim ljubo. Vržejo jo kvišku, kakor da jo hočejo vzdigniti v sive oblake; zopet jo potopé v globočino, kakor da ne pride nikedar več na vrh in voda pljuska po krovu, da se mornarji morajo trdno držati, da jih silni valovi ne odnesó na dno morjá. Taka ljuta borba z ladijo in mornarji trajala je kake pol ure in kazalo je, kakor da jih Bog reši gotove smrti. Hoteli so jadрати skozi pažki preliv v Kvarnerski veliki kanal. Ali v tem prelomi ljut viharjev udarec veliki jarbol, kateri padajoč ubije krmilarja in krmilu razbije držalo. Zdaj je ladja gotovo zgubljena; prepuščena je brez pomoči viharju, ki jo vrti z orjaško silo in jo žene proti strmim pečinam kraškega obrežja. Mornarji, videč, da ni več pomoči, pripravljajo se hladnokrvno na oni trenotek, ko trešči ladja ob pečine, da bi si morda s srečnim skokom rešili življenje.

Fleurmont je ležal na tleh na krovu, držal se trdno za neko vrv in žalostno zdihoval; Dubois pa je z obema rokama objel ostanek velikega jarbola ter klečé obupno gledal proti nebu. Videl je, da je vse zgubljeno, pripravljal se je na smrt z obupno, a pobožno molitvijo.

Kar mu pade na misel, kako se je poprēj pogovarjal s Fleurmontom in kaj je obljubil Materi Božji, varhinji svoje ladije. Duša se mu napolni z novo nado.

«Oh, kraljica nebeška!» — zakliče z obupnim glasom — «ti, začetek človeškega odrešenja, ti, ki si me do zdaj vedno in povsod varovala, usmili se me tudi zdaj, — ne pusti, da tako mlad umrem; a jaz ti obljubujem, da bodem držal ono, kar sem v tvojem imenu obljubil ter v tvojo slavo vzamem za družico — prvo žensko bitje, — katero na suhem zagledam! — A kadar se vrnem na svoj dom — — — —

Ni končal. Valovje trešči ladijo ob otočke krajinske polkovnije. *)

Ladija se razbije, sliši se strašen prask; — še nekaj zadnjih zdihljajev in besni valovi raznesejo in potopijo nesrečne utopljenca in ostanke zazbite ladije.

III.

Prej, kakor je bila nastala burja, pasla je krajinska deklica Máríca Jarkovičeva malo čedo kakih trideset ovac po velebitskih bregovih.

Sedela je na neki pečini, prepevala z milim glasom vesele pesmice ter gledala proti sinjemu morju, a njene ovce so se bile zbrale okoli nje in so iskale onih bilk, ki so velebitskim jagnjetom jako tečna hrana. Kar nakrat se ovce prestrašijo in stečejo skupaj k ubogi deklici. Ona pogleda proti vrhom velebitskim in ko zapazi, kakó se nad njimi zbirajo sivi oblaki, prestraši se nemilo, ker vé, da je blizu silna

*) Zdaj je Vojaška krajina združena z materjo zemljo hrvaško. Op. prelagat.

burja ter prične razgledovati, kje bi se mogla najbolje skriti.

Zleti hitro s svojo čedico v malo dolinico kraj morja ter se skrije v votlino v visoki pečini, da se zavaruje pred močnimi udarci ledene burje.

Ovce so se stisnile okoli nje, bleketale so od strahu; a ona izvleče vreteno in nekaj lanu, prične mirno presti, trepetaje od mraza, ki je nastal vsled burje.

Mlada deklica je imela kakih šestnajst let, če tudi se vidi po visoki in krepki rasti starejša. Njena obleka je bila lepa čista srajca, predpasnik in priprost robec; na glavi pa je imela lično kapico, izpod katere so jej padali po ramenih lepi lasje, spleteni v dve debeli in dolgi kiti.

Pri tej precej lični zunanosti ni se zgubljala plemenita lepota belega, okroglega obraza, posebno pa ne njenih velikih modrih očij, iz katerih je čarobno sijala detinska nedolžnost in čistost srcá.

Za hip se je zagledala v valovito morje, od koder je večkrat štrknila bela pena od bližnje pečine. Ko pogleda proti jugu, prestraši se nemilo, kajti proti njej skaklja z urnimi koraki čez belo kamenje močan mladenič.

Na ramenu je imel težko sekiro z dolgim toporiščem, a na prsih je nosil meh dalmatinskega vina. Oblečen je bil v krajinskem oblačilu onega kraja, a po ukusnem kroju in tvarini njegovega oblačila, po-

seбно po dragocenem prepasu, se je videlo na njem, da je iz bogate rodbine.

Po visoki rašči je bil podoben ravni jelki, a golo in belo lice je kazalo vso nežnost mladeniške dobe.

Bil je to Ivan Bardič, mladeneč kakih sedemnajst let. Ko zagleda Márine ovce, steče proti jami in zakliče z ginjenim glasom: «Oh Marica, svitla ti moja zvezda, kako me je Bog napotil, da grem prav po tem kraju, da se s teboj razgovorim na samem brez priče ter ti povem, kako moje mlado srce gori za tebe in kako nima brez tebe nikjer miru!»

Sekiro nasloni ob pečino, meh spusti na tla, pristopi k deklici, položi jej roki na rameni ter jej ljubeznivim izrazom gleda v oči.

Deklica zarudí, povesi oči in upraša jezno: «A od kod ti Ivan tukaj?»

«Bil sem pri našem kumu Filipiću v Prizni, kjer sem mu pomagal delati ladijo; a on mi je naložil to butaro — pokaže meh — za dedov god» — odgovori mladenič z mehkim glasom. «Mislil sem, da pridem še pred burjo domov, a ulovila me je na poti; — hvala Bogu, da me je ulovila, ker, če bi ne bilo burje, bi te danes ne videl, ne bi stal tako pred teboj, gledal ti v lepe oči — misleč, da gledam nebeški raj. Oh Marica, Marica, kdaj mi napoči zarja onega srečnega dneva, da boš moja — na veke moja!» Deklica vzdihne.

Ko sliši njen vzdihljej, sklene mladenič roki in vzklikne veselo: «Ljubiš li me, ko zdihuješ? — Oh

biser moj, daj reci mi to sladko besedico, nisem je še slišal iz tvojih medenih ust, dasi vidim, da slabo ne misliš! — Ti molčiš? Tedaj me ne ljubiš? — Oh, a zakaj ono zdihovanje — za božjo voljo?»

Deklica si zakrije obraz z obema rokama in zajoče: «Žalim tebe in sebe!» — Zopet pogleda s solznim očesom in reče: «Oh, Ivan, zakaj žalostiš in mučiš sebe in mene ubožico, ko že veš, da nama ni usojeno, združiti se na tem svetu? Jaz sem uboga sirota, da večje nima ves svet; živim z ubogo materjo v pol podrti hišici od milosti dobrega našega gospoda župnika in od drugega naroda, a ti Ivan, ti si jedini sin bogatega očeta, ki šteje tisočake; izučil si vse šole v Otočci, a vrh tega si radi gospodarstva oproščen od vojaštva; kako bi jaz sirota mogla na te misliti, ko se za te poganjajo najbogatejša dekleta naše občine? Brez tega pa vem, da tvoji roditelji me mrzijo, ko živega vraga, ker vedó, da me ljubiš. Danes zjutraj mi je pripovedovala naša soseda Dorička na ves glas, kako se je tvoj oče nemilo razsrdil, ko mu nekdo reče, da mene vzameš. Pričel je kričati, da ga je pol vasi slišalo: «Kaj, mar sem ga zató izredil, da mi pripelje v hišo beračico? Kakó pa, poprej mu vrata zaklenem, ko to doživim!» — A na to je priskočila še tvoja mati in vpila: «Nisem ga rodila za revo, ne! Naj ona le pride, poženem jo z metlo po vsej vasi!»

Mladenič se strese od jeze in srčne bolesti, zaškriplje z zobmi, izpusti obe roki raz dekletinih ra-

men in reče : «Vidiš, Marica, te pestí, strl bi ž njima medveda, a kakó še onega, ki bi se predrznil, ločiti te od mene, bodisi tudi moj lastni oče!»

V tem zavrišči burja okoli jame tako silno, kakor bi hotela raznesti pečine.

«Joj, ne pregreši se, Ivan», zaprosi deklica. — «Bog te je pokaral. Ah, v takem grehu bi te jaz ne hotela, če bi bil zlat!»

Burja še huje zavrišči in od morja se zasliši grozovit tresk — in nekaj žalostnih glasov. Oba skočita bliže, da bi videla, kaj se je razbilo; vidita, kako se je tam blizu razbila lepa ladija.

Prestrašita se oba, žalostno gledata, kako se mornarji utapljajo v gorostasnih valovih. Jednega od teh vržejo ob pečino, pa ga vsega razbitega zopet pogoltnejo, a družega odnesejo daleč v morje, da ga kopno nikdar več ne bo videlo.

«Bog jim pomagaj!» — zavpije Marica in se prime Ivana.

«Ni pomoči» — odvrne Ivan — «če tudi sama svoje življenje dava za nje. Idiva k bregu, morda dobiva kak dragocen ostanek razbite ladje».

To rekši, pobere Ivan svoje stvari in oba gresta čez pečine počasi in opazno, da bi ju burja ne prevrgla, proti bregu, kjer se je ladija razbila.

IV.

Ko se približata nesrečnemu kraju, zavpije Ivan : «Glej jednega utopljenca!» — in pokaže z roko na

pesek tik morja, kjer je ležalo nepremično telo.

«Joj, hiti Ivan, da ga valovi ne odnesó zopet v morje!» — zavpije prestrašena Marica in hiti navzdol. Ivan skaklja hitro od kamena na kamen, priskoči k utopljenču, potegne ga še v pravem času na višji del brega ter reši tako njega in sam sebe velikemu valu, ki je ravnokar pljusnil na breg. Na to ga prime pod pozduhi in ga odnese na višino, do katere niso segali požrešni valovi.

Ponesrečenec je bil Alfons Dubois, gospodar razbite ladje. Ležal je bled in videti ni bilo nikakega znamenja o življenju.

«Meni se zdi, da mu je odzvonilo», — reče Ivan ter mu privzdigne glavo in s prstom odpré trepalnice na očeh.

«O, velika škoda za tako mladega in lepega človeka» — reče Marica, pristopi bliže in gleda blede obraz. «A mora biti bogatega rodu, ker glej, kako fino perilo ima in obleko. A ta debela torba je morda polna denara».

«Odveži jo prosto, Marica» — reče Ivan z nekim velikodušjem — «odveži jo in nesi sama starešini v vas, pa naj bode tvoja vsa nagrada! A če ta nesrečnik nima rodovine in sorodnikov, lahko je vsa svota tvoja!»

Marica ga resno pogleda in odvrne: «Ne potrebujem nagrade, katere nisem zaslužila; no, če hočeš, da Bogu uslužimo in skažemo krščansko milosrčnost, pomagaj mi, da vse mogoče poskusiva, ako bi

ga mogli oživeti, a če je mrtev, je še vedno čas, odnesti torbo starešini».

«Zastonj čas zgubljati, Marica» — popravi Ivan — » ne ustane več!»

«Ne obotavljaj se toliko, samo pomagaj» — reče resno Marica, zasučé rokava od srajce in hoče utopljenca sama vzdigniti. Ko Ivan to vidi, pripogne se hitro, zgrabi z močnima rokama in ga vzdigne takó, da mu je glava navzdol visela. Tako sta ga tresla in trla, dokler ne prične bljuvati mnogo morske vode.

«Vidiš, da je živ!» — vikne Marica z veseljem, «A ti bi ga bil tukaj pustil! No, nismo še gotovi. Spusti ga na zemljo, vznak položi ga. Tako. Zdaj odveži malo svoj meh, da mu z vinom opereva vratne žile in oči, a nekaj mu ga vlijeva tudi v usta in kmalu oživi!»

Mladenič uboga hitro. Ribata ga z vinom in čez nekoliko časa Dubois globoko vzdihne, potegne zrak v sé in pogleda — — —

Ko se zagleda na bregu sivih sten, a poleg sebe dvoje tujcev, pogleda zdaj jednega, zdaj drugega in vzdihne: «Oh mon Dieu, ou suis je?» (Oh moj Bog, kje sem!)

«Francosko govori!» — reče Ivan tiho.

«A kako ti to veš?» — upraša Marica.

«Kaj nisi nikoli slišala našega starega gozdarja Borića? On govori francosko, kedar je dobre volje, in takrat mu glas prav tako zveni, kakor temu tujcu!»

Dubois se popravi sedeč na zemlji, zagleda

morje, ki še vedno buči in se spomni svoje razbite ladije. Potiplje se okoli pasa, opazi, da mu je ostala torba z denarom, pogleda proti nebu rekoč: «Grace à Dieu!» (Hvala Bogu!)

Na to se vzdigne počasi in si tiplje močne ude, ki so ga boleli, ker je bil padel.

Zagleda se v Marico ter jo opazuje z motnimi očmi. Dalje ko jo opazuje, bolj se mu dozdeva, kakor bi bil o tej deklici že nekaj slišal ter da jej je dolžan nekaj več kot samo hvaležnost. Domisli se obljube, s katero se je zavezal blaženi Devici Mariji malo pred nesrečo. «Ta je tedaj moja zaročnica!» — misli sam pri sebi, zopet se zagleda v deklico vesel in ljubezniv.

Dolgo je tako gledal v njo, nevedé, ali je resnica, ali se mu sanja, in opazuje nežen in lep njen obraz, vitek njen život, dolge jej lase in okrogla ličica. Dalje, ko jo je opazoval, bolj je njo oblivala rdečica, kar je kazalo deviško nedolžnost, a budilo v njem vedno večje zanimanje. Slučajno pogleda v Ivana ter se prestraši mrzlega pogleda, s katerim ga je ta opazoval.

Dubois pomisli: «Ako je ta njen ljubljenelec, bom dem moral tukaj še kaj doživeti, če hočem, da obdržim svojo obljubo. Koj bomo videli».

Počasi vstane, zdihuje od bolečine potolčenih udov. Marica priskoči, kakor da hoče pomagati, ker Ivan je stal kakor kamnit na svojem mestu. Dubois jej položi levo roko na rame, z desno jej pogladi ža-

reče lice rekoč: «Merci ma chere!» (Hvala moja draga.)

Deklica se še bolj vznemiri. Ivan pa ježno pri-
skoči in reče z grmečim glasom: «Pojdi vrag, dokler
si živ, ker ti bode še presedalo božati naša dekleta!»

Dubois pogleda začudeno mladeniča, Marica pa
zavpije ježno: «Kaj si obnorel? Kaj ga v pričo mene
hočeš tepsti, ker se nama je hotel morda zahvaliti,
da sva ga rešila! Pojdi, sram te bodi!»

Mladenič se umakne, pogleda ježno tujca in za-
mrmra: «Preveč ti hlapčujem, Marica, ker zdi se mi,
da sem tega človeka rešil za to, da mi postane naj-
večji sovražnik na svetu. Glej ga, komaj je oči odprl,
že je pričel tebi namežikovati, kakor da si že od lani
njegova; kaj bode še le kasneje?»

«Pojdi, ne brljaj kaj takega!» — pokrega ga
Marica.

Dubois pa se zamisli, kaj da dela, ter jima prične
tolmačiti z znamenji, trese se od mraza, da mu je
zelo potrebno, da bi se preoblekel v suho obleko in
okrepčal z jedjo in pijačo ter da ju bode dobro ob-
daroval, ako mu preskrbita dobro postrežbo.

Marica mu dá znamenje, naj ide ž njima. Kedar
se Dubois začne pomikati po skalovju navzgor, opazi
ona, da je poškodovanemu in ozeblemu tujcu težko
hoditi po teh pečinah. Radi tega reče Ivanu: «Primi
ga pod pazduho, pa mu pomagaj, ker revež drugače
pade, potem ga bodeš moral nositi!»

Ivan jo nekako nerad uboga, ter prime tujca
okolu pasu, podpira ga in vleče po rebbru navzgor.

V tem burja skoro poneha in ko dospejo do ravne steze, napotijo se brez nevarnosti proti vasi; prva Marica, goneč ovce, vesele, da je storila dobro delo; za njo Ivan, jeznega obraza, vodeč ozeblega tujca, ki se je ves tresel od mraza in premišljeval, kaj vse ga še čaka na tej obali.

V.

Ko gredó mimo prvih hiš v vasi, zbira se ljudstvo za njimi, a žene povprašujejo Marico, kdo je tujec, odkod je, kakó so ga rešili, in ona je imela veliko truda, da je na vsako uprašanje odgovorila. Dospevši do cerkve in župnikovega stanovanja, zagledajo na trgu kopo ljudij, ki se je mešala tam okoli.

Bilo je blizu deseterice domačih ribičev, ki so nosili proti župnišču dva človeka. Pred njimi je korakal stari gozdar Borić, govoril nekaj župniku Dujmoviću, ki jim je šel naproti. Ko zagledajo Maričino društvo, obrnejo se vsi proti njej, da vidiijo, koga li ona vodi.

Dubois se prikloni župniku in gozdarju ter vpraša v francoskem jeziku: «Gospoda moja, je-li kdo med vami, ki zna francosko?» Borić odgovori v čisti francoščini: «Jaz in gospod župnik Dujmović govoriva precej dobro jezik vaše domovine! Pokloni se in nadaljuje z nekim ponosom: «Jaz sem umirovljen gozdar Borić, — služil sem za mladih let kakor sergaent v Marmontovi vojski tukaj, a nekaj časa tudi na francoskem, kjer sem preživel tudi svoje najlepše dneve!»

Dubois, presrečen, da je našel človeka, ki govori njegov materinski jezik, zahvali se Boriću, stisne mu roko, predstavi se župniku ter pogleda, kaj so ribiči prinesli. Bila sta dva njegova mornarja. Pogleda na ljudstvo in upraša Borića: «Ali ni nikdo drugi rešen razun teh dveh?»

«Nihče, vse druge je požrlo morje» — odgovori Borić.

Dubois se razžalosti, sklene roki in reče: «Ubogi Fleurmont, tudi ti si izginil, stopivši na nesrečen moj brod! Bog se usmili tvoje duše!»

Župnik Dujmović reče: «Gospod Dubois, za Boga, pojdite notri, ker ste mokri in premrzli; lahko bi se prehladili, če stojite dolgo na vetru».

Dubois pogleda zopet okoli sebe. Njegove oči so iskale Marico in Ivana. Onadva sta bila že v župnišču, kamor sta bila zgnala vse ovce, razun petih, ki so bile lastnina Maričine matere. Marica pride kmalu zopet pred duri ter žene proti domu pet ovac.

Dubois zaprosi Borića, da oba pokliče. Ivanu stisne v roko pet zlatov luisdoru; Borića prosi, naj Marici pové, da njej izkaže hvaležnost v njeni hiši.

Marica se malo zmede, ko izve tujčeve besede, ter odide s svojimi ovcami. Ivan pa je premišljeval, ali bi, ali ne bi prejel denara ter jeznim obrazom opazuje tujca. Vendar vtakne denar v žep, mahne z roko proti kapi v pozdrav in odide za Marico.

Župnik zakliče: «Hej, Marica, pridi koj k meni, da nam pomagaš pri večerji!»

«Pridem, gospod!» — odgovori Marica in gre dalje.

Dubois pogleda še za njo in odide v župnišče; za njim pa Borić z župnikom, ribiči z rešenima mornarjema.

Župnik Dujmovič je hitro vse pripravil, da lačnim tujcem pod njegovo streho po mogočnosti dobro postreže, a njegova sestra Ana se je vrtila po hiši, da za rešena mornarja pripravi potrebna zdravila. Ko so bili vsi v hiši, odpelje župnik Duboisa v lepo, prijazno sobo in pravi: «Tu, gospod, je vaša soba, izvolite se preobleči v suho obleko, a potem bode za vas najbolje, da ležete, in ako potrebujete kaj za želodec, vam donesemo v posteljo, ker vedite, jaz se bojim, da ste se prehladili!»

«Hvala vam, velečastiti» — odvrne Dubois, — «no, jaz se, hvala Bogu, ne čutim bolnim, da bi moral ležati; preoblečem se ter pogledam, kaj delata moja mornarja».

„Eh, kakor vam drago» — reče župnik — «evo vam mojo obleko, pa jo oblecite, dokler se vaša ne posuši, ter na razpolago vam je vse, kakor da ste doma».

Župnik odide, a Dubois se hitro preobleče, da bi šel pogledat, kako je mornarjema. V sobi, kamor so ju bili postavili, najde župnika in njegovo sestro, ko sta jima rane izpirala in obvezovala.

Jeden se je zavedal ter sedel v postelji z za-

vezano glavo, drugi pa je bil še vedno v nezavesti ter je bljuval krv.

«Ni zdravila za njega», — pošepeta župnik — «gotovo je kaj počilo v njem».

Dubois se nemilo razžalosti, ker vidi umirajočega svojega najboljšega mornarja, sede poleg njegove postelje in čaka, da mogoče spregovori kako besedo. V tem pa se vrne župnik z roketom in štolo, noseč sv. popotnico umirajočim. Ko dovrši sveto opravilo, začne se mornar stezati in izdahne za nekoliko časa dušo v naročju svojega gospodarja.

Med tem je bila večerja pripravljena; župnik odvede svojega gosta v obednico, kjer ju pričakuje gozdar Borić in poveljnik postaje nadporočnik Vojnovič, katerega je župnik pozval na večerjo, ker je znal nekaj francoščine. Po medsebojni predstavi posedejo okoli velike mize, na kateri se je že kadila velika skleda tečne teletine in več steklenic črnega dalmatinskega vina.

Med večerjo je prišla večkrat Marica, da krožnike menja in donaša vina. Vsakokrat jo je gledal Dubois s posebnim zanimanjem, vsakokrat se mu je zdela bolj draga v vsem njenem bistvu, a njena naravna čednost in sramožljivost čarala ga je vedno bolj in bolj.

Pripoveduje tedaj družbi, kako sta ga Ivan in Marica rešila, ne more pohvaliti Marice in najedenkrat vpraša: «Recite mi gospodje, ali je oni mladenič njen zaročenec, ali že morda njen mož?»

«Ni ne jedno, ne drugo» — odvrne župnik. «Govori se samó, da on na njo misli, a ona ga noče: prvič zató, ker je zeló nagle in hude jeze; drugič pa, ker jo njegovi roditelji sovražijo in preganjajo, ker jim ni po volji, da bi jo vzel, kajti oni so bogati, a ona je največja sirota v vasi. No, če ga tudi ona hoče, bi jej nič ne pomoglo, ker pri sklepanju zakona pri našem narodu ne odločuje volja mladeniča, ampak le volja roditeljev, ki so posebno ponosni na to, da se sin oženi z deklico, ki je iz vsaj jednako bogate hiše. Za ljubezen in nagnenje se ne upraša veliko; zató so prav redki slučaji, kjer si mladenič dobi deklico, katero mu srcé izvoli. Kaj hočemo, taka je navada in tej se ne bode mogel dolgo ustavljati tudi Ivan ne. Pozabiti bo moral na Marico in vzeti deklico, katero mu snubijo njegovi roditelji».

Dubois se malo zamisli in zopet upraša: «Ali zna ona kaj brati in pisati?»

«Hodila je tri leta v šolo» — odvrne župnik — «in je prav dobro napredovala, kazala je velik razum in veselje za nauk in naobrazbo. No, ko jej umré oče in so še pogoreli, obubožali so popolnoma, zapustiti je morala šolo, da kaj zasluži za sé in za ubogo staro mater, ter je bržkone še ono pozabila. Kaj bi jej tudi pomagalo branje in pisanje, ker od velikega uboštva komaj živi? Ona je še srečna, da sem jo jaz najel, da mi ovce pase, da jo podpiram, kolikor mi je mogoče, ker drugače bi morali obe lakote umreti».

Dubois zamišljeno gleda v strop. Vsakovrstne

misli mu rojijo po glavi, druga je drugo podila. Pobožnost njegova ga nagovarja neprenehoma, naj brez-pogojno drži obljubo, s katero se je zavezal v trenutku smrtne nevarnosti ter da kot dober kristjan in pošten človek drugače ne sme delati. Z druge strani ga je strašila misel, da bi Ivana onesrečil do groba. Premišljuje, ali bi ne bilo najbolje, darovati Marici veliko svoto denara, da jo Ivan kot bogato lahko vzame brez zadržka. Pa, ako ona Ivana ne ljubi, če je on res silovit ter bi jo pozneje zanemarjal in mogoče tudi grdo ž njo ravnal; s tim bi jo storil še nesrečnišo, posebno tedaj, ko bi njeno srce doznalo, da sem svojo obljubo samo zato prelomil, da nisem komu česa zakrivil. Spomni se onega groznega trenutka, ko se mu je ladija razbila ob pečini; spomni se Fleurmonta in umrlih svojih mornarjev, ki na dnu morja počivajo in zginili so v njem vsi glasovi, ki so mu prigovarjali, da bi se na kakoršen koli način ognil svoji obljubi.

Sklene obe roki in reče s povzdignjenim glasom: «Gospoda moja, dokler živim, ne morem zadosti zahvaliti Boga, da me je danes prav na čudežen način rešil gotove smrt; poslal mi je dvoje dobrih ljudi, da sta me iz pogube rešila. Zató mislim skazati se posebno hvaležen mojima mladima rešiteljema ter sem srečen, da mi moja sredstva to tudi dopuščajo. Onemu mladenci, če tudi se ni vedel proti meni posebno uljudno, podarim veliko svoto denarja; no, gledé na deklico

imam, gospoda, poseben načrt ter vas že naprej prosim pri tem pomoči».

«Jaz mislim, da sem že pogodil vaš načrt!» — reče župnik in se veselo nasmeje. «Vi hočete njej darovati dovoljno svoto denarja, da jo Ivan poroči brez zapreke».

«Ne, niste je zadeli, velečastni!» — odvrne Dubois ter nadaljuje z neko navdušenostjo: «Gospoda moja, kolikor dalje opazujem to deklico, toliko bolj se mi zdi, da je ustvarjena za nekaj več, kakor da ostane za vedno pod kmečko streho. Njena naravna lepota, čednost in plemenito njeno vedenje zanima me vedno bolj in budi v meni nagnenje, da ta lepi gozdni cvet presadim v krasen vrt! Pomislite, gospoda, kako bi se razcvetela njena prirojena lepota, ko bi jo človek prenesel v boljše odnošaje, v brezskrbno življenje polno vseh slastij? Pomislite, koliko milobe bi imela v sebi poetiška naloga, naobraziti to nedolžno in priprosto dete narave ter narediti iz uboge, a prelepe ovčarice fino gospo, kateri bi sijala plemenita lepota po gosposkih salonih, kakor zvezda danica!»

Pričujoči pogledajo se drug drugega začudeni, a Dubois nadaljuje: «To je, gospoda, moj načrt, radi tega mislim, ostati nekoliko časa tukaj, da mu postavim prvi temelj in ko se mi posreči to, poiščem jej sam moža, ki bo dostojen toli krasnemu biseru!»

Vojnovič se nasmehne, migne z očesom župniku, a Dubois se prime za prsi ter reče z nekim strahom:

«Jaz ne vem, kaj bi moglo biti, vedno bolj me zbada pod rebrami».

Župnik se prestraši in reče: «Za Boga, da se niste prehladili! Jaz sem vam rekel, da bi bilo najbolje, ko bi bili kar legli, a vi me niste ubogali! A nič za to, še vedno nam je mogoče zabraniti nevarno bolezen; hitro pojdite v posteljo, a moja sestra vam skuha dober čaj, pa bo kmalu bolje».

Tujca odpeljejo v njegovo sobo, ostali trije gredo v kuhinjo, kjer je že pripravljala župnikova sestra, da hitro skuha čaj.

«Jaz bi dal svojo glavo, da nam gost oboli radi oslabelih pljuč!» reče župnik resno. «Ves se je ugrel od neke vrcčine, a oči so se mu svetile, kakor steklene. Vse mogoče moramo poskusiti, da bolezen ustavimo. Franceta pošljemo v Senj po zdravnika, da pride jutri zgodaj, a ti Ana napravi mi posteljo v sobi blizu njegove in prinesi mi steklenico s pijavkami, ker jih bomo skoraj gotovo rabili!»

Ko se je skuhal čaj, gredo vsi trije v bolnikovo sobo. Dubois je bil že v postelji. Silil se je na smeh, a kašljal je in rekel: «Ne bo nič hudega, ne bojte se! Jaz nisem slaboten, da tako hitro obolim!»

Spije čaj, zopet leže, a drugi se poslovijo od njega z gorko željo, da jutri že zdrav vstane.

Borić in Vojnović odideta domov, a župnik in njegova družina se tudi spravljajo k počitku in v celi hiši je bil kmalu nočni mir.

VI.

Okoli polnoči zdelo se je župniku, kakor da sliši zamolklo ječanje iz sosednje sobe, v kateri je ležal Dubois. Hitro vstane, prižgé svečo, gre v drugo sobo, kjer se močno prestraši, ko pogleda svojemu gostu v obraz. Ta je ležal v najhujši vročinski bolezni, kašljal je in premikal se po postelji.

Župnik pokliče hitro svojo sestro, a ko je prišla, odgrneta bolnika do trebuha ter mu postavita na prsi dvanajst pijavk. Še bolj je začel blesti; imenoval je večkrat božjo porodnico in Marico ter se spominjal nesreče na morju.

«Brez dvoma, dobil je vnetje pljuč!» — pošepče župnik svoji sestri. «No, pijavke gotovo pomagajo. Hvala Bogu, da smo jih imeli doma!»

Kar povpraša Dubois: «A kje je Marica?»

«Doma je. Spi pri svoji materi».

«A zakaj ni tukaj pri meni — pri svojem zaročencu, s katerim jo je zaročila — blažena Devica Marija?» — nadaljuje bolnik s hripavim glasom.

«Revežu se meša» — šepne Ana. «Moramo ostati celo noč pri njem, da ne bi morda vstal, ker potem bi bilo veliko hujše».

«Dà, dà, ne smemo od njega, dokler ne pride zdravnik» — odvrne župnik ter oba se vsedeta kraj postelje in bdita celo noč pri bolniku. Drugo jutro okoli devete ure pride zdravnik iz Senja. Bil je slabe volje, ker je pol noči prestal na mrzli poti, dasi je

znal, da ga čaka dobro plačilo, ker mu je bil župnik pisal, da gre za zdravje velikega bogataša.

Stopivši v sobo bolnikovo, prične ga koj preiskovati, tiplje mu žile, uho prisloni mu na prsi. Ko zagleda pijavke, reče veselo: «Zares dobro ste storili admodum reverende domine, da ste mu postavili pijavke! Valde bene — prav kakor bi me uprašali in prav to ga je rešilo, da ga bolezen kmalu pusti, drugače bi bila vneta pljuča v veliki nevarnosti. Naj spi še to zdravilo, katero sem prinesel, vsake pol ure jedno žlico, kedar ne spi; tako naj ostane deset do štirinajst dnij v postelji, varuje naj se prehlajenja, da se bolezen ne povrne. Jaz останem do poldne tu, da se natančno prepričam, če se nisem motil, in pojutranjem se vrnem, pa bo — mislim — moje pomoči dovolj!»

Župniku in njegovi sestri se odvali velik kamen od srca, ko sta slišala, da gost kmalu ozdravi. Lepo sta mu stregla s posebnim veseljem.

Okoli poldne povpraša Dubois zopet: «A kje je Marica? Zakaj mi tudi ona ne streže?»

«Pri mojih ovcah je, gospod» — odvrne župnik.

«Ona ni več za to delo» — pristavi bolnik — «naj kdo drugi ovce pase, a ona naj bo tukaj in meni streže».

Župnik zré v bolnika, nevedé, ali blede, ali govori v zavesti in upraša:

«A kaj bo ona? Kaj vam mi dobro ne strežemo?»

«Oh ne, takó jaz ne mislim» — opravičuje se Dubois zmedeno — «no, meni se zdi, do poprej ozdravim, ako mi bo ona stregla. Zato vas lepo prosim, ako hočete, da hitro ozdravim, pustite jej, da tudi ona pomaga pri postrežbi».

«Eh, pa naj se zgodi vaša volja!» — odvrne župnik ter odide, pošlje po Marinico in se čudi bolnikovi želji.

Še tisto popoldne prevzame čedo druga deklica, a Marica nastopi po župnikovem ukazu drugo službo. Dolgo se je obotavljala, ali bi prevzela ta posel ali ne, ker se je bala hudobnih jezikov, kajti že zdaj se je bila razširila govorica, da se bogati tujec za njo posebno zanima. Ko jej župnik reče, da je kristijanska dolžnost streči bolnikom ter da ne bo nikdar ž njim sama, a da vsak večer pojde domov k materi spat, privoli ter gre z župnikom v bolnikovo sobo, tresoča se vsled veliko zadrege in nekega čudnega strahu.

Ko jo opazi Dubois, pozdravi jo veselo, sede v postelji, da jo bolje vidi. Na licu se mu pokaže sladek smehljaj, v očeh se mu vidi veliko veselje. Opazuje tako nekoliko časa lepo deklico ter jej radi njene sramožljivosti poda samo rokó. Ona upré pogled vanj, prime njegovo roko, hoté jo poljubiti.

On se vbrani z drugo roko, jej migne, naj sede, a župnika prosi, naj posreduje razgovor med njima.

Župnik pristopi, položi ga počasi in pravi prav resno : «Ne, dragi gospod, ona ni prišla, da se bode z vami pogovarjala, ampak da vam bo stregla v bolezni.

Saj ste sami slišali zdravnikovo prepoved, da ne smete mnogo govoriti, ampak biti morate prav mirni, ker drugače bi vam škodovalo! Potrpite tedaj, dokler ne ozdravite, potem se lahko ž njo kratkočasite, kakor vas bo volja!»

Dubois se nekako nehoté pokori župnikovi volji ter še vedno opazuje lepo deklico, kateri župnik razlaga, kaj in kako naj streže bolniku.

Nekako boječe je začela opravljati novo opravilo, bala se je ognjenih pogledov bolnega tujca. Polagoma se ohrabri ter se z vso vztrajnostjo in pazljivostjo posveti dobremu delu, točno pazi na bolnika, da bi mu ugajala kolikor mogoče. Privadi se mu povsem, razume vsako njegovo znamenje, daje mu zdravila, katera je radovoljno jemal iz njenih ročic; donášala mu je sama vso hrano, preminjala blazine pod glavo ter kazala v vsem gorko željo in veselje, da pomaga kolikor mogoče, da se bolniku hitro povrne ljubo zdravje.

V prvem mraku zapustila je vsak dan bolnika ter šla domov, a Ivan jo je vedno počakal pred župnikovo hišo, spremlil jo na njen dom, kjer jej je oponášal, da se za mlado deklico ne spodobi, streči gospodu ter jo nagovarjal, naj opusti ta posel.

No, ona mu je na to odgovarjala: «Če bi bilo slabo moje delo, gotovo bi je moj dobrotnik, gospod župnik, od mene ne zahteval, a jaz tudi sama sprevidim, da ni nič slabega, ker nisem s tujcem nikdar sama; hudobni jeziki pa naj bletajo, kar jim je drago».

Na to se je Ivan vsakokrat razjezil ter se od nje ločil preklinjajoč na ves glas onega tujca, katerega je na lastno žalost in nesrečo rešil smrti.

Neki večer zagleda on Marico oblečeno od pete do glave v povsem novi, na pol mestni obleki, katero jej je kupil Dubois s privoljenjem njene matere.

Udari z rokama in reče začujen: «Zdaj si gotova Marica. Zdaj pa vidim, da tujec ima slabe namene, ker te z denarom in lepo obleko zapeljuje, da te osramoti, a potem — ne boš imela nikjer miru — kakor v morskem žrelu!»

Te besede takó užalijo ubogo deklico, da ježno odgovori: «Človek, pusti me! Dobro vem, kaj delam; imam še zdrav razum, da znam ločiti slabo od dobrega. Poberi se od mene in ne nagajaj mi več!»

To reče in zbeži v hišico, a Ivan zaškriplje z zobmi, pogleda za njo, kipi od jeze ter se vleče proti svojemu domu.

VII.

Deseti dan Dubois že vstane. Podpiral ga je Borič, da se je mogel po sobi sprehajati; razgovarjal se je ž njim vedno o Marici ter ga izpraševal o njenih razmerah.

Zadnje dni njegove bolezní obiskoval ga je Borič pogostoma, kar mu je posebno ugajalo, ker imel je do njega neko posebno zaupanje, da mu tolmači razgovor z lepo Marico.

Enkrat zaprosi Boriča v šali, naj ga uči hrvaški. Borič mu razloži neke besede vsakdanjega govora in ko sliši, kakó Dubois čisto izgovarja hrvaške besede, veselilo ga je, da se tujec takó lahko priuči hrvaškemu jeziku. Tako naučene hrvaške besede je Dubois večkrat ponavljal pred Marico, ki se je vsakokrat sladko posmejala ter mu popravljala, ako je kaj slabo izgovarjal.

Ko je Marica videla, da tujec ne potrebuje več njene postrežbe, ker je skoro ozdravel, poprosi župnika, da jej zopet izroči ovčice. Ana, ki je to slišala, odgovori naglo: «Ne, draga moja, ti ne boš več ovčic pasla, marveč nam pomagala doma; dokler je tujec pri nas, ti ni treba goniti na pašo».

Istega dne pride zdravnik ter izreče, da je Dubois iz vsake nevarnosti, da se v lepem in mirnem vremenu lahko sprehaja tudi na prostem.

Dubois ga bogato obdaruje, a župnik hoče sijajno praznovati veseli dan, da je bolni tujec popolnem ozdravel. Dubois pa ga prosi, da tega ni treba, posebno, ker ni še telesno in duševno takó trden, da bi se mogel vdeležiti gostije, ter nasvetuje, da se povabita na večerjo samo Borič in Vojnovič.

Tako je tudi bilo. Tretjega dne so se veselo vrtile kuharice po župnikovi hiši, da napravijo čim boljšo in obilnišo večerjo.

Dubois je sedel v svoji sobi in čital neko francosko knjigo iz župnikove knjižnice. V sobo priteče

Marica, da odnese iz omare solnice in krožnike. Bila je vsa rdeča od dela in kuhinjske vročine. Dubois skoči k njej, prime jo za roko ter se zagleda v njeno lepo lice. Ona se mu hoče iztrgati, a on jo še bolj drži, pritisne jo k sebi, poljubi jo vroče v lice in reče v hrvaškem jeziku: «Jaz te ljubim, duša moja!»

Marica stoji pred njim, kakor okamenela, ježno gleda vanj v znamenje, da jo je njegovo vedenje zelo iznenadilo. Mislila je za gotovo, da se ž njo norčuje. Osvobodi se ga, beži iz sobe, kolikor hitro so jo noge nosile, ter se ne vrne cel božji večer.

Dubois se je kesal, da ni mogel svojega čustva še zakrivati in premišljuje, kako bi popravil pogrešek.

V to prideta Borič in Vojnovič in župnik jih kmalu pokliče v veliko sobo, kjer jih čaka dobra večerja.

Stene so bile ukusno ozaljšane, a na mizi so bili veliki šopki iz najlepših cvetlic, kar jih ima ta letni čas; izmed krasnih šopkov pa so molele velike steklenice — polne črnega dalmatinskega vina.

Cel večer je stregla jedino le Ana, a Dubois je vedno pogledoval k durim, ali se ne prikaže tudi Marica. Koncem upraša nemirno: «Kje je nocoj pa Marica?»

«Odšla je že domov!» — odgovori župnik in nadaljuje s šalo:

«Morali ste jej kaj storiti, ker se je na vas hudovala in kazalo je, kakor da je tudi jokala».

Dubois se strese, molči nekoliko časa vrteč čašo pred seboj.

Naposled vzdahne rekoč: «Priznavam, da sem jej nekaj storil, a upam, da pogrešek svoj sijajno poravnam, ako bo ona le hotela».

Pričujoči gostje gledajo ga z neko ljubeznivostjo. Dubois pa vstane, prime časo ter svečano govori: «Gospoda moja, nocoj je bilo vsakovrstnih napitnic, a vse so bile le vsakdanja proza.

Dovolite mi, da izustim jaz ono, ki vas gotovo iznenadi, ker ž njo boste slišali cel roman!»

Nastane tihota; vsi vprejo oči vanj kakor v kak čudež. On jih nekaj časa opazuje ter s smehljajem na ustnicah nadaljuje svečano: «Gospoda moja, Bog živi mojo milo zaročnico Marico Farkovičevo!»

Da bi med družbo treščilo, bi jo tako ne osupnilo, kakor jo presunejo te nepričakovane besede. Oči vprejo vsi v tujca, opazujejo ga s strahom, ker mislili so, da se je gotovo zmešal, da ga vročinska bolezen zopet trese.

Dubois pa jih gleda ljubeznivo, smehlja se sladko in dostavi:

«Ali je to takó nenavadno pri vas, če se bogat in samosvoj gospod zaroči z ubogo deklico!»

Župnik vstane in govori s svečanim glasom: «Gospod moj! Ako me ne vara moje dosedanje spoznavanje ljudij, moram si misliti, da ste kaj čestit in pošten značaj, a pri vsem tem dvomim o resnosti

vaših besed, kajti pri nas se kaj takega ni doživelo, da bi tako lep in mlad bogataš hotel tako povzdigniti največjo revo cele vasi. Radi tega mi ne zamerite, če vam odkrito rečem, da se mi zdi, kakor da se z nami šalite!»

Dubois pa odgovori veselo: «Gospoda — tako mi pomagaj Bog in blažena Devica — da nočem oditi živ od tukaj, dokler ne postane Marica Farkovičeva moja zakonska žena — s pogojem naravno, ako bo ona hotela iti z menoj! V to ime izpijem to čašo!»

Na jeden dušek izprazni časo, sede in prične jasnega in veselega obraza pripovedovati jim vse podrobnosti svoje zaobljube: kako se je zavezal v pogovoru s pokojnim Fleurmontom prav pred nesrečo, da poroči le tako dekle, katero bo ljubil, če tudi bi bila hči najzadnjega ubogega delavca, — kakó je na to nastala burja, — kako je v smrtnem strahu klical na pomoč Boga in Mater božjo, — kako se je spomnil svojih besed ter zopet ponovil jih in se zaobljubil božji Porodnici, da osreči, ako ostane živ, s svojim zakonom prvo neporočeno žensko bitje, katero zagleda na bregu — kako se je zavedel zopet še le na bregu in — zagledal pred seboj — — lepe Marice lice.

«Tedaj vidite gospoda» — nadaljuje veselo pripovedovaje — «kakor kaže, mi je blažena Devica posebno naklonjena, ker mi je poslala naproti tako milo, lepo in čestito deklico, da mi ne bode težko držati storjeno obljubo, katero sem o svoji bolezní še večkrat ponovil. Kaj mi more zabraniti, da ne postane

Marica ljubljena mi soproga? Mlad sem, bogat, zdaj hvala Bogu zopet zdrav, pri vsem tem še sam na tem svetu; tedaj povsem samosvoj gospod. Tudi Marica je še prosta, ne še zaročena, in vi sami pravite, da ne mara veliko za onega mladeniča, ki jo preganja s svojo ljubeznijo. Meni je sicer žal, ako jo zares ljubi. Ali kaj mu to pomaga, ako ga ona ne ljubi? Ljubezen se ne dá s silo dobiti. Ako bi jo tudi vzel, kaka sreča jo čaka pri neljubljenem možu? Radi njega tedaj ne morem odstopiti od svoje zaobljube, le gledal bom, da mu na kak način zacelim rano. Če tedaj Marica privoli, ni človeka na svetu, ki bi me odvrnil od moje misli. Če pa ona ne privoli, oproščen sem svoje zaobljube, ker Bog varuj, da bi jo jaz silil, da bi šla z menoj, če tudi — verujte gospoda — jaz sem v njo zaljubljen in ta ljubezen se je v boleznih moji popolnoma utrdila. Če se ne motim, zdi se mi, da sem zapazil, da se tudi ona za me zanima, da jej nisem zadnja briga na svetu. Ako se njeno zanimanje spremeni v ljubezen, bom, če Bog dá, prav srečen!»

Pričujoči se spogledujejo z izrazom ugodnega presenečenja. Naposled se župnik nasmehne in reče: «Zdaj mi je jasno, zakaj ste se za njo toliko zanimali; aha, res, zdaj se spomnim, da ste jo v omotici večkrat imenovali kot vašo zaročnico!»

Borič se pošali: «Aha, gospod, zdaj že razumem, zakaj ste se naučili od mene onih hrvaških besed!»

Župnik vzdihne, pogleda pobožno navzgor in govori svečano: «Velika je previdnost božja! Sirota

Marica je bila do danes otrok uboštva, reve in težave, a nocoj jo je povzdignila božja milost do tolike sreče, da se ji bo že jutri klanjala cela naša občina. — No, žal vam ne sme biti gospod — ne bodete se kesali, da ste držali pobožno zaobljubo, ker Marica je pravi biser kreposti in plemenitosti, a v vaši domovini vam pomnoži srečo in božji blagoslov!»

Vsi štirje se pogovarjajo, kakó bi se dala Marica pridobiti, in ko ona privoli, kakó bi hitro pridobili dovoljenje za ženitev; dogovorijo se, da pojdejo drugi dan vsi štirje v Marino hišo, ako dovolite ona in mati, odpeljejo se skupaj v Otočac, da izprosijo pri polkovnijskem sodišču, kot najvišji varstveni oblasti, ženitbeno dovoljenje.

Veselega in zadovoljnega srca vstanejo od mize, da gredó očivat; razidejo se veseleč se jutrajšnjega dneva, drug drugemu pritrjujoč, da do jutri mora ostati vsa stvar tajna.

VII.

Ko se je pokazalo družega dne jutranje solnce iznad vrhov velikega Alana ter z zlatimi žarki obsipalo sosednje otoke, pride župnik iz svoje hiše in vodi svoje sinočne goste proti Marini hišici.

Na koncu vasi, blizu neke pečine, se ustavi župnik pred neko majhno bajto in reče veselo: «Glejte gospod Dubois, to je dosedanje bivališče vaše zaročnice!»

Dubois zagleda se za časek v bajtico.

Iz odprtih duri valil se je dim, kjer se je stiskalo nekaj ovac. V oknu je bilo razbito steklo, a skozi razpoklino je gledal petelin ter veseli „kikiriki“ so se razlegali v jutranjem zraku.

Dubois prikloni glavo, gre v hišico, kjer se začudi, ko opazi veliko uboštvo, ki se je kazalo po vseh kotih.

Vse pohišje je bila stara miza s tremi nogami prislonjena k steni, lesena skrinja, postelja — pokrita s starimi capami in mala podoba Matere Božje, pribita nad zglavjem revnega ležišča. Sredi hišice je gorel ogenj, pri katerem je čepela stara Marina mati Ana in kuhala ovčje mleko; Marica pa je v kotu molzla lepo belo ovčico.

Ko zagledate toliko gospode, skočite obe po koncu; Marica je hotela uteči po stranskih vratah.

Župnik jo pokliče z blagim nasmehom: «Ne beži Marica, ker radi tebe smo prišli sem. Glej, tuji gospod, katerega si rešila z Ivanom pred dvema tednoma in kateremu si stregla v bolezn, prišel je, da se ti osebno zahvali».

Deklica postoji ter pogleda tujca z nekim nezaupanjem, oblije jo rdečica, povesi oči in prebira rese svojega predpasnika.

Župnik se ozre in ko zapazi, da se je začelo zbirati pred hišo mnogo radovednih žen in otrok, zapré duri in prične z blagimi besedami razlagati materi in hčeri, zakaj so prišli v njih hišo.

Ko sliši mati, da gre za to, da pojde Marica z lepim in tako bogatim tujcem, skoro umré od velikega veselja. Stala je, kakor da sanja, komaj diha in čudno gleda smehljajočega tujca. Pade na koleni, vzdigne roki proti nebu in zakliče z jokajočim glasom: «O Bog, ali je mogoče, da si mi dodelil na stare dni toliko sreče?!»

Marica pa prebledi kot lilija, gleda tujca s svitlimi očmi. Vzkipi od nepričakovane sreče, a v srcu sliši glas: «Ni torej bila pusta šala, kar ti je sinoči rekel. Ni tedaj lagal, ko je rekel besede: «jaz te ljubim duša moja!»

Zdi se jej, da se cela hiša vrti okoli nje in pred očmi se jej dela tema. Vidi še vedno klečečo mater, zakrije obraz z obema rokama in začne gorko jokati.

Mati priskoči k nji in reče: «A, kaj jočeš dete, mesto da bi skakala od veselja, mesto da na kolenih hvališ Boga in Mater božjo, da sta ravno tebe odbrala, da se ravno nad teboj izpolni zaobljuba pobožnega, velikega gospoda! Oh, ne zamerite jej gospoda — nepričakovana velika radost prevladala je njeno mlado srce!»

Prične jo tolažiti in objemati, a kolikor več jo je tolažila, toliko več je Marica jokala. Mati se temu čudi in upraša: «A odkod ste vi gospod, ako smem uprašati?»

«Iz Marsilja v Franciji» — odgovori župnik.

«Ali je to daleč?»

«Daleč, daleč, tam čez dve morji!»

«O joj mene, kaj bo z menoj brez moje Marice!» — hlipne mati, pritisne hčerko na prsi z nekim strahom.

Župnik razloži Francozu materin strah, a on odgovori, da je naravno, da popelje tudi njo seboj.

Ko zasliši mati, da ostane do smrti v družbi ljubljenega otroka svojega, zajoče od veselja, skoči k tujcu ter mu poljublja roki in obleko; objame Marico, rekoč: «Pojdi dete moje, podaj gospodu roko v znamenje, da sprejmeš njegovo častno ponudbo; ne obotavljaj se več, ker bi bil greh pred Bogom, da še dalje premišljuješ!»

Marica preneha jokati. Zagleda se v tujca z zahvalnostjo, v solznih očeh pa je žarel plamen svetega in čistega navdušenja.

Sladka misel, da doživi stara mati pri njej veliko srečo, prevlada v njej vsa druga čustva; čista njena duša napolni se milobe in blaženstva, katero povzdigne do neba pobožno prepričanje, da sam Bog hoče, da postane ona žena dobrega tujca.

V joku se zasmije, stopi pred-enj, ponudi mu roko in reče z ginjenim glasom: «Tu, gospod, moji roki v znamenje, da sem vaša — do groba vaša! Dokler živim, uporabim vse svoje slabe moči, da vam bom ugajala, da vam bom hvaležna za veliko srečo, katero ste namenili meni in moji ubogi materi!»

Dubois jej stisne roko in kedar razloži župnik njene besede, objame jo nežno, pritisne na prsi in jo poljubi v čelo.

«A zakaj jej on kar nič ne reče?» — pošepeta mati župniku.

«Ker ne zna hrvaškega!»

«Joj, pa kako se bosta razumela?»

«Ne bojte se tega, da se ne bosta razumela!»

— pošali se nadporočnik Vojnovič. «Prve dni ne bosta potrebovala nikakega tolmača, a pomalem se ona nauči njegov jezik, ker je ljubezen najboljši učitelj jezikoslovja!»

Pred hišo se zaslišijo nagli koraki, a v hišo udari Ivan Barbič. Ko zagleda gospôdo, osupel obstoji; ko pa zagleda Marico v rokah sovražnega tujca, se razkači in ga hoče od nje odtrgati. Kar ga zagrabi v prsi močna roka Vojnovičeva, butne ga ob steno s tako močjo, da se bajta strese.

«Kaj si znorel?» — vpije jezno Vojnovič.

«Gospod, jaz jo mislim vzeti!» — jeclja Ivan besno.

«Prepozno si prišel, ker prav zdaj jo je izprosil ta gospod in ona je privolila!» — odvrne Vojnovič prezirljivo.

Ivan se strese, ko zasliši te besede, kakor bi mu srce počilo.

Prebledi kot ruta, a oči upré ves obupan v Marico. Videč na svoje oči, kako se tujec zanima za njo, mrzil ga je kot živega vruga. Da bi jo tujec mislil vzeti, to mu ni nikoli padlo v glavo, zato so ga še bolj zadele sedanje besede. Globoko vzdihne in upraša s slabim glasom: «A ti Marica — ti si

zadovoljna — ne misleča na to, ali ga bodeš ljubila, ali ne?»

«Božja volja je hotela, da je takó!» — odvrne ona in povesi glavo.

Ivan zaškriplje z zobmi in ježno pogleda svojega tekmeca. Iz žepa vzame od tujca darovanih pet zlatov, vrže mu jih k nogam in zdirja kakor neumen iz hiše.

Pogledajo za njim, da vidijo, kam pojde: teče naravnost iz vasi med pečine, dokler se ne zgubi v podnožju Velebita.

Kakor okameneli stojijo vsi iznenadeni vsled tega prizora, ki je očividno tujca neprijetno dirnol. Po dolgem premišljevanju spregovori on prvi: «Gospod župnik, prosim vas, uprašajte Marico še jedenkrat, naj resnično pové, ako bi raje vzela onega mladeniča nego mene; ako ga hoče, dam jej tak dar, da jo bodo njegovi roditelji še sami prosili, naj ga vzame, ker Bog varuj, da bi jaz zaviral njeno srečo».

Župnik pové Marici hrvaški, kar mu je tujec govoril francoski; ona pomisli nekoliko, dene desno roko na prsi in odvrne svečano:

«V božjem imenu rečem, da ga nočem in da mi nikdar ne bo težko, biti brez njega. Da ni ta čestiti gospod po božji volji prišel po mene, bi se bilo Ivanu sčasoma mogoče posrečilo, premagati vse ovire in dobiti me.

Tedaj bi me ne zvezala ž njim ljubezen, marveč strah pred njegovo silovitostjo bi me prignal v

njegovo hišo, ker vedno sem se ga bala kot žive smrti. Saj ste sami videli, kakšen je, da se ga mora človek res prestrašiti! S čisto dušo in mirnim srcem se tedaj podam v roke svojemu zaročencu in vedno ga bom ljubila in spoštovala na slavo onemu, ki mi ga je poslal!»

Župnik pové Francozu, kar je govorila Marica; on pa jo prime za roko ter upraša: «Gospoda moja, ali mi more na svetu kdo zameriti, ako želim vzeti to dobro deklico?»

«Živa duša ne» — odvrnejo vsi trije, a Dubois nežno objame deklico, pogleda proti nebu in spregovori navdušeno: «Zdaj si moja in nobena moč tega sveta ne bo te mogla meni vzeti. V kratkem bomo tukaj slavili poroko, potem pa — hajd v lepo mojo domovino, kjer te čaka življenje, kakoršnega še nikdar nisi videla!»

To rekši, podari polno pest zlatov Maričini materi v predpasnik ter povabi njo in Marico na kosilo.

Oprostijo se od matere in hčere ter gredó veselo vsi trije proti župnikovemu domu pomenkujé, se kako se bo obhajala poroka.

IX.

Še tistega dné pregovorí Dubois svojo zaročenko in njeno mater, da se preselite v neko lepo zidano hišo bliže župnikovega dvorca, kjer jima je s pomočjo gozdarja Boriča pripravil dve prijazni sobi za

začasno stanovanje; jezil se je, zakaj ni storil tega že popred.

Iz Senja in z Reke naroči celo breme finih in dragocenih tkanin in lepoticja za žensko obleko, a iz Otočca pozove tri šivilje, katere so v župnišču vezale in šivale po dnevu in po noči, da za njegovo zaročnico naredé krasnih oblek; biserni nakit pa naroči posredovanjem nekega znanega tržaškega trgovca.

Za dva dni je bila prva obleka že gotova za Marico in mater. Preoblečeti se v novo, fino obleko, katera je bila narejena po tedanjem okusu. Marici je bilo težko pri srcu, ker ni bila naučena, da jo obleka tišči okoli pasa. Ko čuje od šivilj, da to mora biti tako, prične sprehajati se po sobi, ogledavajoč se zdaj od jedne, zdaj od druge strani v velikem ogledalu, in kmalu se jej je zdelo, kakor da bi ne nosila nikdar druge obleke.

V primerni novi obleki videla se je taka, kakor da bi bilo vse njeno vedenje in kretanje nekak prevladajoč čar duševne in telesne lepote, in ko jo takó zagleda Dubois prvikrat, stal je dolgo časa, kakor omamljen; veroval ni svojim očem, da je to ona in ista Marica, katero je dotlej videl le revno oblečeno. Z veselim očesom jo opazuje dolgo časa, a vedno mu je bila bolj mila njena krasota in njena deviška sramežljivost, ki se je skrivala pred žarom njegovih pogledov.

Razprostré roki ter jo strastno objame, rekoč:

«Oh hvala ti Bog, da si mi prisodil zaročnico, katero morem toliko — toliko ljubiti!»

Na to pogleda njeno mater ter se mora nehote sladko nasmejati, ker hodi takó počasi in pazljivo po sobi, boječ se, da ne bi pohodila nove dolge obleke; roki drži od sebe, da ne umaže obleke: «kakoršne nima niti učiteljeva gospa». — Kmalu se pa tudi ona privadi novi obleki in čez nekoliko dnij peljeta se ženin in nevesta z materjo in s stricem Martinom, Marinim varuhom, v dveh kočijah v Otočac, da tam naredé ženitvanjsko pismo.

Med tem pa je Ivan divjal po Velebitskih vrhovih, ne mareč ni za slabo vreme, niti za nevarnost, ki mu preti vedno od divjih zverih. Kakšenkrat je postal nad kakim breznom, gledajoč v globočino in premišljajoč, ali bi zanj ne bilo bolje, da bi se vrgel doli in tako vsemu jadu z jednim mahom narediti konec.

Na prvi mah ne more razumeti, kako se je Dubois odločil tako hitro vzeti Marico. Naposled mu šine v glavo, da je to storil njemu vkljub, in ta misel mu preide v meso in kri, vzbudi v njem samo jedno željo: maščevati se sovražnemu tujcu, a potem končati neznosno življenje.

Kakor nor se spusti z vrha proti vasi navzdol. Pred Marino hišico se ustavi nehoté ter gleda v zaprta vrata. Neka posebna moč ga je privedla prav po tej poti. Ko pride blizu hiše, mu zakliče nek mlađenič: «Hej Ivan, kje imaš glavo! Marica ni več v

tej podrtini; odkar je postala «fajla», preselila se je v drugo hišo».

«Da bi ti usahnili jezik!» — odvrne mu Ivan in se trese od jeze.

Mladenič pa reče zopet nekako jezno: «Pojdi tepec, da bi bil malo pametnejši, bi pozabil na njo, a tem globokeje segnil v Francozov žep!»

Ivana razkači to še bolj, zagradi velik kamen in ga vrže za mladeničem. Ta odskoči v stran ter se takó srečno reši, a zbeži, kolikor more.

Kakor brez glave dirja Ivan skozi vas proti domu, da si vzame puško ter ž njo počaka tujca na poti iz Otočca. Ko je šel s puško mimo vojaške postaje, zagleda ga nadporočnik Vojnović, ki je razpravljaval nekaj z nekolikimi graničarji, pošlje kaprola, da privede k njemu Ivana.

«Ne grem!» — otrese se Ivan «nisem vojak, da bo on meni zapovedoval!»

Kaprol se vrne, pové Vojnoviču, kaj je Ivan rekel, a ta jezen pošlje hitro stražo štirih mož po Ivana, katerega privlečejo za pol ure že zvezanega v pisarno.

Vojnović vstane od mize, dene roke na prsi in ga gleda nekoliko časa z jeznim pogledom in zagrmí: «Divjak, cela vas se te boji, a jaz ne! Kaj misliš, da zató, ker nisi vojak, ne boš ubogal? Čakaj, čakaj izbiti ti hočem tvojo silovitost in narediti iz volka krotko jagnje! — Kje si bil do sedaj, potepuh? Kaj

si se morda pogajal s tolovaji, da te sprejmejo v svojo peklenško družbo!»

«Ni potreba, da bi šel med nje» — odvrne Ivan tiho ter nadaljuje: «a ker nisem vojak, grem slobodno, kamor hočem!»

«Molči volk!» — zagrmí Vojnovič. «Če boš še kaj odgovarjal, ti prikrajšam jezik! Da zdaj veš, zakaj sem poslal po tebe! Pazi dobro, kaj ti jaz ukažem: Če se predrzneš samo z jedno besedo nagajati Marici Jarkovičevi in njenemu ženinu, dokler še tu ostaneš, koj te pošljem v polkovnijsko ječo! Si li razumel?»

Ivan se še bolj razsrdi in ne misleč, kaj govori, zavpije: «Gospod, jaz sem gospodar svojega življenja, in delam ž njim, kar hočem. Glejte, ta moja desnica ubije najprej njega, a potem mene!»

Nadporočnik se prestraši take smelosti. Upre vanj oči in upraša: «Koga hočeš ubiti?»

«Onega prokletega Francoza, ki se mi je s tem zahvalil, ker sem mu rešil življenje, da mi je prevzel vse moje blago, jedino srečo in moje upanje!» — odvrne burno Ivan.

«Pa se predrzneš povedati kaj takega pred menoj in mojo stražo?» — upraša razjarjen nadporočnik in zagrmí: «Verige na njega, najtežje, kar jih imate, pa v ječo ž njim! Pred vrata in pred okno po jedno stražo z nabito puško in ako bo hotel uteči, posvetite mu! Ste li razumeli? Čakaj, čakaj volk, jaz te hočem ukrotiti! Še hujše bi ti stopil lahko na tilnik, a

nočem žaliti poštenega očeta ; ostaneš brez sodbe v ječi, dokler ne odpotuje tujec z Maro ! Hajd zdaj ! peljite mi ga izpred očíj, da ga ne vidim ! »

Ivan gleda strašno v nadporočnika, a iz očíj mu odseva jeza in maščevanje. Primejo ga močne straže. On zaškriplje z zobmi in ide potrta v ječo, obžalujoč prepozno, da se je prenaglil.

Isti večer se vrne Dubois z Maro iz Otočca, kjer je dobil ženitbeno dovoljenje. Ko je izvedel, kaj se je zgodilo z Ivanom, je bil žalosten.

Gre hitro z Boričem k Vojnoviču, katerega prosi, naj izpusti Ivana ; razlaga mu, da ga on pomiri z lepa. A Vojnovič se ni dal preprostiti ter je odvrnil : « Tako bode bolje za vas in za njega ! Vi ne poznate ljudij tega kraja ! Kaj je njemu za življenje ? On vas ustrelí kot zajca ; če tudi ga potem stokrat obesijo, samo da se maščuje. Tako pa, kedar se spametí, bode mi še hvaležen, da sem ga zaprl samo v vaško ječo, ker bi ga bil izročil 'lehko sodišču, kjer bi bil gotovo strože kaznovan ! »

X.

Napoči krasen dan 30. novembra 1831. leta.

Solnce se pokaže iznad Velebita, svoje žarke pošilja po jasnem, sinjem nebu ; pozlaté se vrhovi bližnjih otokov ; lesketajo se v temno-modrem morju, katero je gladil blagi jug ; mali valčki so prijetno šepetali ter nauduševali dušo s tajnim veseljem, katero občutiš vedno, kedar v lepem, mirnem vremenu

gledaš obširno morsko ravan. Vse je kazalo, kakor da se celó nebo veseli krasne svečanosti, s katero se proslavlja Marina poroka. Dubois je z obema rokami sipal na vse strani mnogobrojne darove, samo da se ta, najlepši dan njegovega življenja, kakor se je izrazil sam, proslavi kolikor bolj svečano in sijajno. V ta namen je pozval od vseh strani odlične goste in med temi je prišel že prejšnji dan iz Otočca sam gospod polkovnik z dvema majorjema, nekaj stotnikov in več drugih častnikov in ž njimi vsa polkovnijska godba. Vse boljše hiše v vasi so bile na hitro pripravljene, da se v njih naselí povabljeni gostje.

Delavnik je bil; a vendar je cela vas kazala neko svečano lice. Od Maričinega doma do župnišča in cerkve se je gibala silna množica ljudij, vsa oblečena v najlepšo praznjo obleko ter je komaj čakala svečanosti, kakoršne ni doživel v vasi še nikdo. Med vsemi pa ni bilo obraza, ki bi ne izraževal največjo radovednost in obče veselje.

Odprejo se velika vrata Maričinega stanovanja in z dvorišča se pokaže dolga vrsta ovenčanih svatov, ki se pomikajo proti cerkvi. Množica se razdeli v dve vrsti, naredi prostor, vse utihne ter opazuje krasoto lepe neveste, ki je počasi korakala med dvema častnikoma.

Vitko njeno telo je bilo oblečeno v dragoceno svilo, nališpano z biserji in zlatimi trakovi.

Nad čelom se je bliščala prekrasna igla iz zlata in dragega kamenja, s katero je bila pripela snežnobel

pajčolan, ki je visel po obleki ter kakor megla zakrival krasne njene razpletene lasé, a glavo jej je krasil predrag poročni venec. Vsa množica je stala okoli nje kakor okamenela. Niti dihati se ni upala. Tem bolj pa so opazovale oči ter se silno upirale v krasotico, ki se je smehljala v solzah sreče in blaženstva ter kazala s tim, da ni pozabila, da je hči priprostega krajinskega naroda.

Za svati se pomiče kakor morski valovi obilna množica, iz katere se slišijo vedno glasnejši klici: « Oh, kakó je lepa, kakó je krasna, pravi angelj — kakor da je prišla z neba! Bog te blagoslovi Marica — tebi na srečo, a nam na čast! Živila premila naša dika!! »

In ko se oglasijo zvonovi iz zvonika, ko se zasliši pok možnarjev in ko godba udari veselo popotnico v znamenje, da je nekdanja ovčarica Marica postala spoštovana gospa, in ko dospejo svatje do cerkvenih vrat — najprva srečna novoporočena — vskipi splošna radost in oduševljenost. Mnoge žene poklekujajo, na kolenih se klanjajo, a celo okolico pretresajo gromoviti: « Živela in srečna bila! — Živela Marica, ti mila naša dika! — kedar bodeš naj-srečnejša, spomni se nas in mile tvoje domačije! »

Solze veselja je točila ginjena Marica, držala se svojega soproga in odzdravljala z glavico neprenehoma na levo in desno.

Med neprestanim klicanjem naroda šli so svatje v župnišče, kjer je bil pripravljen sijajen obed. Svatje, Marini sorodniki in odlični gostje so šli v največjo

župnikovo sobo ter sedli okoli ogromne mize; na dvorišču pa so bile nastavljene dolge mize iz desk nalašč napravljene, na katerih so se gostili znanci in prijatelji Marine rodovine, katerim vsakemu je bilo slobodno se okrepčati s pečenko in dobrim dalmatinskim vinom.

Med tem pa je igrala polkovnijska godba in ko je ta prenehala, poprijele so se s cveticami nadičene deklice v dolgo kolo, plesale in pele narodne primorske pesmice.

Ko so si svatje nazdravljali z raznimi napitnicami, zagrmeli so topiči, veselo je zaigrala godba, a množica je pritrjevala z veselim klicanjem, ploskala je, da je daleč odmevalo. Grom topičev, vesela godba in ljudsko rajanje prestrašilo je vsakikrat lepo nevesto, a na bledem obrazu se je kazal neki nemir. Morda se je bala, da ne bi mogočni glasovi prihajali tudi do podzemeljske občinske ječe, kjer je v temi ležal Ivan — oni isti Ivan, ki jo je ljubil nad vse na svetu — ki bi radostno za njo žrtvoval tudi svoje življenje! — Morda ga je v duhu tudi videla, kakó na trebuhu leži na vlažni zemlji, jo napaja s solzami, kakó se steguje od težke bolečine, in kakó se mu zgane močno teló vsakikrat, kedar pride skozi malo okenco na krilih vetra glas topičev, godbe in veselega vriskanja v grobno tišino mračne njegove ječe.

Take in jednake žalostne misli so jej motile srečo, vabile na belo lice solze žalosti, in tisti, ki so te solze opazili, so si mislili: « Oh, kakó je blažena, — joče od prevelike sreče! »

Zaman se je hotela osloboditi teh žalostnih mislij, da bi se tim veselejša pokazala svojemu tik nje sedečemu soprogu in ostalim svatom. Sočutje jo premaga in že hoče poprositi Vojnoviča na skrivnem, naj izpusti ubozega Ivana iz ječe. A v tem se spomni strašne Ivanove grožnje pred Vojnovičem, da hoče ubiti najprej svojega tekmeca in potem samega sebe, spomni se Ivanove silovitosti in besne ljubosumnosti ter vsa se strese od groze, pomislivša, da bi Ivan v svoji besnosti bil sposoben, ubiti jej soproga pred vsemi svati in uničiti ji to srečo, katero je sprejela več zaradi svoje matere nego radi sebe.

Dokler se je ona borila s takimi mislimi, so zvonile okoli nje šampanjca polne čaše in napitnica je sledila napitnici v veselje vsega društva.

Dubois je očaral s svojim ljubeznivim obnašanjem vse goste, posebno polkovnika in druge častnike, od katerih so nekoji razumeli precej dobro francoski in ko so ponehale napitnice, dá polkovniku debel zavitek, in listek na katerem so bili zaznamovani darovi, katere poklanja v slavo in spomin denašnjega dne cerkvi, šoli, občini in občinskim ubožcem.

Polkovnik prebere pismo z izrazom ugodnega iznenadenja in zahvalnosti, ali ko ga prečita glasno in raztolmači, pretresejo vse prostore gromoviti klici oduševljenja.

Častniki vstanejo, vzdigneje darovatelja v zrak, polkovnik pa se mu zahvali v francoskem jeziku, hvali njegovo plemenitost in velikodušje, s katerim je obilno

obsul neznatno in ubogo vas, da ji je podaril toliko sreče in blagoslova.

Dolgo časa so se še veselili svatje in ko se razidejo k počitku, peli so že prvikrat petelini.

XI.

D drugega dne sta se novoporočenca in Marina mati pripravljali na daljno pot. Dubois je najel ladijo, s katero se prepeljejo v Senj, Reko in Trst, a od Trsta do Marsilja bodo potovali po kopnem.

Tudi logar Borič napravljaj se je na isto pot. Pregovoril ga je Dubois, da bo vsaj nekoliko tednov za tolmača, da bo razlagal vsakdanje pogovore s soprogo in babico ter s tim pomagaj, da se Marica čim preje nauči francoski.

Borič je bil udovec brez otrok, še precej močan in zdrav, tedaj mu ni bilo težko privoliti predlogu, kateri mu donese lahko še na stare dni srečo, kajti Dubois je povedal, da misli blizu Marsilja kupiti veliko posestvo in da bi mu bilo zelo všeč, ako bi on prevzel gozdarstvo v svoje roke.

Razveseli se, ko pomisli, da pridejo zopet dnevi, ko bo videl lepo Francijo, v kateri je doživel v kratkem času veliko dobrot, a tudi nesreč. Z oduševljenjem se spomni slavnih onih bojev, katere je bojeval pod velikim Napoleonom.

Med tem, ko sta se takó oba možka veselila hitremu odpotovanju, postajale ste Marica in njena mati vedno žalostnejši. Pri vsej sreči jima je bilo težko

ločiti se, bržkone za vedno, od milega, če tudi revnega rojstnega kraja.

Popoldne izrazi Marica željo, da želi še enkrat videti kočico, v kateri se je rodila in odrasla, ter se posloviti od strica in njegove družine.

Prime svojega soproga pod roko ter gre z materjo in Boričem proti kolibici, katero so podarili stricu Martinu.

Kdor jih sreča na poti, se ustavi ter jih pozdravi z največjim spoštovanjem.

V hišici pogleda Marica po revni sobi in preliva solzé, spomnivši se svojih mladih dnij. Bilo je vse prav takó, kakor oni dan, kedar jo je odpeljal njen ženin.

Na steni zagleda podobico Matere Božje, ki je visela nad vzglavjem njenega prejšnjega ležišča. Sname jo s stene, poljubi pobožno, vtakne v nedra, nasmehe se s solznimi očmi in reče svojemu soprogu: «Nesem jo seboj za spomin prejšnjih dnij in na revščino, katero je milost božja spremenila v veliko srečo».

Na to vzdihne globoko, mahne z roko po zraku znamenjem križa, kakor da blagoslovja dosedanjí svoj dom, odide hitro skozi vrata in vsi drugi gredó za njo.

Šli so k stricu. Njegova hiša je bila zidana, pokrita z opekami.

V veliki sobi, katera je bila tudi spalnica v zimskem času, sedele so tri mlade ženske, ki so

pletle ali tkale, v kotu pa je čepela starka, pri kateri je igralo nekako deset malih in večjih otrok.

Ko zagledajo Marico in njeno društvo, skočijo vse po koncu in pohité, da Marici poljubijo roko. Ona tega ne pustí, ampak poljubi vsako v lice in reče: «Ne takó, ampak — tako! Ako nosim po volji božji svilenó obleko, vendar nisem in ne pozabim svoje rodovine! Kje so pa moški?»

«Zunaj na morju, — ribarijo!»

«Kje pa je stric Martin in strina Bara?»

«Stric je zunaj za hišo, cepi drva, a strina, glej jo, čisti perje!»

Ko Marica zagleda v kotu staro strino, ki počasi vstaja, teče k nji in jo poljubi na suho in v gube nabrano lice. Starka zajoče od veselja in vzdihne: «Oh Marica, Bog te blagoslovi in daj že na tem svetu rajske slasti!»

V hišo pride še stric Martin. Popravi si lase nad čelo, sname rdečo kapico in gleda ves zmešan svoje goste.

— «Stric, prišli smo, da vam rečemo še z Bogom!» — reče Marica in mu ponudi roko v finih rokavicah.

Martin obriše si hitro desnico ob rokav in prime Marino roko z dvema prstoma, kakor da se boji, da bi je ne umazal. Prikloni se vsakemu posebe, se nasmehne in reče: «Vendar ste mi dobro došli v moji revščini! Hajd Jana, prinesi sira, a ti Milka na-

toči mero vina iz onega sodiča, ki sem ga pustil za Božič!»

Žene hitro ubogajo in ko prinesejo vina in sira se nehote zasmije Dubois. Borič mu pove, da je to navada in da razžali domačina, ako bi se ne hotelo pokusiti. Tedaj vzame Dubois košček sira in popije kozarec vina ter povprašuje Boriča po drugih tukajšnjih navadah.

Žene so se pogovarjale z Marico in njeno materjo; bile so žalostne in so jokale.

«Joj meni» — zavpije strina Bara in gleda v Marino mater — kako vendar si se odločila iti na stare dni v novo neznano zemljo!»

„Božja volja je!» — odvrne Marina mati. «Pri mojem edinem detetu, če tudi stara, hočem ostati!»

Marica, ki je to slišala, se je zbala, da se mati bolj užalosti, vpraša hitro: «Kje pa je pastirka Manda?»

«Z ovcami je v gôri!» — odvrne Milka. — «Prižene že kmalu domu!»

«Ravno prav» — dostavi Marica živahno — «pazite lepo na moje nekdanje ovce! Redite jih dobro, da ne bodo trpele lakoti!»

Dubois pa migne Marici in materi, da je čas, da odidejo. Žene se zopet poljubljajo in objemajo dolgo časa in pretakajo solze, a Marica reče odločno: «Dokler živim, ne pozabim, kako ste vi stric in vi strina pri vsej vaši revščini pomagali meni in moji ljubi materi, kjer ste mogli! Radi tega bodem vam

hvaležna do groba in skrbela, da vas in vaše rešim daljnega uboštva!»

Po teh besedah namigne svojemu soprogu, a ta vzame iz žepa polno pest zlatov ter jih dá stricu Martinu; žene in otroke pa obdari še posebe.

Martin kar obstane, ko vidi, toliko denarja, ki je bil zanj že ogromna svota. Hvaležno pogleda darovatelja, udari se ob prsi ter reče: « — Eh gospod, če bi znal francoski, hitro bi se vam zahvalil s krasnim govorom, a takó, ker me ne razumete, ne morem drugače nego da vam rečem: Bog vam poplačaj!»

Dubois ga potolče po ramenu in odide s soprogo in z ostalo družbo iz sobe.

Na dvorišču je bila čeda ovac, ki je veselo skakljala proti hlevu, a za njimi teče pastirka Manda, deklica kakih 14 let.

Ovce se prestrašijo toliko tujih obrazov na dvorišču, stečejo vse skupaj, in plašno gledajo te nenavadne goste. Ali nakrat začno meketati in petorica jih priskaklja naravnost k Marici, stiskajoč se okoli njene fine okleke. To so bile njene prejšnje ovce. Marico gane ta prizor do solz. Prične jim gladiti kodraste glave. Kedar se k njej pritisne neka posebno lepa, bela ovčica, pripogne se Mara, pritisne njeno glavo k sebi in reče z blagim posmehom: « Oh stric Martin, ne zakoljite te ovce nikdar, — pustite jo, naj živi, dokler jej je sojeno, ker je to moja Belka, katero sem molzla prav oni srečni trenotek, ko je prišel v hišico po mé moj sprog! Mi li izpolnite to željo?»

« Zakaj ne » — odvrne Martin veselo — « redil jo bom lepo, kakor da bi bila hišna družina! »

Še jedenkrat pritisne Mara svojo ovco k sebi, pa pohiti proti vratom, za njo gre Dubois in ostali molčeč, ginjeni radi tega prizora.

« Ali je srečna! » vzdihne strina Bara in gleda s solznimi očmi za Maro, katero je obsevalo rmeno, zahajajoče solnce. — « Ali je srečna in blažena pri tako lepem, dobrem in plemenitem, a poleg tega še takó bogatem človeku! Lep, — mlad — bogat, pri tem še dober in plemenit, — kakó redko se vse to združuje v jedni osebi! »

« Vendar mu nekaj manjka! » dostavi Martin ter si tlači pipo.

« Kaj za Boga? » — upraša starka z radovednostjo in strahom.

« Nima nikake šarže. Da bi bil vsaj kaprol, kakor jaz! » — odvrne Martin s ponosom.

« Pojdi bedak, kaj bi mu bila šarža pri tolikem bogastvu?! » odvrne starka. — « Kaj imaš od svojega kaprolstva pri veliki revščini? »

« Molči Bara! — ti tega ne razumeš! » — otrese se Martin. — « Krvavo sem si zaslužil svoje kaprolstvo in ga ne dam za pol cesarjeve imovine! »

XII.

Zora drugega dneva najde že na obali silno množico, ki se je zbrala, da vošči ljubljenim popotnikom zadnji: « Z Bogom! » Blizo brega počivala je na sidru

lepa jadrenica, na kateri so ponosno plapolala bela jadra vsled ugodnega vetra. Velebitski vrhovi so že rmeneli v svitu izhajajočega solnca, nad morskimi begovi se je razprostiral še vedno megleni mrak. Nakrat nastane med množico nemir, ko zagledajo vrsto odhajajočih popotnikov in njih spremljevalce, ki se hitro bližajo morju.

Najprej je šla Mara, oblečena v ukusno jutranje oblačilo, s svojim soprogom in Boričem; za njimi stara mati z župnikom in Vojnovičem in z vso Marino rodovino; za temi gre rešeni mornar in nekoliko vojakov stražnikov (šerežanov), ki so nosili zaboje.

Ko dospejo do množice, razdeli se ta v dve vrsti, ki jih pozdravi z gromovitim «Živili!» — in s kapami in robci mahajo po zraku.

Še nekoliko poljubov in objemov in popotniki stopijo v šerežansko (stražarsko) barčico, ki jih odnese do pripravljene lepe jadrenice. Marine ženske sorodnice jočejo in javkajo, dokler jih ne utolažijo gromoviti klici zbranega naroda: «Srečno pot! — Bog vas blagoslovi! — Živeli in srečni bili na veke!»

V tem so popotniki že dospeli na jadrenico, mornarji vzdignejo sidro, a ladja se spusti ponosno proti severu, kamor jo je gnal ugodni veter ter se zgublja v daljavi. Dolgo še mahajo robci z jedne in druge strani, dokler se ladija popolnoma ne zakrije za hrib daljne obali.

Množica se počasi razide, a vaška gospoda gre skupaj proti domu. K Vojnoviču pristopi stari Marko

Bardič, Ivanov oče, grob krajinec vojaškega obličja in obnašanja. Sname kapo in polagoma spregovori: « Prosim gospod, da bi mi zdaj izpustili iz ječe tistega mojega nesrečnega! »

« Bo že, bo, dragi Marko! » — odvrne nadporočnik, — « za kaki dve uri; ker on, kakor je poreden, bi lahko šel še za ladjo, če ga zdaj spustim. Pridite ob desetih po njega ».

« Eh, pa hvala! » — reče Marko ter gre dalje, gospoda pa se še nekoliko razgovarja na trgu pred cerkvijo ter se kmalu razide vsak po svojem opraviilu.

Nadporočnik Vojnovič gre v svojo pisarnico in točno ob deseti uri pripelje kaprol pred njega Marka Bardiča.

« No, pa pripeljite onega malopridnega! » reče nadporočnik kaprolu. Kmalu pripeljeta Ivana dva obo-rožena vojaka.

Ko ga zagleda njegov oče, udari se na prsa in zavpije :

« Joj mene, kako te je zdelala ječa! Ali ti je bilo treba, da so te morali zapreti kakor divjo zver? »

Tudi Vojnoviču se smili, ko zagleda pred seboj bledega in upadlega mladiča, žalostno senco junaškega Ivana Bardiča. Bledo lice mu je upadlo, ponosno telo je strto, kakor kakega starčka, a oči so mu udrte v glavo, in sijejo z ostrašenim plamenom.

Na prvi hip se pokesa Vojnovič, da ga je zaprl, a z druge strani utolaži ga takoj nepobitno prepričanje, da je tudi za Ivana bolje, da je nekoliko dnij obsedel

nego li postal ubijalec. Nasmije se in reče: « Ne bojte se, dragi Marko, hitro se popravi na dobrem zraku, z dobro hrano in dalmatincem, ki ni zmanjkal pri nas še nikedar!

Njega ni zdelala ječa, ampak jeza, da se ni mogel maščevati nad onim, ki je po božji volji storil Maro Jarkovičevo najsrečnejšim bitjem cele naše občine, kateri je povzdignil njo in ubogo njeno mater iz reve in težave do obilne sreče in velikega bogastva in ki je obdaroval vso našo občino, da ga bode blagoslavljala, dokler bodo udarjali morski valovi ob naše pečine! »

Vojnovič vzame iz miznice težko mošnjico, jo odveže in izsuje na mizo cekine. Stopi pred Ivana, položi mu desnico na rame in reče svečanim glasom: « Slišiš Ivan, dobro me poslušaj, kaj ti zdaj povem! Tvoji stražarji so mi javili, da so ti že povedali, zakaj je vzel gospod Dubois Maro Jarkovičevo; radi tega mislim, da ne boš več dosedanji tepec in si še vedno umišljal, da je on storil to tebi vkljub. Gospod, katerega si hotel za to ubiti, ker je držal kakor pošten kristijan storjeno obljubo, — isti gospod me je prosil večkrat, naj te izpustim; a jaz ga nisem ubogal, ker dobro poznam tvojo trmo in jezo in ker mislim, da si rojen za kaj boljšega, nego za vislice ali dosmrtno ječo! Še vse to ne zadošča. Isti plemeniti gospod, če tudi je znal, da mu strežeš po življenju, je pustil tisoč frankov v zlatu tebi v dar, da ti zaceli srčno rano, ki

ti jo je zadal po božji volji. Reci tedaj, kako želiš, da se denar obrne v tvoje dobro?»

Ivan molči kot kamen.

«No, sin govori v božjem imenu! — ne bodi vedno trdoglav!» zaprosi oče milim glasom.

Ivan gleda žalostno v tla, vzdihne in spregovori na pol glasno: «Od vsega tega nočem ne groša, in tudi nočem, da se porabi kaj v mojo korist!»

Vzdihne še globokeje in nadaljuje z jokajočim glasom: «Meni Mara ni to, kar drugim ljudem debel vol ali lepa krava, ki se kupi lahko z denarjem in se lahko zamenja, ker je ni stvari na tem svetu, ki bi mi jo mogla nadomeščati!»

Ko je slišal oče te besede, prešine mu srcé grozna bolečina. Odkar je doznal, da je bogati Francoz izprosil Maro, nemilo se je kesal, zakaj je sinu branil njo vzeti, posebno takrat, ko jo je videl oblečeno v lepo, drago oblačilo, ko se mu je dozdevala, kakor da je od Boga odbrano bitje. Še bolj pa je njega in njegovo ženo mučila misel, da je sam Bog hotel kaznovati njiju smešni ponos, da je povišal zasramovano siroto do tolike sreče in da jih vsled tega zapusti dosedanji božji blagoslov.

Tolažil se je on nekoliko časa, da Ivan pozabi na Maro ter si izbere drugo deklé. Ko ga vidi zdaj vsega potrtega od velike srčne bolečine, izgubi zadnjo trohico upanja, da popravi kedaj to, kar je uzročil z neumno prepovedjo; a žalostno prepričanje, da je uničil svojega sina do groba in da mu je ugasnil

v srcu zadnji žarek otročje ljubezni, raztuži mu dušo še huje.

Razprostré roki, objame Ivana in vzdihne: «Oh Ivan, vidim, da sem jaz grešil, no Bog na nebu vé in vidi, da me je zapeljala v ta greh jedino prevelika skrb za tvojo bodočnost in srečo. Ivan, ne žaluj, saj je na svetu mnogo lepih deklet, — še lepših kakor Marica; izberi si, katero hočeš, prisežem ti vpričo Boga, da se tvoji izbiri nikedar ne bom protivil».

«Oče, prepozno se kesate!» odvrne ježno sin ter se mu iztrga iz rok.

Nadporočnik je stal nepremično, kakor stena. V srcu se mu je budilo vedno večje sožalje, a reče mirno: «Kakor ti je volja Ivan, vzemi, ali pusti!» — Ako nočeš prejeti daru, pa pusti, gospod Dubois ga je v tem slučaju prepustil, dokler nisi polnoleten, tvojemu očetu, ki bo ravnal ž njim na korist cele rodbine. Do tedaj se že spametuješ in rad prejmeš lep dar!»

«No Marko, vzemite denar ter podpišite, da ste res prejeli in da dovolite, da se ta svota uknjiži na premoženje vaše, a popoldan pošljite vso vašo odraslo rodbino, da se podpiše tudi ona».

Marko vzame denar, ga dobro spravi in se podpiše s težko roko.

«Zdaj lahko odidete, dragi Marko» — reče Vojnovič. — «Peljite ga domov, skrbite zanj in pazite ga, da zopet ne zabrede na slabo pot. Pojdi Ivan, zdaj si prost! Ogni se nepotrebni bóli, — bodi

pameten in pošten, — da postaneš kedaj dober možak, kakor je sedaj tvoj oče! — Pride dan, ko mi boš še hvaležen, da sem te malo zaprl o pravem času».

«Z Bogom gospod, hvala za milost in vašo ljubezen!» reče Marko in odide, a za njim potrtega obraza njegov sin Ivan.

Zunaj na čistem zraku Ivan nekoliko postoji, vzdihne globoko, pogleda na morje, na ono sinje morje, ki mu je odneslo pred malo urami vso nado in vso srečo. Oči mu zasijejo zopet z nekdanjim plamenom. Natega se, stisne roki, mahne ž njima po zraku, kakor da poskuša, ali mu je ostalo še kaj prejšnje moči. Strese se na to, zaškriplje z zobmi in gre tiho za očetom.

XIII.

Ivanova mati komaj pričakuje svojega sina, kakor da bi se povrnil z daljne, nevarne poti. Pripravila je zajutrek, kakoršen se pripravi le v boljših krajiških hišah komaj na ženitvanju ali pri krstu, ter je pozvala nekoliko Ivanovih prijateljev in kakih deset najlepših deklet iz vasi, da bi se takó morebiti pomirilo in utožilo njegovo raztuženo srcé. In glej, kazalo se je, kakor da je mati pravo zadela, kajti po jedi so se razlegale vesele pesmi, pri katerih je tudi on pomagal s svojim močnim in grobim glasom, kakor da bi bil pozabil vse srčne bolečine. Le kdor bi ga natančneje

opazaval, zapazil bi na njegovem obrazu nemir, katerega ni moglo zakriti navidezno veselje.

Odšli so na vrt. Mladeniči so kamenkovali, deklice pa so se prijele v kolo ter plesale in prepevale vesele pesmi. Zrak je bil tih, a gladko morje se je lesketalo v solnčnih žarkih, kakor v ogledalu.

Ivan je parkrat vrgel kamen dalje nego vsi drugi, potem prime pod pazduho svojega najboljšega prijatelja Mijo Turina in gresta malo v stran.

«Si jo li videl v svatih?» — upraša Ivan.

«A koga?» — reče Turina.

«Koga drugega nego Marico», odvrne Ivan — «pravijo, da je bila lepa kot gorska vila!»

«Videl sem jo in nisem mogel se je nagledati!» — začne Turina pripovedati. — «Ona je bila tudi poprej lepa, a ko se je preoblekla v lepo in dragoceno obleko, zasijala jej je angeljska lepota; zdelo se je, kakor da bi se združile vse vile ter jej darovale vse ženske lepote, s katerimi se ne more primerjati nobena druga ženska na svetu. Poprej je bila lepa kakor zora, pozneje pa kakor poletno jutranje solnčice, v katero ne moreš pogledati, da te ne oslepi prevelika svetloba!»

Globok vzdih privali se iz Ivanovih prsij. Čelo se mu zmračí, stisne obe roki in spregovori: «Cela vas jo je videla, samo jaz ne, jaz, ki jo tako ljubim! — Oh božji grom udari onega, ki me je zaprl v temno ječo, da nisem mogel še jedenkrat videti svoje zvezde, predno je za vedno zašla mojemu srcu! Ko

bi ne bilo njega in njegove okrutosti, bi se bila Marica morda premislila v zadnjem hipu ter ostala moja, ker bi sprevidela, da je ljubezen in verno srce več nego vse drugo na svetu!»

Pri zadnjih besedah zajoče in oči mu oblijejo solzé.

«Ne bodi tak, Ivan» — tolaži ga prijatelj — «saj ne manjka deklet, glej jih, jedna lepša od druge!»

«Ivan prikima z glavo ter se zagleda v morje. Kar se mu razvedri obraz. Zagrabi prijateljevo ramo rekoč: — «Dragi prijatelj, vedno si mi bil zvest, dokler sem bil srečen, mislim, da me ne zapustiš tudi v nesreči. Resnično mi povej, ali mi hočeš storiti dobroto?»

«Tudi če gre za glavo!» — odvrne moško prijatelj.

«Hvala, dragi prijatelj!» odgovori Ivan veselo in mu pové na uho: «Ko ponoči odbije deseta ura, pripelji svojega konja na razpotje pod goro. Jahal bom do Senja. Slišal sem, da tam prenočijo ter se odpeljejo še le jutri zjutraj dalje».

«Kaj ti bode to pomagalo Ivan?» — povpraša Turina, — «pusti vse pri miru! Bolje bo, da je več ne vidiš, ker drugače ti bo še teže pozabiti jo».

«Oh ne govori» — zdihne Ivan — «jaz jo moram videti še jedenkrat, tudi če moram iti za njo na kraj sveta. Ali mi storiš tedaj to dobroto in pripelješ konja?»

«Pripeljem, tudi če ga potem ne vidim nikoli več!» odvrne prijatelj.

«Bog ti plačaj, Mija!» — vsklikne veselo Ivan in nadaljuje: «Tja pojdiva zdaj, glej, kličejo naju v kolo».

Oba mladeniča se pridružita veseli družbi ter se radujeta, kakor da sta znorela.

Ivanovi stariši so se veselili, ko so videli, kako se sin raduje in so hvalili Boga, da ga je potolažil tako hitro.

Tako se je veselila mladina; še le v mraku se je razšla.

Ko je v hiši že vse spalo, vstane Ivan potihoma, obleče se v temi, vzame sekiro in odide proti gori. Na razpotju ga je že čakal prijatelj Turina in držal na uzdi obsedlanega konja.

Ivan ga zajaše, poda desnico prijatelju ter reče: «Ako se ne vrnem in ako se konj zgubi, plača ti ga moj oče! Jaz sem pustil pod svojim vzglavjem pismo, v katerem prosim očeta, naj to stori! Z Bogom ostani dragi moj prijatelj!»

Spodbode konja in kmalu zgine na cesti proti severju. Noč je bila temna in gosta megla je pokrivala zemljo.

Kmalu krene Ivan na stransko stezo, da dospe po krajši poti poprej do Senja. Če tudi je dobro poznal vse poti in steze, vendar zapazi, da je zašel. Dolgo blodi semtertja, da konečno najde pravo pot

še le tedaj, ko je že prva zora začela svitati nad vrhovi kršnega Vratnika.

Skokoma dirja proti Senju. Od daleč že zagleda neko lepo jadrenico, ki se je uprav pričela pomikati proti severju.

«Joj, ako je ona na onem brodu!» pomisli Ivan in še hitreje požene konja.

Dospe v mesto, skozi katero jaha prav tako hitro, kakor na prostem. Senjani so ga debelo gledali, posebno radi velike sekire, ki jo je imel pri sebi.

Blizu ključa ga ustavi v neki ozki ulici redar.

«Za Boga, ne ustavljajte me» zavpije Ivan ves obupan; — ako hočete, da vam dam cvenka za vino, povejte mi, ali je še tukaj francoski trgovec Dubois, ki je sem prispel učeraj z mlado ženo?!»

«Pokaži cvenka» odvrne redar, «pa ti povem, kje je tujec».

«Kje je za Boga!» kriči Ivan in mu poda denar.

«Glej ga, odpeljal se je na oni jadrenici s svojo ženo!» odvrne redar, odide in šteje denar.

Ivan zdrhtá bolečine in hiti proti ključu. Ves obupan gleda za odhajajočo ladijo. Bila je prav tista, katero je videl, jezdeč z gore Vratnika. Na krovu je stala visoka gospa in gledala proti bregu. Veter se je igral z njeno obleko. Tik nje stoji gospod, drži jo za roko in ji gleda v obraz.

«Ona je! Marica je!» vzdihne Ivan komaj sopeč.

«A zraven nje je tisti prokletnik, ki me je prevaril za njo!»

Vzdigne roko proti ladiji in zakliče z bolnim, pretresajočim glasom: «Oh Marica, Marica! kaj si naredila iz mene sirote!»

Okoli njega se je nabrala velika množica ljudij, misleč, da je zgubil pamet. A on ni maral za to ter je še vedno gledal za brodom; ko se zgubi v daljavi, obrne konja in hiti nazaj proti Vratniku.

Na pol poti do doma stopi s konja in odide po stranski poti proti vrhu gore, kjer so jo pokrivali gosti gozdi.

Lačen, žejen in spehan konj pa je bil vesel, da se ga je rešil ter jo udari hitro proti domu.

* * *

Zopet je začel Ivan bloditi po velebitskih gozdih in vrhovih, ker samota je ugajala njegovi bolni duši in kjer je mogel brez priče jadikovati in tožiti svojo bôl trdim gričem in mračnim breznom, da je odmevalo od sten.

Popotniki, ki so hodili po velebitskih klancih, so večkrat slišali z vrhov žalosten njegov glas in klic: „Oh Marica, Marica, kaj si naredila iz mene sirote!» pa so se prestrašeni prekriževali in pospeševali svojo pot.

Kedar ga je lakota preganjala, šel je v kako vasico onstran Velebita, kjer se je najedel in kupil si za nekaj dnij kruha in sira, pa se je vrnil zopet v

samotno zavetje kjer ni bilo strahu, da bi ga zopet zaprli v temno ječo ali da bi ga tolažili roditelji in znanci s praznimi besedami.

Njegov oče se je trudil neprenehoma, da bi ga našel ter spravil domu, a Ivan se je znal skrivati tako, da so zgubili vsak sled njegovega zavetja. S silo bi se tudi ne upal nikdo do njega, ker vsak bi se bal orjaške njegove pesti in težke sekire, katero je imel pri sebi.

Nekega dne gre proti gozdu Begovači. Pihala je hladna burja. Zato sede pod neki rob, vzame iz torbe košček kruha, začne ga jesti in gledati v dolino.

V daljavi začuje se strel, a za tim drugi, tretji; potem se sliši krik, ki se vedno približuje kraju, kjer je sedel Ivan.

Ivan skoči po koncu, zagrabi sekiro, stopi na rob, da boljše vidi, kaj je. Kar zagleda, kako teče po rebru navzdol lovec, a za njim velik medved.

Zver je bila očividno ranjena. Pri vsem tem je dohajala lovcu vedno bliže, a ostali lovci so bili daleč zaostali, hiteli so na pomoč; streljati so se bali, da ne bi zadeli nesrečnega lovca.

Ivan misli že skočiti na pomoč; a koj obstoji, kakor da bi strela udarila predenj. Spoznal je lovca. Bil je nadporočnik Vojnovič.

« Ha, ha! — sam Bog se maščuje nad njim! » reče Ivan, a na bledem obrazu se mu je bral zlobni posmeh.

Nagne se nad pečino, da bolje vidi, kako se

konča grozni prizor. Vojnovič teče naravnost proti Ivanu, kar so ga noge nesle, a v tem hipu sproži jeden lovcev in rani medveda v drugič. Zver zarujovi, postoji, kakor da hoče nazaj. Vojnovič se spodtakne in pade na trebuh; ko medved to opazi, jo udere zopet za njim. Vojnovič skoči hitro zopet na noge ter beži, kolikor je najbolje mogel, da komaj diha od velikega truda in straha.

To je bilo kakih dvajset korakov od Ivana. Ker je tamkaj strmo, bilo je gotovo, da tu doteče zver nesrečnega Vojnoviča ter ga raztrga.

Ivan vidi blede Vojnovičev obraz v zadnjem obupu. Nehoté se strese, pomisli, kako nesrečni bodo Vojnovičevi otroci, ako oče pogine, a v glavo mu pade misel, kako dober je bil vedno Vojnovič njegovemu očetu in celi družini.

Nesrečnež se drugikrat zgrudi na tla in zastoče z žalostnim glasom: « Oh ubogi moji otročiči ! »

Ta glas omehča Ivanovo srce. Stisne veliko sekuro, skoči z roba na medveda prav v hipu, ko je ta hotel planiti na Vojnoviča. Z jednim udarcem težke sekire zavali medveda komaj dva koraka daleč od Vojnoviča, ki je bil že priporočil svojo dušo Bogu.

Potrt smrtnim strahom začne Vojnovič zopet ustajati; ko zagleda Ivana, bil je ves iznenaden in zajeclja: « Kaj, ti Ivan si me rešil, ti, od katerega sem pričakoval poprej maščevanje, kakor pomoči? O Bog ti plačaj! Vidim, da si plemenit mladenič! Zahtevaj od mene, kar hočeš, rad ti storim, ako je v moji

moči, ker ti si rešil mojim otrokom očeta, brez katerega bi jih dohitele reve in težave!»

Ivan gleda srpo v zemljo in molči. Začne pregledovati zver, in ko vidi, da je še živa, udarijo še jedenkrat po glavi, da se lobanja razkolje.

Vrže sekuro na rame ter hoče oditi, boječ se, da bi mu lovci prigovarjali, naj gre domov.

Kar se mu obraz razvedri. Pogleda Vojnoviča z nekim zaupanjem, nasmehne se in reče: « Lahko mi pomagata, gospod, če le hočete ».

« Hitro, da slišim, kaj? » upraša Vojnovič, a Ivan sname kapo in odvrne ves zmešan: « Vi, gospod, ste dobri mojemu očetu in celi rodbini. Še več, kar vi rečete, jim je sveto pismo in vam na voljo storijo vse. Ako mi hočete storiti kaj dobrega, prosim vas, pregovorite mojega očeta, da mi izplača polovico moje dedščine ter me pusti, da grem po širokem svetu! »

« A čemu hočeš bežati od doma, kjer ti žele vse dobro? » — upraša Vojnovič z milim glasom.

« Tukaj nimam obstanka! » — odvrne Ivan žalostno. — « Tukaj me vse spominja na njo ter mi zbuja vedno večje srčne rane. Če še dolgo ostanem tukaj, ali poginem, ali pa se pridružim roparjem; v novem svetu se mi mogoče zacelijo globoke srčne rane! »

« Eh, naj se zgodi tvoja volja » — reče Vojnovič — « ná mojo roko, da ti pomagam in se na-dejam, da se mi posreči, izprositi pri tvojem očetu, česar želiš! »

V tem prisopihajo ostali lovci, ki na ves glas hvalijo Ivanovo junaštvo in pregledujejo ubito zver. Posekajo nekoliko hrastičev, naredé močne nosilnice, denejo na nje medveda in vsi skupaj gredó proti dolini, kjer je voz čakal Vojnoviča.

Sedli so okoli ognja, ki ga je zanetil voznik, ter pričnejo jesti pečenko in kruh, zalivajo ga z dobrim dalmatincem ter nazdravljajo junaku Ivanu Bardiču.

Ko so se okrepčali in ogreli, naložijo medveda na voz in gredó vsak na svojo stran. Voz je šel počasi po brdu navzdol, a za njim je korakal Vojnovič z Ivanom.

« Slišiš Ivan », reče Vojnovič med potom — « ti si priden mladenič in bi mogel daleč dospeti, če greš k vojakom prostovoljno. Znaš dobro brati in pisati, si zdrav, močan kot medved, ni tedaj vrag, da ne bi postal stražmojster, a potem Bog zna, ne bi li se dokopal do poročništva, posebno, če bi se kot stražmojster oženil iz gosposke rodovine! »

Mislil je na svojo hčerko, ki je dozorevala za možitev, misleč si, kakó spodoben mož bi bil za njo Ivan, ako bi se posvetil cesarski službi.

Ivan pa vzdihne in odgovori: « Ne, tukaj nimam sreče in blagoslova več, odtod moram, v daljni svet! »

« Eh pa pojdi, kamor si se namenil! » — odvrne Vojnovič.

« Vendar se kmalu vrneš, ko se nasitiš kolovratenja po svetu, a tedaj spregovorimo še kako o tem! »

Ko pridejo v vas, odvede Vojnovič Ivana naravnost k njegovemu očetu. Nepričakovano veselje nastane v celi rodbini, ko se pokaže Ivan, ker so mislili, da je že zgubljen.

A to veselje ni trajalo dolgo časa. Ko jim pove Vojnovič Ivanovo osnovo, se zopet še bolj užalostijo, obstopijo mladeniča in ga prosijo z najslajšimi besedami, naj ostane doma.

On pa jim je solznih očij odgovarjal: «Ako mi želite dobro, pustite me, — kedar mi srce ozdravi, vrnem se zopet k vam!»

Pri tem mu je pomagal krepek zagovornik Vojnovič, katerega beseda je veliko veljala v Bardičevi hiši. Z neoporečnimi besedami jim dokazuje, da za Ivana je jedina rešitev, da odpotuje na nekoliko časa v daljni svet ter da se vrne živ in zdrav domu, med tem ko bi doma zopet bodisi izginil ali zašel na slabo pot, da treba tedaj med dvema zlí izbrati si manjše zlo.

Vsi so ga pobožno poslušali, kakor kekega proroka, in kedar je končal, vzdihnil je Marko: «Kar vi gospod pravite, mora biti dobro in pametno. Naj se tedaj zgodi njegova volja. Naj gre, a koder bo hodil, spremlja naj ga božji blagoslov. Radi njegovega deleža sporazumem se z ostalo družino, da ne bode nikomur krivice!»

Tako je Vojnovič povoljno rešil svojo nalogo ter odšel domu, kjer so bili že zvedeli, v kaki nesreči je bil, ter so ga komaj pričakovali v velikem veselju.

Ivan pa se je pripravljaj na daljno pot. Drugega

dne odšteje mu oče v imenu cele družine 400 tolarjev kot polovico njegovega deleža na skupnem premoženju, in tretji dan se že odpravi Ivan v Senj, kamor so ga spremili stariši in dobri njegov prijatelj Turina.

V Senju stopi na neko trgovsko ladijo, da se odpelje ž njo v Trst.

«Iz Trsta pa» — reče, ko se poslavlja od roditeljev in prijatelja — «pojdem tja, kamor me popelje volja božja. Naj bom, kjer hočem, pisal vam bom pogosto, a pišite tudi vi, da bom vedel, kako vam Bog pomaga!»

XV.

Na predbožični večer leta 1831. se je vrtelo v stari luki mesta Marsilja vse polno došlih ladij, ki so pohitele, da jih božični prazniki ne dohité še na morju. Množica delavcev je mrgolela semterja in je prenašala razno blago, a na ključu je stala množica radovednežev in mnogo jih je gledalo proti vzhodu, od koder se je približevala velika jadrenica, ki se je zlatila v zadnjih trakovih zahajajočega solnca. To je bila popotna ladija, ki je prišla iz Genove. Na krovu se je stiskalo obilo popotnikov obojega spola, da tim prej zagledajo one mile obraze, ki jih čakajo na obali zaželjene domovine. Brod priplava v pristanišče, spusti ponosna jadra in mogočno sidro prikuje lesenega velikana poleg kamenitega ključa, s katerim ga kmalu zveže dolg, lesen mostič, po katerem se spusti mno-

žica popotnikov, ki se veseli in objema svoje mile domačine.

Samo oni, kateri so vedeli, da jih na bregu nikdo ne čaka, korakali so od zadej počasi ter gledali ganljive prizore na obali. Med temi se pokaže zadnji — Ivan Bardič.

Ni nosil več prek ramena težke sekire, niti bil oblečen v obleko svoje domačije, ampak njegovo vitko in veliko telo je bilo oblečeno v mestno obleko, ki je le povelečevala lepoto njegovega bledega obraza in plemenitost njegove hoje.

Marsikatera krasotica, ko je šla z ladije, se je ozrla še jedenkrat za « nemim Adonom », kakor so ga imenovali popotniki na ladiji. On ni zapazil tega, ampak gledal je mnoge ladije v luki, bučno vrvenje malih ladjic in čolnov, mnogoštevilno množico na ključu, pa veličastno mesto, ki se je razprostiralo pred njim v nepregledni širjavi.

Na ključu se ozira, da vidi, kam pojdejo drugi popotniki. Povsod, kamor se je obrnil, slišal je le tuje glasove njemu nerazumljivega jezika, nikjer ni bilo žive duše, s katero bi mogel pregovoriti v svoji materinščini. Dolgo išče, da bi našel koga, ki bi kakorkoli kazal slovansko rojstvo. Povsod je videl le modre delavske srajce, po francosko šivane suknje, pomorsko obleko mornarjev; obleke domačega kroja ni bilo videti nikjer med silno veliko množico.

Vzdihne, prisloni se ob železni drog, premišlja, kaj bode delal popolnoma sam v velikem tujem mestu.

Med tem se počasi zgublja gnječa na ključu, mornarji so tudi odhajali v mesto. Iz velikih tovarn vré množica delavcev, gleda s krvavimi žulji zasluženi denar, šteje ga in premišlja, ali bo mogoče kupiti kakšen božični darček za uboge sirote doma.

Ivan, da ne ostane na ključu sam, gre tudi proti mestu. V tem se mu dozdeva, da od nekje sliši mili hrvaški glas. Obrne se hitro proti oni strani, od koder se mu dozdeva, da prihaja glas, in zagleda kopo delavcev, ki gredó proti mestu. Pohiti za njimi, in ko jih doteče, zakliče na ves glas: «Hej, junaci, ali je kdo med vami, ki razume hrvaški?»

Trije od delavcev pogledajo, a jeden reče: «Evo nas — mi smo Hrvatje iz Primorja, — kaj želiš od nas, gospod?»

Ko Ivan zasliši po dolgem času prvič sladek glas materinskega jezika, malo da ne poskoči od veselja. Razprostré roki proti njim in vsklikne: «Oh Bog vas blagoslovi, mili rojaki, ker med vami ne bom več nem in gluh med tolikim svetom. No, kaj delate tukaj, dragi bratje, tako daleč od naše sladke domovine?»

«Prišli smo pred leti sim, da si služimo kruh, pa smo ostali tukaj» — odvrne jeden delavcev.

«A kakšna sreča je vas sem pripeljala?» upraša drugi. — Ivan se zdrami. Dozdaj se še sam ni uprašal, kaj hoče v Marsilju, kamor ga je prignalo srce. Znal je, da njegova draga kraljuje tukaj zraven onega sovražnega tujca, katerega je rešil smrti na svojo škodo; — znal je tudi, da ona je zanj na veke zgub-

ljena; znal je, da njegov dohod jo bode samo žalostil, a pri vsem tem je vendar prišel, a zakaj je prišel, tega sam ni vedel.

Nekoliko časa je snoval v svoji duši, ali bi ne mogel Mare kakó oteti ter jo odpeljati zopet domov; pozneje pa, da jo ubije, kjer jo najde; koncem pa premisli, da bi morda bilo najbolj pametno, končati si življenje pred njo ter jej takó obtežiti dušo ž njegovo prezgodnjo smrtjo, in v ta namen je skrival pri sebi dolg nož.

Ker so rojaki še zmirom pričakovali njegov odgovor, se nasmehne, zgane z rameni in reče: «Prišel sem tako — da vidim, kako ljudje tukaj živé!»

Delavcem se je zdelo to čudno ter se spogledajo. Sami niso znali, kaj bi mislili o mladem, golo-bradem došlecju ter so se že bali, da je mogoče kak begunec, ki je zbežal radi kakega hudodelstva. No, na to upraša Ivan: «Ali znate vi junaki francoski govoriti?»

Kako ne bi znali, ko smo že nekoliko let tukaj!» odvrne najstarejši.

«Ali se je težko naučiti?»

«Težko je samo umreti — a drugo je vse lahko — vse, samo če človek hoče!»

Ivan malo pomisli, pa zopet upraša: «A kje stanujete?»

«Glej, tam le v predmestju Catalans!» odvrne najstarši.

«Ali bi mogel dobiti jaz kje tam blizu stanovanje?»

«Ali imaš potni list?»

«Kakó bi ga ne imel — kakó bi šel brez očij v svet!» — odvrne Ivan razžaljen s tim uprašanjem.

Vzame iz žepa zavitek papirja, ga razmota in poda potni list najstaršemu. Ta ga počasi prebere in na obrazu se mu je bralo, da je zadovoljen. Potepe Ivana po ramenu in reče: «Eh, dobro si nam došel, — vse je prav, le pojdi z nami! Dokler si ne dobiš boljšega stanovanja, lahko prenočiš pri nas in vsem bo po volji, da ti pomagamo kot milemu našemu rojaku. — Jaz sem Jurij Mandič iz Bakra, ta je Franjo Kostič iz Senja, a oni velikan je Matej Modrič od Sv. Jurja!»

«Od Sv. Jurja!» — se razveseli Ivan in pogleda mladega, gorostasnega mladeniča. «Smo tedaj rojaki jedne polkovnije! Oh živio brat moj mili!»

V velikem veselju objame Modriča in gre ž njim pod pazduho za drugo dvojico proti predmestju Catalans.

«Poznaš li ti trgovca Duboisa?» — upraša Ivan med potjo svojega rojaka.

«Kakó bi ga ne poznal! Saj je jeden najboga-tejših marsiljskih trgovcev. Trguje s celim svetom in ima v ulici Canebière palačo in še več drugih hiš v mestu. A od kod ga ti poznaš?»

«E — e — tako slučajno, no o tem pozneje! Zdaj povej mi, kedaj bi mogel ž njim govoriti?»

Modrič postoji, čudno pogleda Ivana in reče :
«Ako si prišel radi njega, si prišel prezgodaj, ker se mi zdi, da se še ni vrnil s svojega potovanja!»

Te besede so potrle Ivana. On je mislil za gotovo, da je Dubois že doma. Zamisli se nekoliko ter je hotel že razkriti vso svojo tajnost Modriču. A ta spregovori : «Ako hočeš, poprašamo jutri pri njegovem oskrbniku Frimontu, ali se je gospodar že vrnil ali kedaj se vrne».

«Eh pa dobro — tako bo najboljše!» odvrne Ivan in gre z ostalimi v dvorišče neke velike hiše, kjer je bil zadej v posebni zgradbi priprost čist stan njegovih rojakov.

«Eh, ker smo se tako lepó našli ravno na predbožični večer», reče Ivan, ko je stopil v sobo — «hočemo po naši stari navadi popiti kak kozarec dobrega vina. Na Mate, tu imaš tolar, pa prinesi kaj, da prigriznemo, in še mero dobrega vina!»

Modrič odide in hitro prinese v velikem košu, iz katerega vzame nekaj podolgastih hlebov, suhih klobas in rib in par steklenic vina.

Sedejo okoli mize in pričnejo jesti in piti ter si nazdravljati razne zdravice; spominjajo se z govorom in petjem daljne mile domovine do pozne noči.

XVI.

Okoli poldneva drugega dne konča Modrič malo poprej svoje delo v luki ter gre z Ivanom v ulico Canebiere. Ivan se ne more dosti nagledati veličanst-

venih hiš te najlepše ulice celega mesta. Že od daleč zapazi na neki posebno lepi palači veliko črno tablo, na kateri je bilo belo z velikimi črkami napisano ime «Alfonse Dubois».

«Vidiš njegovo hišo!» reče ter pohiti proti njej. Ogleduje jo dolgo, trepetajoč nekega čudnega strahu. Visoka okna v gotsken slogu so odsevala v solnčnih trakovih, a v sredini prvega nadstropja se je ponosno širil prekrasen, iz rmenega mramorja izklesan hodnik.

«Oh Marica, Marica!» — vzdihnil je Ivan bolno — «ali se že šopiriš, ali se kmalu boš šopirila v tej krasni palači, kakor pav, a pri tebi bo oni prokletnik užival srečo in rajsko slast, ki sem jo jaz mislil uživati, da ga niso vrgli morski valovi med naju, in ko boš njega objemala, se ne zmisliš na me, ki bi dal življenje za te, in če se na me kedaj spomniš, se boš le smejala srčnim mojim bolečinam: Oh Marica, Marica, kaj si naredila iz mene reveža!»

Velika bolečina mu pretrese srce, a v očesih mu zaigrajo solze. V tem ga doteče Matej Modrič in ga upraša ves začuje: «Rojak, kaj ti je za Boga?»

«Nič, nič — odgovori Ivan, — pozneje ti povem, — pojdi, da uprašava, je li že doma, ali kedaj pride?»

Modrič prikima z glavo ter gre v pisarnico, a Ivan za njim.

Oskrbnik Frimont stopi jima z uljudnim posmehom naproti in upraša, kaj bi rada, in ko Modrič

povpraša, ali se je Dubois že vrnil, mu odgovori, da je prišlo ravnokar pismo, v katerem mu gospodar naznanja, da se je oženil z neko Hrvatico ter da hoče preživeti celo zimo in nekaj spomladi na Laškem, največ zato, da se nauči žena v tem časa vsaj toliko francoskemu jeziku, da jo bode mogel predstaviti svojim znancem v Marsilju.

Ko je Ivan zvedel od Modriča, kar je povedal oskrbnik, vzdihne žalostno in reče s prisiljenim posmehom: «Eh pa počakam, dokler se ne vrne!»

Pokloni se Frimontu in reče «Hvala gospod! Ne zamerite — z Bogom!»

Zunaj ga prime Modrič pod roko, se nasmehne in pregovori: «Slišiš rojak, nikar mi ne zameri, ali meni se zdi, da ti je Dubois prevzel najljubše blago na svetu!»

«Pravo si zadel» — odvrne Ivan z žalostnim nasmehom, pa nadaljuje resno: «Slišiš Mate, hitro, ko sem te zagledal, sem čutil v sebi prijateljsko ljubezen do tebe in srce se mi potolaži, ako ti povem vso svojo nesrečo, ki me je uničila za vedno ter me odgnala v daljni svet. Le obljubiti mi moraš, da tega nikomur ne poveš, vsaj dokler sem jaz tu!»

«Dam ti pošteno besedo!» — odvrne resno Modrič.

Ivan vzdihne, ter prične pripovedovati novemu prijatelju do konca vso srečo in nesrečo svoje ljubezni.

Kedar neha, ga Modrič pogleda začuden in reče: «Zadosti si pretrpel, dragi prijatelj, v svoji mladosti!

Povej mi resnično, po kaj si prišel le sem, ko znaš, da se reč ne more več spremeniti?»

Ivan povesi glavo in reče: «Prišel sem, da jo še jedenkrat vidim, — in potem — umrjem!»

«Pojdi, ne govori kaj takega» — poprime Modrič ostro — «dandanes bi bila največja neumnost, da si pameten človek radi jedne deklice konča življenje, posebno še radi take, kateri je več do svile, nego do prave ljubezni!»

Ivan se žalostno nasmehne in pravi: «Prav govoriš Mate, ali vendar brez nje ne morem živeti! Zdaj pa pelji me kam, da si kupim francosko slovnico in besednjake. Ker se ona uči francoski, hočem se tudi jaz, da jej pokažem, predno umrjem, da nisem bedak!»

«Glej, tam je prva knjigarna v mestu» — reče Modrič in pokaže veliko hišo.

Vstopita oba, in kmalu se Ivan ponosno vrne z nemško-francosko slovnico in z dvema debelima besednjakoma pod pazduho.

Popoldan se preseli v neko drugo hišo blizo svojih rojakov ter jame neumorno učiti se francoskemu jeziku. Zvečer je prihajal Modrič k njemu ter ga je učil izgovarjati francoske besede. Po cele dneve je sedel Ivan doma pri slovnici in besednjakih, zapisoval si besede, izgovarjal jih na glas in v mesec dnij znal je že navadne vsakdanje pogovore.

Od tedaj ni bil na ulici, na javnih sprehajališčih in v kavarnah nikdo varen pred njim, da bi ga

ne ustavil in pričel razgovarjati se ž njim, a v tem ga je močno podpirala in osrčevala znana francoska uljudnost. Tako si pridobi v kratkem mnogo znancev, ki so se zanj zanimali vedno bolj in bolj in katerim je jako ugajalo, ker je vedno kazal neko lepo čednost, da ni govoril o stvareh, ki mu niso bile znane, ampak je le pozorno poslušal, da bi se naučil čemu novemu. V kavarnah je prebiral vsakovrstne časopise, ali pobožno poslušal, kaj drugi govoré, in kedar ni česa razumel, poprosil je takoj, da mu raztolmačijo. Tako je lepo napredoval ne le v znanju francoskega jezika, marveč v tedanjem vsestranskem modernem izobraženju. Spoznanje svojega neznanja ga je sicer bolelo, ali ni ga potrlo, marveč toliko bolj ga je vspodbujalo, da si znanje vedno bolj pomnoži in razširi. Tudi pri tem mu je pomagala francoska uljudnost. Pričelo se je zbirati okoli njega veliko društvo mlajših in starejih znanstveno izobraženih ljudij, ki so se trudili, da kaj pripomorejo k izobraženju mladega, znatiželjnega tujca.

Z lepim vedenjem se jim prikupi Ivan tako, da so ga vabili k sebi na dom, mu kazali in razlagali vse imenitnosti velikega mesta, posojali mu knjige za branje ter se veselili njegovemu napredku.

Kadar je on pričel pripovedovati priprosto in z nedostatno francoščino o svoji domovini in o navadah svojega krajiškega naroda, poslušali so ga z veliko pozornostjo ter se zanimali za vsako stvar, kakor da jim govori ud kakega učenega društva o katerem po-

seбно važnem predmetu. V takih slučajih je bilo okoli njega vse tiho, kakor v grobu, in največjim jezikovnim pogreškom se ni nihče posmehoval, pač pa so mu pogreške popravljali ljubkim in prijaznim načinom.

Med njegovimi znanci je bil tudi stari general Belchamps. Pod Napoleonom je služil v odseku maršala Oudinota, kateremu je bila prideljena tretja hrvaška polkovnija, in tedaj je imel dosti prilike, občudovati junaštvo in vstrajnost krajiških sokolov. Vedno se je spominjal slavnih dnevov Napoleonove sreče, in ko je občeval z Ivanom, kakor oče z ljubkim sinom, opazoval je večkrat močnega in lepega mladeniča ter si mislil: «Ajaj, to bi bil vrl mladič za našo gardo!»

Nekega večera je Ivan pripovedoval, kako je rešil nadporočnika Vojnoviča, da je vrgel medveda z jednim udarcem svoje sekire. Ko je dovršil svoje pripovedovanje, so se zabliskale generalu oči, skoči po koncu in mu reče: «Gospod moj, vi bi se pregrešili proti slavi krajiškega junaštva in proti samemu sebi, če bi pri vaši junaški nravi, pri vaši orjaški postavi, pri vašem zdravem in lepem telesu in pri očividni nadarjenosti še dolgo živeli v neslavnem in mirnem vsakdanjem življenju! Radi tega ubogajte mene, pa stopite v našo vojsko, kjer najdete pot k slavi in sreči. Jaz poskrbim za vaš napredek, kolikor bom le mogel, a moje priporočilo postavi vaši sreči prvi temelj, kajti jaz imam mnogo znancev in prijateljev v najvišjih vojaških krogih, dà celo na samem dvoru!»

«A on je tujec» — dostavi jeden iz društva.

«Nič za to» — odreže general, najpoprej lahko služi v tujinski legiji — bo še boljše zanj, ker bo imel hitro priliko, skazati se proti sovražniku, — pozneje dobi francosko državljanstvo in stopi v redno vojsko, kjer mu bo odprta pot do vseh vojaških stopinj! Nate mojo roko — udarite v znamenje, da sprejmete moj predlog!»

Ivan je bil ves prestrašen s to nenavadno ponudbo. Zdaj je opazil, da njegov napredek ima vso drugo pot nego njegov namen, radi katerega je prišel v Marsilj. Razžalosti se, malo pomisli in odvrne: «Gospod general, kakor me povečuje vaša ponudba, toliko bolj mi je žal, da je ne morem takó hitro sprejeti! Moja usoda se kmalu odloči; ako ostanem na Francoskem, bodem jako srečen, ako mi bo pomagala vaša milost, da vstopim v slavno francosko vojsko, ker je sicer vojaški stan že od nekdanj glavni predmet mojim sanjarijam!»

«Eh pa dobro» — reče general in mu poda desnico. «Kedar bode hoteli, samo recite mi, za drugo bom skrbel že jaz!»

Tisto noč ni mogel zatisniti Ivan očesa. Z jedne strani ljubezen, z druge pa želja po bojni sreči in slavi so mu popolnem vznemirile bolno srce. Premagala je zdaj še ljubezen. Ostal je pri svojem prvem sklepu, ker si je mislil, da ni stvari na svetu, ki bi nadomestila Maro ter mu zacelila srčne rane. Radi tega je še bolj za njo zdihoval ter lazil okoli njene hiše.

Do zdaj je samo zvečer hodil po ulici Canubière, da je videl hišo, v kateri bo ona kmalu gospodovala; od zdaj pa je pohajal po isti ulici zjutraj, opoldan in zvečer ter gledal in vzdihoval proti oknom prelepe hiše ter redno vsakih osem dnij povpraševal pri Frimontu, ali gospod Dubois pride kmalu domov.

Jedenkrat ga upraša Frimont, kaj želi od Duboisa in ali bi ne mogel ž njim opraviti, kar hoče.

« Ne — to morava razpravljati samo midva na štiri oči! » — odvrne Ivan resno.

« A ne na šest? » — upraša oskrbnik s čudnim posmehom.

« Kakó to mislite? »

« No, jaz mislim, da boste imeli morebiti opravka tudi z gospo! »

« Ivan se strese, zardí, nekaj pomrmra in odide, a ne upa se več k Frimontu, marveč le od daleč opazuje okna in hodnik prvega nadstropja.

XVII.

Še le meseca maja dobi Frimont od svojega gospodarja pismo iz Nizze, v katerem mu naznanja, da pride za nekoliko dnij čez Toulon s svojo soprogo, njeno mat'rjo in gozdarjem Boričem v Marsilj.

« V Toulon pridemo dne 20. maja, ostanemo tam dva dni; meni bi bilo ljubo, da nam pridete naproti in počakate v gostilni « Victorija ». Tako se je glasil konec pisma.

Frimont se hitro pripravlja na pot ter se odpelje

v Toulon, kamor pridejo drugi dan tudi popotniki.

Frimont je bil prav radoveden, da bi kmalu videl svojo gospodi jo, o kateri je že slišal, da je ženska ubogega krajiškega rodu. Radi tega si je predstavljal z neko hudobnostjo, da mora biti jako neizobraženo žensko bitje, ki pri vsej svoji mladosti in lepoti vendar ne pristaja njegovemu finemu, duhovitemu in vsestransko izobraženemu gospodarju. A kako je bil iznenaden, ko je ona stopila pred njega, lepa kakor vila, veličanstvena kot kraljica in zraven tega tudi tako uglajena, olikana in dostojanstvenega obnašanja, da se mu je nemogoče zdelo, da stoji pred njim nekdanja ovčarica!

Prikloni se pred njo kolikor je mogel globoko, poljubi jej roko in ta poljub je bil takó spoštljiv in pobožen, kakor da bi prosil, naj mu ta lepa, nežna roka odpusti, kar je mislil o njeni dragi lastnici pred nekaj časom. Ko prične ona govoriti s prirojeno bistrumnostjo in zgovornostjo v francoščini, ki je radi tujega naglaska iz njenih ust še bolj čarala poslušalce, ni se Frimont mogel uzdržati, da jej ni rekel, da mu primanjkuje besed, s katerimi bi jej povedal, kako je iznenaden, da se mu je gospodinja naučila v tako kratkem času tako lepo francoski govoriti.

Pri obedu začne on pripovedovati o marsiljskih novostih in dostavi najedenkrat: «A propos, v mestu je neki lep, tuj mladenič, ki je, kakor se zdi, rojak

milostive gospé in kateri vas težko pričakuje, ker ima, kakor pravi, z vami važne posle».

«A ne veste, kakó se zove?» upraša Dubois hitro.

«Jean Bar — Bard».....

«Bardič!» dopolni gozdar Borič z nekim strahom.

«Dà, dà, Bardice» — pritrdi Frimont in navdušeno nadaljuje: «Krasen mladenič je, velik in močan, da ga je lepo gledati, a zraven tega pametna glava, naučil se je tudi on francoski in sedaj občuje s samo učeno gospôdo!»

«Ali vam ni povedal, kaj želi od mene?» — upraša Dubois s prisiljenim nasmehom.

«Ne, rekel je samó, da vas počaka, dokler ne pridete».

Marica prebledi in se zagleda v svojega soproga jako prestrašena, a njena mati ploskne z rokama in nekaj zastoče, kar bi imelo biti francoski, ako bi ne bilo tako, kakor kedar hoče človek pošteno kihnuti, pa ga kedo drugi ustavi.

Ko je videla, da ji je spodletel poskus v francoščini, reče hrvaški: «Joj otroci, ne hodite v Marsilj, dokler je ta divjak tam, ker bi vam utegnil storiti kaj hudega».

Tudi Borič pritrdi temu in reče na tihem Duboisu, da bi bilo najbolje, ako se naznani marsiljskemu redarstvu, da bode pazilo, da ne bi Ivan počel takega nasilstva.

«A kaj ti praviš, draga Marica?» — upraša

Dubois, gledajoč svojo soprogo in smejoč se mirno.

Marica vzdihne, pogleda v Frimonta in odvrne zategneno: «Jaz, jaz sem tako iznenadena s to novico, da sama ne vem, kaj naj bi se storilo, samó to vem, da se bojim, kakor smrti, onega trenutka, ko se srečamo».

Dubois ploskne z rokama in se s krohotom nasmeje: «Ha, ha, ha, ali ste bojazljivci, ker se bojite golobradega dečaka, ki bi, videč, da se ga bojite, res mogel započeti kako neumnost! Dà res, gospod Frimont se čudi našemu razgovoru, ker ne zna, o čem se tu meša. Tedaj, da veste: Oni mladenič, o kojem ste prej povedali, ni nihče drugi nego platoniški oboževatelj moje soproge iz njene rojstne vasi. Zaljubljen je v njo kot maček, a ta ljubezen, kakor se vidi, ga ni še zapustila, ker je prišel celó v Marsilj, najbrže v romantiški misli, da jo vidi še jedenkrat, a potem umré na kak tragiški način! No, temu so krivi samo oni, ki so hoteli zadušiti ljubezen v njem s silo. Zato mi je žal še dandanes, da ga je zaprl nadporočnik Vojnovič, kakor divjo zver, mesto da bi bil prepustil meni vso stvar, ker sem prepričan, da bi ga bil jaz ozdravil že takrat popolnoma. Slušajte tedaj mojo osnovo. Pred vsem hočem to podpreti z jednim dogodkom mojega mladeniškega življenja.

Ko sem se učil na trgovinski akademiji v Parizu, sem se zaljubil v krasno, jedino hčer bogatega tovarnarja. Jaz sem imel takrat sedemnajst let, ona

pa devetnajst. No, na mojo veliko srečo je bila ona že poprej zaročena z nekim mladim trgovcem. Do zadnjega časa sem se nadejal, da se ona odreče svojemu zaročencu, čeprav sem imel dosti prilike spoznati, da se je z menoj le šalila. Na zadnje pride dan poroke, a jaz, ves pobit, sem zbežal domov. Bil sem tak, kakor da sem zgubil pamet, tekal sem okoli, kakor muha brez glave; nisem maral za ves svet, ne za prošnje, ne za žuganje mojega očeta, koji je na vse načine poskušal, pregovoriti me, da bi šel zopet nadaljevat svoje nauke v Pariz. Ker je bilo vse zaman, prepotoval je z menoj celo Italijo in dober del Španske, da bi v tujem svetu pozabil svojo ljubezen. Tudi to sredstvo je bilo brezuspešno, ker, ko sem se vrnil domov, lotile so se me zopet tužne sanjarije, pohajal sem brez dela okoli ter koval pesmi o ženski nezvestobi. Takó je minilo okoli deset mesecev, kar me iznenadi pismice od moje nekdanje ljubljenske, v katerem mi očita, zakaj sem ubežal iz Pariza, da bi jej bilo drago, ko bi se vrnil.

Ko sem prebral pismo, pozabil sem, da je ona že omožena; stara ljubezen oživi v meni še z večjim žarom. Poprosil sem očeta, naj me pošlje zopet v Pariz, ter sem ga prepričal, da z veliko pridnostjo nadomestim, kar sem zdaj zamudil. On stori, kakor da je to komaj pričakoval, a na licu se mu je pokazal čuden, lokav posmeh.

V Parizu sem podvizal, da hitro dobim svojo drago. No, ko sem prišel v njeno hišo, reče mi stre-

žaj s čudnim posmehom, da je milostljiva gospa odpotovala v Rim, pa da se koj vrne.

«Kaj vraga ona išče v Rimu, ko me je poklicala, da pridem v Pariz!» — pomislil sem sam pri sebi ter se na njo jezil in premišljeval, kaj bi jej naložil za pokoro, ker me je tako nalagala.

V mojih osnovah me iznenadi v nekoliko dneh lepo pismice, pisano na krasnem papirju z rožicami, v katerem me ona vabi, naj jo osrečim drugi dan točno ob sedmih zvečer s svojim posetom. Bil sem ves srečen; a ko pridem drugi dan k njej, naletim na polno hišo gostov, med njimi tudi trebušnatega nekega duhovnika, koji si je ravno oblačil roket. Na prošnjo svojega očeta me je povabila h krstu svojega prvorojenega deteta, a jaz — sem bil popolnem ozdravljen».

Mari uteče smeh, oblije jo rdečica in povesi glavo. Frimont in Borič pa se krohotata, med tem ko je Marina mati popraševala: «Kaj je bilo — kaj se je zgodilo!?»

Dubois pa nadaljuje: «Tako po priliki ozdravimo tudi mi mladega medveda. Ne smemo z ničem pokazati, da nam ni prav, ker je prišel sem, da smo prestrašeni, ampak nasprotno, delati se moramo, kakor da nas jako veseli, ker je prišel. Posebno ti Marica se moraš kazati prav vesela, zbijati ž njim vesele šale, hvaliti ukus njegove obleke, čuditi se njegovi bistrournosti ter se v obče delati, kakor da si ga komaj dočakala; in videla boš, kako bo na prvi maj

ves zmešan, sam ne bo vedel, kaj ti misliš o vsem tem, a pozneje že malo po malem sprevidi, da je največja neumnost, tratiti brezvspešno ljubezen za omoženo ženo, ki je v zakonu popolnoma srečna. Dà dà, jaz imam dobro skušnjo v takih stvareh ter vem, da proti takim mladim zaljubljencom solze in vzdihljeji niso nič drugega nego olje in veter v kipeči plamen njih strasti, med tem ko jih veseli posmeh, prisiljena šala kmalu strezni, kakor hladna voda pijanega človeka. Mi tedaj pojdemo jutri lepo domov, a ko ga prvič zagledamo, poskočimo od veselja. Povabimo ga večkrat na obed ter se bomo obnašali proti njemu, kakor da je kak velik gospod — in konečno nam bo kmalu mogoče povabiti tudi njega h — krstu, pa bo tudi on do konca ozdravljen!»

Pri zadnjih besedah se Dubois Marici sladko posmehne, stisne jej oblo rame, a ona se mu umakne in ga poči parkrat s pihalko po roki, kakor da se jezi radi njegove šale.

«Ste li zadovoljni z mojim načrtom?» — upraša s smehom Dubois.

«Zadovoljni smo!» zakličejo vsi, razen babice, ki je zamañ nastavljala ušesa, da bi razumela jedro pogovora, kažoča očitno nevoljo nad tem, da jej je usoda dala posebno prednost pred drugimi babicami na svetu, da se ne more po svoji volji upletati v razgovore svojega zeta.

XVIII.

Pri vsem tem, da je solnce hudo žgalo, se je Ivan vendar sprehajal po ulici Canebiére in pogledoval na okna Duboisove hiše z veliko nestrpnostjo. Slučajno je izvedel, da so prišli zaželjeni popotniki sinoči, in zato se je hitro preoblekel v črno obleko ter tekel pred hišo svoje drage, da bi vsaj od daleč zagledal svoje solnčice. V sili je pozabil dolg mož, kateri je že dolgo hranil pod slamnikom svoje postelje.

Bil je ves bled, a srcé mu je tolklo, kakor da hoče skočiti iz prsij. Na pol pečen od solnčne vročine postavi se v senco nasprotne hiše ter gleda v okna prvega nastropja. Kar se odpró vrata nad hodnikom, a na njem se pokaže Marica, nekoliko debela, a vendar tako lepa, kakor jasen poletni dan.

Ivanu se zavrté možgani v glavi, a v srcu ga speče velika, nepopisna bol. Slišal je le od drugih, kako je bila lepa o poroki, no ko se mu pokaže zdaj prvičrat v dragi obleki iz modre svile, presegala je njena lepota vso njegovo domišljijo. Napade ga neka slabost, strese se ter prisloni na zid, da ne pade. V tem ga Marica kakor slučajno zagleda, zaploska z rokama in zakliče z veselim smehom: «Ivan, ali si ti?»

Kmalu priteče Dubois in ko mu ga ona pokaže, zakliče on veselo: «Ali je mogoče, da je to moj rešitelj! No, pojdite gori gospod moj!»

Ivanu se je zdelo, da sanja. Stal je kot kamen, gledal proti oknu, kakor ne bi vedel, kaj se godi okoli njega.

Nekdo ga strese po ramenu. Bil je Borič.

«Dobro nam došel Ivan!» — reče in se prijazno smeje.

„Hodi, Marica in njen soprog sta mi rekla, da naj te hitro spremim gori».

Jaz, da grem gôri — jaz?» — upraša Ivan, upirajoč kazalc v prsi. — «Kako bi jaz mogel — — kaj ne veste da.....».

»Ah ba, ba, jaz ne vem nič kakor to, da te gôri komaj pričakujejo!» — reče Borič in ga vleče za rame. No, pred hišo se mu Ivan zopet iztrga in upraša: «Ali me tedaj res kličejo, ali se z menoj samo šalijo?»

«No, ne bodi bedak, Ivan!» — reče hitro Borič, ulovivši ga zopet za roko — „kaj bi se oni s tabo norčevali, ker so ti toliko hvaležnosti dolžni.

«Tedaj pojdi, da jih ne razžališ s svojim obotavljanjem!»

Ivan stisne ustni, prikima nekolikrat z glavo ter se prepusti Boriču, da ga vede po kamenitih stopnicah.

Na hodniku prvega nadstropja prileti jima naproti Marica in ko zagleda Ivana, skače in vriska od veselja. Udari ga nekolikokrat z obema rokama po licu, prime ga za obe roki, mahne ž njima na desno in levo, kakor da hočež njim plesati ter reče z veselim smehom: «Da si nam dobro došel Ivan, oh, da

bi vedel, kako nam je ljubo, da si tukaj, posebno še meni, ker bom imela tako jednega rojaka več v Marsilju! — Ali ostaneš dolgo časa tukaj? — Oh ostani za vedno tu — moj soprog je tako dober in plemenit — pravi angelj dá — a ljubi me, da me že srcé boli od prevelike njegove ljubezni, in radi mene stori za té vse, kar le hočeš, pa boš pri nas bolj srečen in zadovoljen nego kjerkoli na svetu. No, pojdi notri, ker on te komaj čaka!»

Na to ga pelje v krasno urejen posetni salon. Tu mu priteče naproti Dubois. Ko ga zagleda, stisne mu obe roki, pogleda navzgor v znamenje pobožne ginenosti, skoči k njemu, ga objame kakor izgubljenega milega brata. Obrne se k Boriču in reče: „Prosim vas, povejte mu, da me je osrečil njegov dohod, ker bom imel priliko, da se vsaj nekoliko pokažem hvaležnega za junaško pomoč, s katero me je rešil gotove smrti!»

Borič že zine, da pregovori, ko izusti Ivan v čisti francoščini: «Ne trudite se, ker tudi jaz sam znam že francoski govoriti!»

«Ali je mogoče!» — zakličejo vsi iznenadeni, a Marica skače od veselja, ploska z rokama in kliče: «Živel dragi Ivan, tudi jaz sem se že naučila francoski, da se bova razgovarjala lahko kolikor naju bo volja tudi pred mojim soprogom in pred celim svetom, saj veš, če vedno hrvaški govoriva, bi drugi lahko mislili, da imava kakšne zabranjene tajnosti!»

Dubois gleda Ivana ves iznenaden. Stisne mu

obe roki ter pregovori z deklamatornim glasom: «Gospod moj, — jaz se vam prav čudim! — Prav ste storili, da ste prišli sem, ker vaša domovina je premajhna in pretesna za velike vaše duševne in telesne moči, ali v sredi olikanega in slavnega naroda najdete hitro pot, ki vas osreči in povzdigne in jaz se bom štel srečnega, če vam bom mogel kakó pomagati. V tem sem vam povsem na razpolaganje. Če hočete živeti v moji hiši, vam je vedno odprta, če hočete denarja, segnite v mojo denarnico, kakor v lastno; ako potrebujete priporočila, če treba tudi na kraljevi dvor, bodem vam krepek zagovornik ter vam v obče storim vse, kar samo morete želeči, kajti brez vas bi ne bilo tudi o meni več ne duha ne sluha!»

V tem pride Marina mati prav počasi. Razprostré roki, kakor mašnik, kedar reče: «dominus vobiscum» — razveseli se in reče: «Jej, jej, kakó si lep, dragi Ivan, kmalu bi te ne bila spoznala v tem lepem oblačilu!»

Dubois jej ustavi daljni naučeni govor, s kojim je hotela Ivana ganiti do solz ter, vsklikne: «To se razume samo po sebi, da ste danes celi dan naš mili gost! Pred obedom vam pokažem svojo hišo, konje vrt, svojo arheološko zbirko in knjižnico, a po obedu se popeljemo nekoliko po mestu, zvečer pa pojdemo skupaj v gledališče!»

Ivan je bil ves zmešan pri toliki prijaznosti in ljubezni ter je stal kakor kamen, čudil se je vsemu, kar se je godilo okoli njega.

Poprej bi se bil nadejal smrti, kakor takega sprejema; mislil je vedno, da se ga nemilo prestrašijo, da se ga bodo ogibali, kakor kake pošasti. A oni so ga sprejeli z odprtimi rokami, veselili se njegovega dohoda, kakor otroci, kedar se jim povrne oče z daljnega pota nenadoma.

Ni mogel pozabiti velikega utiska, le malo je slišal od vsega, kar mu je Dubois pripovedoval, ko mu je razkazoval svoje hiše, le malo je videl od vsega onega, kar mu je razkazoval, marveč ugibal je zdaj eno zdaj drugo, da bi mogel najti kak umesten razlog takemu vedenju nasproti njemu.

Pri obedu je sedel poleg Mare, katero je vedno pogledoval, ali bi ne opazil morebiti na obrazu vsaj najmanjšega znamenja strahu ali skrbí. Ali ona se mu je vedno smehljala z isto ljubeznivostjo, ponujala mu najboljše jedi, natakala mu kupico z vinom ter šepetala neprestano tako veselo, kakor da je on kak otrok, a ne oni strašni divjak, kojega se je bala cela vas. Tudi drugi okoli njega so bili, kakor bi znoreli, stregli so mu neprestano, slavili so ga na vse grlo in nazdravljali mu vsak hip navdušene zdravice.

Ta splošna radost okoli njega, a še bolj sladki šampanjec mu razvedri žalost o dušo ter zbudi v njem prepričanje, da vsemu temu, kar se okoli njega godi, mora biti uzrok drugi zrak in drugo podnebje, ker je tudi na sebi že opazil, da so skoraj zaspali njegovi prvi načrti.

Po obedu ga povabi Dubois k biljardu, a potem sedeta ona dva in Marica v prelepo kočijo, da se peljejo po mestu. Na korsu proti šetališču «Promenade du Prado» je bilo mnogo sprehajalcev, a Ivanu so se vzdigovale prsi od ponosa, ko vidi, kako se jim klanja velika množica bogatega občinstva od vseh strani in opazuje Marico z izrazom ugodnega zanimanja in iznenadenja.

Ko so se nekolikokrat prošetali po krasnem sprehajališču in so si v paviljonu založili sladoleda in drugih slaščic, odpeljali so se v opero, kjer so peli Mozartovo: «Čarobno dimko» (pipo).

Prvo dejanje je bilo že pričelo. Ko stopijo v ložo, ozira se vse silno nališpano občinstvo v ložah in v parteru proti Duboisovi loži, ne mareč veliko za predstavo, ter opazuje lepo Duboisovo soprogo. Ženske so bile v prvem hipu, kakor da bi bile okamenele. No, malo po malem zopet oživé ter se prično smehljati in šepetati druga drugi vsakovrstnih rečij o nekdanji pastarici iz daljnega nepoznanega kraja, med tem ko so možki z neko pobožnostjo opazovali krasoto tega bitja ter jo zavidali Duboisu, da mu je čudna usoda dobila tako dražestno soprogo.

«Vse jo občuduje — vse jo oboževa!» — pomisli Ivan sedeč tužno za njo. Isto je mislil tudi Dubois in bil vesel, da tako slavé njegovo lepo in ljubljeno polovico.

Ivan je bil vedno bolj žalosten in ko se po operi loči od njih, mu je bilo, kakor da bi mu bilo umreti.

Šel je na veliki ključ, pohajal po bregu proti predmestju Les Catalans. Na pol poti tja sede ter se zamisli v sinje morje, ki se pred njim razprostira veličastno in se lesketa v čarobnem luninem svitu.

Krasota spomladanske noči, blagi zahodnji vetrič in tajinstveno šumljanje in lesketanje morja vzbudile so v njegovi bolni duši sladek spomin na srečne dneve, ko je v rojstnem kraju v takih nočeh sedeval pred Marino hišico ter pripovedoval njej in materi vsakovrstnih povestij ter udarjal ob tamburico, a Mara je kakšenkrat zapela narodno primorsko pesmico. V takih trenutkih idilske sreče strepetavalo mu je srce v sladki nadi, da ga bo sčasoma ljubila in da postane njegova. Oh kako hitro so se potopile sladke nade, — oh kako hitro se je pooblačilo nebo sanjave sreče! — Sam njegov oče in mati sta mu zapirala pot do zaželjene sreče s smešno in prazno ošabnostjo, a kmalu na to so vrgli predenj morski valovi onega tujca iz daljnega kraja, kateri mu jo je prevzel prav takrat, ko je premišljeval, kako bi Maro vzel za svojo družico tudi brez privoljenja svojih roditeljev.

No, kaka sreča bi jo čakala pri njem — pri bodočem krajiškem kmetovalcu? Ali bi ne morala pri njem tudi ona prenašati težki jarem revne žene krajišnice, med tem ko uživa zdaj srečo, katero bi jej on ne mogel dati nikdar?

To uprašanje se mu zabliska v duši, a odgovor nanj je bilo žalostno prepričanje: da je za Maro bolje, ker je šla za drugim.

Zaječi od bolesti, v očeh se mu pokažejo vroče solze. Dolgo so padale na trdo zemljo ter mu čistile dušo drugih strastij, in ko prenehajo, preneha ž njimi v srcu tudi misel na maščevanje. Vse bolečine njegovega srca spremenile so se kar na mah v sladko pesem, ki mu je ogrevala dušo, kakor nebešk glas, a sladki napev tej pesmi je bila čista in sveta želja: kolikor mogoče srečna naj bode ona, ki je njega tako onesrečila!

Vstane ter gre proti mestu, a vse misli zbrale so se v jedno, da kolikor prej odide iz Marsilja, pa potolažen in pomirjen. Vrne se domov, kjer mu je celo noč v sanjah obletavala dušo angeljska podoba neprisojene ljubljenske.

XIX.

«Tukaj sem gospod general, pripravljen vstopiti v slavno francosko vojsko!» izusti Ivan s posebnim ponosom, ko stopi drugega dne v kavarni pred generala Belchampsa, ter se vstopi pred njega po vojaško. Na obrazu se mu je bral zadovoljen smehlaj, a iz očij mu je sijala zadovoljnost.

General vrže časopis iz rok, pogleda izpod očal, skoči na noge, stisne mu roko ter reče oduševljeno: «Prav dragi Jean — prav je, — prav ugodno ste me iznenadili, da ste se odločili, poslušati moj prijateljski nasvet! A nikdar lepše prilike za to nego zdaj, ker se je pred kratkim zbrala nova dopolnilna četa za našo tujinsko legijo v Algiru, kjer se naši lasajo

prav junaško z Arabci. V kratkem pride sem nova četa, da odjadra v Afriko in vi se jej lahko pridružite za kar bom skrbel že jaz, da vas kaj boljše sprejmejo. Priporočim vas zapovedniku te čete in vsim mojim znancem v Algiru, tudi guvernerju generalu Savariju, vojvodi Rovižkemu, s katerim sva bila skupaj v slavni dobi velikega Napoleona! V ta namen vam izročim nekoliko p'sem, katera postavijo vaši sreči temeljni kamen».

Oba sedeta, a general mu prične slikati vojaš o življenje z najlepšimi barvami, z oduševljenimi besedami ter mu pripoveduje najsijajnejše dogodke svojega dolgega vojaškega življenja v času prve republike in prvega cesarstva. Ivan ga je poslušal z veliko pozornostjo, in ko odide, pogleda starega junaka plamtečimi očmi in reče: «Gospod general, tudi od mene bodele kmalu slišali, ali da sem padel kot junak, ali da sem se v boju proslavil!»

Ves razgret vsled današnjega dogodka se vrne v svoje stanovanje ter napiše jedno pismo očetu, a drugo prijatelju Turini, kjer jima naznanja, da je odločil, stopiti v francosko tujinsko legijo in odpluti v Algir. Na to vzame iz škrinje platneno mošnjo, iztrese jo na mizo ter začne šteti tolarje. Bilo jih je še okoli sto. Zadovoljen z dobrim gospodarstvom spravi zopet denar, ter gre v gostilnico, kjer je navadno obedoval.

Ko se vrne domov, čaka ga že vojaški krojač, ki mu izroči pisemce od generala Belchamps, v kate-

rem ga prijateljski prosi, naj mu dovoli, da mu naroči za spomin prvo vojaško obleko. Ganjen s tem novim dokazom naklonjenosti, privolil je, in ko mu krojač vzame mero za obleko odšel je hitro k marsiljskemu poverjeništvu, postavljenemu za nabor novincev za tujinsko legijo, ter se oglasi z nekim ponosom, da tudi on hoče postati legijonarec.

Ko zagledajo častniki močnega, lepega in brhkega mladeniča, obstopijo ga od vseh strani ter se čudijo njegovi velikosti in njegovim krepkim ledijam. Sprejeli so ga z največjo prijaznostjo in ko so slišali njegovo ime, začeli so kar tekmovati, da mu pristop k vojski kolikor mogoče osladé, ker je tudi zapovednik malo poprej dobil priporočilo od generala Belchampsa.

Vpisali so ga med novince ter hiteli, da mu izberejo primerno vojaško obleko. Ivan pa se nasmezne rekoč: «Ne trudite se, gospoda, za mé je vojaška obleka že naročena, ker vi bi težko našli v zalogi obleko, ki bi bila primerna moji postavi. Saj vidite, da bi bilo vse prekratko in preozko. Prosim vas samo to, da mi poveste, ali se smem hitro preobleči, ko mi krojač obleko naredi?»

«Oh prosim» — reče zapovednik prijazno — «vi ste zdaj naš ter se lahko, ako hočete, koj danes preoblečete v vojaško obleko».

«A kedaj pojdemo v Afriko?» — upraša s smehljajem Ivan.

«Najkasneje za štiri dni!» — odvrne častnik.

«Jutri že dospejo semkaj druge čete in ko pride za prevoz določena vojna ladija iz Toulona, odplujemo takoj, da one črne krvoloke naučimo malo pameti».

Ivan se oprosti od častnikov, poišče generala Belchampsa, da se mu zahvali za dar, potem pa gre iz mesta, da vidi še jedenkrat marsiljsko okolico.

Tretji dan mu prinese krojač dvojno vojaško obleko iz najfinejšega sukna, a drugače povsem tako, kakor je bilo predpisano legijonarcem. Preobleče se hitro ter se z nekim ponosom ogleduje v zrcalu, vseleč se, da mu obleka tako dobro pristuje, med tem ko mu krojač laskavo čestita ter se zaklinja, da mimo njega v celem Marsilju ni lepšega vojaka.

Ves prerojen gre Ivan na ulico ter naravnost na stanovanje svojega dobrotnika. Ko ga zagleda general takó lepega v pristujoči mu obleki, vsklikne od veselja ter ga objame in poljubi, kakor svojega sina. Dá mu še nekoliko dobrih nauk in svetov in pripravljena pisma za poznane vojskovodje v Algiru.

Ves ginjen poslovi se Ivan od svojega dobrotnika, zahvaljuje se mu za toliko naklonjenost, blagoslovlja ga v duši ter odide, da se sprehcdi nekoliko po mestu.

Marsikatera krasotica se ozré in zarudí, ko zagleda poznanega hrvaškega Adona v lepi in pristujoči mu obleki legijonarca. No, Ivan se malo zmeni za to, le na to pazi, da bi kje ne zadel na Maro ali njenega soproga, ker je bil stalno določil, da se poslovi

od njih pismeno, boječ se, da bi ga ne prevladala čuvstva, če bi šel osebno, reči jim svoj: «Z Bogom!»

D drugega dne so bili legijonarci že pripravljeni, da odrinejo. Na vse zgodaj je spremil Modrič Ivana do velike luke, kjer je že zibala vojna ladija «Akil» svoja ponosna jadra v jutranjem vetru.

Novinci so se že zbirali na ključu in ko se postavijo v vrsto, da jih pregleda zapovednik, bil je Ivan za celo glavo višji od vseh drugih, če tudi so bili skoro vsi lepi in močni mladiči.

Ko so začeli nakladati na ladijo živež, orožje in druge priprave, odvede Ivan Modrča na stran, vzame zapečateno pismo in reče: «Idi Mate, pa oddaj to pismo gospej Dubois, — ali nikomur drugemu, ampak prav njej v roke! — No poljubiti in objeti te moram popred, ker predno prideš ti tja, odjadramo mi že na sinje morje».

«Ostani z Bogom moj sokol, — bodi zdrav in čestit! Mogoče boš slišal že danes, da nisem na té pozabil».

Ko ga Ivan objame, hiti Modrič v ulico Canebière.

«Ali je gospa doma?» — upraša prvega strežaja v Duboisovi hiši.

«Je, ali zdaj baš pije kavo».

Ne uprašajoč dalje hiti Modrič notri skozi vse sobe, dokler ni prišel v ono, kjer so sedeli vsi okoli mize pri kavi; ni maral za strežaje, ki so za njim leteli ter mu klicali, da se ne sme notri.

Ko so zagledali čudnega listonošo, prestrašili so se vsi, a on vošči na ves glas: «dobro jutro!» in dá Mari Ivanovo pismo. Ona je hitro odpre in prebere sledeče, v čisti francoščini pisane vrstice:

«Mili moj angelj!

Ko boš brala to moje pismo, nosili me bodo že morski valovi proti vroči Afriki! No pred odhodom Ti moram povedati, zakaj sem prišel in zakaj zopet odpotujem. Neizmerna ljubezen in hrepenenje za Teboj me je prignala lansko zimo v Marsilj. V prvem svojem obupu sem Te hotel videti še jedenkrat, a potem si končati tužno življenje. No, če bi bil to storil, razžalil bi bil srce in zmotil srečo onemu bitju, ki je meni najmilejše in najsvetejše na svetu. Radi tega sem opustil svoj sklep takrat, ko sem videl na svoje oči, da uživaš pri svojem dobrem in plemenitem soprogu popolno srečo. Bodi tedaj srečna in zadovoljna, ker Tvoja sreča bo najslajše zdravilo mojim ranam. Zavoljo tega tudi nečem, da stojim še dalje med Teboj in med solncem Tvoje sreče, marveč grem v daljni svet — v gorko Afriko, da bi tam mogoče pozabil na nemilo usodo, katera me je obsodila, da bi Te jaz nikoli ne mogel osrečiti tako, kakor te je Tvoj dobri soprog. Tudi če me usoda prežene na konec sveta, ne bom mogel pozabiti pri vsej svoji mladosti na Tebe, ker se ni rodila ženska, ki bi mogla zavzeti v mojem bolnem srcu Tvoje mesto! Hotel sem priti ter reči z Bogom Tebi in Tvo-

jim. Ali bolje je tako. Vsem bo lože, ako se več ne vidimo.

Priloženo pismo daj Svojemu gospodu soprogu in priporoči mu kolikor bolje moreš našega rojaka Modriča.

Bog blagoslovi Tebe in Tvoje, a kedar boš naj-srečnejša, spomni se kakšenkrat tudi mene nesrečnika!

Tvoj

Ivan Bardič,

vojak tujinske legije“.

Ko je Mara prebrala to pismo, ponudi ga s tresočo roko svojemu soprogu in zajeclja z zamolklim glasom: «Nesrečnež beži v Afriko!» Obraz zakrije z obema rokama, kakor da hoče skriti čustva, ki jih je vzbudila v njenem srcu ta nepričakovana novica.

Dubois prebere hitro pismo ter odpré še drugo, njemu namenjeno, in bere iz njega sledeče!

«Dobri gospod!

Ko ste me oni dan tako lepo počastili v vašem domu, blagovolili ste mi omeniti, da ste vedno pripravljeni, biti mi na pomoč. Jaz sem stopil v tujinsko legijo ter mi je bodočnost preskrbljena, ker sem prepričan, da sem povsem sposoben za stan, kateremu sem se posvetil.

A v Marsilju sem pustil dobrega prijatelja in rojaka Mateja Modriča, ki Vam je prinesel to pismo. Dobra in poštena duša je, a njegov značaj je pravi biser, kakoršen se v današnjih dneh težko dobi.

On je delavec v veliki luki. No, žalostno je tako življenje, posebno za njega, ki je vreden vse kaj drugega. On govori francoski, hrvaški in nekoliko nemški, zna dobro brati in pisati, a pri vsem tem je še zeló priden.

Ako mi tedaj želite storiti kako dobroto, uslišite prvo in zadnjo mojo prošnjo ter mu pomagajte, kolikor morete, da mu usodo poboljšate».

«Ali ste vi Mate Modrič?» — upraša Dubois.

«Sem!» odgovori Modrič.

«Ali je ladija že odplula?»

«Kedar sem odšel, nakladali so baš streljivo in živež».

Dubois prekorači nekoliko krat sobo mračnega lica, kar se ustavi pred Maro in upraša: «Kaj misliš Marica, kako bi bilo, da se hitro odpeljemo do luke? Ladije navadno kasneje odplujejo, nego je določeno, tedaj mogoče, da pridemo še tja, predno «Akil» odjadrava. Prav greh bi bil, da ga pustimo, da tako odide. Mogoče nesrečnež konča mlado življenje v Afriki, in mi ga ne bomo več videli. Pojdi, hitro se preobleči, a ti Mihel skoči doli, naj takoj zaprežejo».

Strežaj odhiti, a Marica skoči v drugo sobo, da se hitro preobleče, in za nekoliko trenutkov se je vozil Dubois z Maro skokom proti luki, a pri kočijažu je sedel tudi Mato Modrič.

«Akil» je bil še v luki. Jeden voz, naložen z vojskinimi pripravami, se je bil polomil na poti proti

luki in to je bilo uzrok, da ladija ni mogla odjadrati ob določenem času.

Na krovu so stali vojaki in prepevali vesele vojaške pesmi. Samo jednemu od vsih ni bilo mar za petje. Stal je na strani s prekrižanima rokama na prsih. Bil je Ivan. Žalostnim srcem je gledal v mesto, kakor da išče, ne bi li mogel še jedenkrat videti hišo svoje neusojene dike.

Kar prebledi, a kolena so se mu tresla, Zagledal je Maro in njenega soproga oni hip, ko sta skočila iz kočije. Takrat je videl, da je Dubois jednega mornarja nekaj uprašal in kakó je Modrič skokom hitel proti ladiji.

Ivan mu stopi naproti.

«Hodi Ivan — hočejo, da te vidiijo še jedenkrat!» zakliče Modrič že od daleč.

Kakor pijan ziblje se Ivan za njim, dokler ni stal pred njima. Modrič stopi nekoliko v stran, Dubois pa dá Ivanu roko in reče resno: «Gospod, kedar sem vas prvikrat videl, sem vedel, da imate pošteno in plemenito srce, a poštenega človeka se ni treba bati nijednemu oženjencu. Lehko bi bili ostali pri nas, kajti povsem je bilo nepotrebno, da tajno bežite od nas, kakor da ste nam storili kaj hudega! Radi tega sva pohitela, da vam rečeva vsaj: «z Bogom!» ko niste hoteli, da bi se vi k nam potrudili!»

Ivanu je bilo, kakor da mu razna bolna čuvstva hočejo raztrgati srcé v prsih. Vzdihne in zajeclja z žalostnim glasom: «Oh gospod, — ni plemenitejšega

človeka nego ste vi! Mislil sem, da bode bolje, ako se več ne vidimo, a zdaj ste prišli sami, da mi rečete: «z Bogom», vi, ki dobro veste, da ljubim vašo soprogo bolj nego svoje življenje!»

Na to reče Dubois čuvstveno: «Sam Bog vidi, kako me boli srce radi tega, ker mi je usoda prisodila, da vam plačujem rešitev svojega življenja s takim mučeništvom. No hotela je božja volja, a ona tudi vam dodeli, da tudi vam kedaj zasije solnce sreče.»

Po teh besedah objame Ivana in ga poljubi na lice! Ivan pa prime njegovo roko, ter jo gorko poljubi in porosi s solzami.

Dubois pogleda svojo soprogo i jej reče: «No Marica, ali nimaš besede za milega našega prijatelja?»

Mara vzdihne, pristopi se k Ivanu, podá mu roko in reče s solznimi očmi, a vendar nekako veselo: «Bodi mi čestit Ivan, varuj si zdravje in življenje, a jaz povzdinem svojo dušo k nebesom v gorki molitvi, da ti Bog z veliko srečo plača vse trpljenje, katero si prestal radi mene!»

Ivanu hoče srce počiti od težke bolečine. Pretakal je solze in stal kakor zgubljen. Pripogne se, da jej poljubi roko. A Dubois reče z blagim smehljajem: «Poljubi ga Marica, prvi in zadnji krat kot moja soproga! Njegovo mučeništvo zasluži tudi tako znamenje naše ljubezni in zahvale! A da bo imel od tebe veden spomin, daj mu svoj medaljon, ki ga nosiš okoli vratú. Tvoja slika mu bo v spomin, ki

ga bo navduševal pod gorkim afrikanskim solncem k velikim junaškim delom!»

S tresočo roko vzame Mara zlat medaljon, v katerem je bila njena slika, dá ga Ivanu in potem mu ponudi še svoje žareče lice. On jo nježno popade in jej pritisne na rdeči ustnici drugi poljub, trepetajoč od miline in bolesti ob enem.

Na ladiji se oglasi zvonec, v znamenje, da ladija odpotuje.

Ivan se strese. Pritisne še jedenkrat Duboisa na prsi in reče: «Bog vaju oba blagoslovi!» — in hiti na ladijo po mostiču, katerega kmalu za njim vzdignejo. — Še nekoliko minut in vojna ladija se spusti ponosno na sinje morje.

Mara in njen soprog postojita še nekoliko na ključu, mahata z robcem odhajajočemu Ivanu in ko se zgubi v daljavi, podasta se v kočijo.

Dubois zapazi Modriča, ki je še vedno tam stal in zakliče: «A propos Modrič — pojdite sem! Vaš rojak, gospod Bardič, mi je priporočil vas v ugodnem času. Potrebujem novega hišnega varuha. Ako tedaj hočete, dobite to službo takoj. Imeli boste stanovanje in drva in še 500 frankov na leto, vrh tega pade vedno od gostov kak frank. Ali ste zadovoljni?»

«Sem, hvala vam za milost!» odvrne Modrič spoštljivo.

«Pridite jutri k meni in ako bodete skrben in pošten, dobite sčasom pri meni tudi boljšo službo».

Dubois mahne z roko in kočija oddrdrá proti ulici Canebière.

«Ali si zadovoljna z mojo osnovo?» — upraša Dubois svojo soprogo med potjo.

«Sem» — odvrne ona smehljajoč se skozi solze.

«Ali si sedaj jedino moja?» — upraša on in jo prime za roko.

«Tvoja — jedino tvoja, bila sem in bom z dušo in s telesom do groba, takó mi Bog pomagaj!» vzdihne ona, stiskajoč mu roko.

«Amen!» reče Dubois veselo, razblažen s sladkim čuvstvom, katero uživa pravičen človek, ko se mu posreči káko dobro delo.

Zadovoljen je bil sam s seboj, videč, da je preobrn timer ljutega sovražnika v oduševljenega čestilca, vspodbudivši ga vrh tega še na junaška dela v korist mile svoje slavne domovine, a zraven vsega tega si je utrdil in zagotovil ljubezen in vernost ljubljene žene.

XX.

«Tvoja podoba mu bo svet spomin, ki ga bo pod vročim afrikanskim solncem vspodbujal na velika junaška dela!» — rekel je Dubois svoji soprogi, ko se je poslovil od Ivana, vedoč naprej, da bodo te besede delovale v duši ponosnega mladiča enako neznatni iskri, ki nenadoma šine v slamo.

In v tem se ni prevaril.

Te besede so Ivanu šumele v ušesih sredi viharja krvave vojne, nadomeščajoč mu glas bojne trobente in goneč ga vedno v najgostejši metež, v največjo nevarnost.

Te besede zvonile so mu v duši, kedar ga je na dolgem in trudapolnem potovanju dušil vroči zrak, ali kedar je bil v puščavi pri prednjih stražah daleč od svojcev, osamljen in zgubljen v temni noči na straži, kjer mu je vsak hip pretila raznolika smrtna nevarnost, bodisi od sovražnikovega orožja ali od žrela besnega afrikanskega leva. — A kedar so mu kolena že odpovedovala od prevelikega truda, — kedar so ga že tako zapuščale telesne moči, da mu je prihajala misel, zrušiti se na topli pesek, da se na njem nekoliko odpočije in zaspí, če bi se tudi ta sen spremenil v smrt, — takrat bi se te besede zopet oglašale v njegovi duši, zbudivši v njem novo vstrajnost, novo moč, kateri se niso mogli dosti načuditi njegovi častniki in drugi tovariši.

In res čudno, — med tem, ko so drugi vojaki tujinske legije kar kupoma padali kot snopje več od silnega napora nego od sovražnikovega orožja, zdelo se je, kakor da Ivanu še koristi to nadležno vojskovanje. Priprosta vojaška hrana, če tudi je izostala kakšenkrat po več dnij, teknila mu je tako, kakor da bi se hranil z najtečnejšimi jedili. Pleča so se mu še bolj razširila, mišice so se še bolj udebelile, dočim mu je lepo belo lice počrnelo od solčne žege in gorelo od krepkega in bujnega zdravja.

Ker je bil jedini Hrvat v celi legiji, pridelili so ga oddelku Poljakov. To so bili oni nesrečni varuhi poljske svobode, katere je izgnal krvavi konec vstaje leta 1830., iz hladnih logov mile domovine pod ognjene žarke afrikanskega solnca.

Kedar so v taboru zapeli kako poljsko pesem, žalujoči za izgubljeno milo «ojczyzno» (domovino), ali kedar so si pripovedovali starodavne povesti o nekdanji slavi in moči poljske kraljevine, poslušal jih je Ivan s pobožnim sočutjem, a vendar je bil srečen in blažen, ker mu je bilo dodeljeno, da je mogel slišati v toliki daljavi od mile domovine okoli sebe glasove, ki so bili sorodni sladkemu njegovemu materinskemu jeziku.

S svojim ljubeznivim vedenjem, s svojimi čednostimi in svojo požrtvovalnostjo, s katerimi je pritekel v potrebi vsakemu tovarišu na pomoč, pridobil si je Ivan prav oduševljeno ljubezen in prijateljstvo ne samo svojih poljskih tovarišev, marveč tudi drugih legijonarcev, posebno takrat, ko so videli na svoje oči, kako veliko junaštvo more vskipeti v tem sicer krotkem velikanu.

Hitro v prvih bitkah se je skazal Ivan s toliko hrabrostjo, da so zapovedniki z veseljem pripoznavali, da jim je general Belchamps priporočil zares pravega junaka.

V neki ljuti praski z Arabi so morali popuščati Francozi ter se umikavati nazaj proti utrjenemu taboru,

ker so imeli na razpolaganje premajhno moč, da bi se mogli uspešno ustavljati trikrat močnejšemu sovražniku.

V popuščanju, ki se je vršilo povsem redno in po vsih pravilih novodobnega vojskovanja, je bil Ivan vedno med zadnjimi.

Odbijajoč napade hitrih arabskih konjikov s strašnimi udarci svoje težke sablje, opazi Ivan, kakó je lazilo blizu njega nekoliko Arabcev, da bi živega ujeli nekega ranjenega francoskega četnika. Kakor razkačen lev se zaleti Ivan med nje, udriha s sabljo, vrže jih dvojico, in ko mu nekoliko svojcev priteče na pomoč, zgrabi ranjenega četnika, vrže ga na ramena ter z ogromnimi skoki zbeží za umikajočo se vojsko.

Naloži ga jednemu konjiku na konja ter pohiti k svojim Poljakom, pa jim zakliče z gromovitim glasom: «Junaki, sramota je, da bežimo, poskusimo še jedenkrat svojo srečo!»

Misleči, da se mu je zmešalo v glavi, držali so se Poljaki, kakor da ga niso slišali, umikajoči se še hitreje.

«Eh, ker nočete z menoj, grem pa sam, da jim pokažem, kakó se pri nas bojuje!» — zakliče Ivan razjarjeno ter leti proti sovražniku držeč, v zrak svojo sabljo.

Ko so Poljaki videli takó besno junaštvo, vzplamteli so zopet ter udarili za Ivanom proti sovražnikom z gromovitim viiskom, in v istem hipu začelo je novo strašno klanje, katero je zakril ostali francoski vojski gost prah in dim pokajočih pušk.

Kjer se pokaže Ivan, tam so pod njegovim mečem padali ljudje in konji. No tudi Poljaki niso zastajali za njim, marveč tako besno napadali Arabce, kakor bi se bojevali za osvobojenje mile jim nesrečne domovine.

Ta nepričakovani napad je bil tako nagel in silen, da so se Arabci početkom presenečeni in prestrašeni začeli že umikati. A ker so videli, da je navalila na nje samo peščica ljudij, zajeli so na svojih urnih kojih predrzne napadnike od vseh strani, da jih uničijo. Ali v tem zapojejo zopet francoski bobni in trobente in nov trop francoskih konjиков je pritekel na pomoč uprav v odločilnem trenutku, za njimi pa še ostala umikajoča se vojska. Počel se je nov boj, kateri je končal s popolnim porazom Arabcev, ki so se umaknili z bojišča.

Ivanu ni bilo sojeno, da bi videl zmago zdrav in ne ranjen. V zadnjem trenutku boja trešči ga neki Arabec s sabljo po glavi prav oni hip, ko je on drugega Arabca podrl na zemljo.

Na pol mrtvega in krvavega so odnesli v tabor, kjer so se zbrali okoli njega skoro vsi generali in častniki, pomilujoč ga in slaveč na vsa usta veliko njegovo junaštvo.

Položili so ga na klop, na kateri je nesrečnež ležal bled in miren, kakor da je mrtev. Pri glavi je stal vrhovni zapovednik, vojvoda Roviški, general Savary, in gledal žalostnim obrazom ranjenca.

V tem pristopi pozvani višji zdravnik z drugimi pomočnimi zdravniki.

« Glejte, vaši umetnosti izročam največjega junaka slavne naše vojske! » — reče Savary in položi roko na ranjenčeve prsi. — « Napnite vso modrost in znanje, da ga rešite zgodnje smrti, ker bi bila res velika škoda, da bi umrl v cvetu svoje mladosti in bi mu ne mogli pokazati z nobeno stvarjo, kako spoštuje in obdaruje francoski narod in francoska krona tako junaštvo! »

Zdravniki obkrožijo Ivana, pregledovaje mu rano, a na to se skrbnega lica pogledujejo drug drugega.

« Težko ozdravi! » — reče tiho višji zdravnik in nadaljuje glasneje: « No, naj bo vaša milost prepričana, da storimo vse, kar moremo, da odženemo smrt od mladega junaka, kateremu se ima naša vojska zahvaliti za današnjo zmago ».

« Bog blagoslovi vašo modrost in znanje; ako ga rešite, bodite prepričani, da vam bo hvaležna tudi svetla naša krona! » — reče Savary svečano ter zapové, da Ivana prenesó v lazaret.

Dolgo časa bdela je smrt nad ranjenim Ivanom. V neprestani mrzlici je spominjal Ivan vedno Marino ime, govoril jej sladke besede ter delal večkrat, kakor da mu je ona v naročju, in v takih sanjarijah se mu je zažarilo blede lice izrazom največjega blaženstva in sreče.

Naposled je zmagala zdravniška umetnost, še več pa močna bolnikova narava, in po treh mesecih

je hodil že počasi po vrtu in se opiral na svojega najboljšega tovariša in prijatelja Poljaka Stanislava Blentkowskega.

Oni dan pa, ko je nastopil zopet svojo službo, bil je za - nj dan največje slave in sreče. Okoli pol-dneva se je zbrala v taboru vsa francoska vojska v praznični obleki, razdeljena v tri vrste. V sredi je stal oddelek Poljakov.

Kmalu prijah na vojvoda Savary na krasnem vrancu s spremstvom ter pokliče Ivana, naj stopi pred njega. Počasti ga pred celo vojsko s krasnim govorom, slavi Ivanova hrabrost ter konča: « Táko izredno junaštvo zasluži tudi izredno plačilo in to plačilo je došlo na moj predlog od Njegovega Veličanstva, svetlega našega kralja Ljudovika Filipa ».

Obrne se k Ivanu in pristavi svečano: « Gospod Bardice, francoska vlada želi, da se kolikor mogoče za stalno pridobi vaše junaštvo za našo vojsko, ter vam radi tega s tem odlokom podeljuje francosko državljanstvo. Bodite veren državljani velike Francije, kakor ste pokazali z junaštvom do zdaj in med nami dospete do velike sreče! V imé plačila za dosedanja junaška dela vas imenuje Njegovo Veličanstvo poročnikom ter vam podeljuje še vitežki red častne legije! »

Iznenaden s to nepričakovano veliko srečo se je Ivan priklanjal, kakor da je omamljen, ter zahvaljeval vojvodo z zmernimi besedami. A te besede zgubile so se v gromovitih klicih vojske: « Vive Jean

Bardice le plus grad' héros de la legion étrangère !
(Živel Ivan Bardič največji junak tujinske legije !)

Savay mu pripne red častne legije na junaške prsi ; bobni in trobente zapojó, godba udari francosko himno. Po tej svečanosti gre cela vojska pred Ivanom, najprej konjiki, potem pešci, a zadnji topničarji skazujoč mu vojaško čast.

Tako je počastila in obdarovala Francija hrvaškega junaka dne 20. novembra 1832.

XXI.

Pretekli ste dve leti, odkar je Ivan postal poročnik, a njegovo mlado srce je vendar še vedno bilo le za Maro ter je zanjo gorelo z isto ljubeznijo in hrepenenjem, kakor nekdej, dasi mu je pravila zdrava pamet, da je zanj za vedno zgubljena.

Kakor sanja slepec v svojih mislih o solnčni svetlobi, ter si jo vedno lepšo predstavlja, kolikor bolj ga obkrožuje temen mrak, tako je tudi pred Ivanovo dušo vedno migljala Marina slika, a ta angeljska slika se je vzdigala v njegovi domišljiji vedno bolj do neke nadnaravne idejalne lepote, kolikor bolj je bil od nje oddaljen in kolikor več časa je preteklo, od kar jo je zadnjič videl.

Radi tega mu je bila v mirnem času najslajša zabava, vleči se kje ob morju v senco kake palme in zagledati se v medaljon, v ono lepo sličico, ki se mu je smehljala ljubko in nedolžno, kakor da zre živa v

njega, — a potem zagledati se z dolгим pogledom čez sinje morje proti severu, v megleno daljavo, koja zakriva sedanjo srečno domačijo neusojene mu in nepozabne dike.

Ko so vsi francoski časopisi slavili njegovo junštvo, s katerim se je toliko proslavil v krvavem boju, je dobil od svojih marsiljskih znancev mnogo iskrenih častitk, od katerih ga je najbolj razveselila Duboisova, a ne toliko radi ljubeznive in laskave vsebine, ampak radi one sladke priloge rožastega in dišečega papirja, na katerem mu je z nekolikimi besedami iskrene radosti častitala tudi Mara.

Dolgo časa je ugibal, ali bi odgovoril na to pismo ali ne, ter končno meni, da bi bila največja neuljudnost, ko bi se ne zahvalil; zato napiše kratko pisemce, v katerem oba v kratkem zahvali za častiko.

— No, te besede so bile takó vsakdanje fraze uljudnosti, da sta si oba morala misliti, da je na Maro že povsem pozabil, niti ne sluteč, koliko bolečin je revež pretrpel, ko je pisal ono pismice, boreč se s svojim čustvom, da ne bi mu utekla kaka beseda, ki bi jima mogla kaliti zakonsko srečo in mir.

Tudi od Modriča je dobil nekoliko pisem, ktere je prevejalo iskreno čuvstvo hvaležnosti in oduševljene ljubezni do njega. Iz pisem je izvedel Ivan, da je Marica kake štiri mesece potem, ko je on odšel v Algir, povila deklico, kateri so pri krstu dali ime Jeanne (Ivanka), da je Dubois sam zahteval, da se mu dete takó imenuje v spomin nepozabnega rešitelja;

dalje, da je Borič prevzel gozdno oskrbništvo na velikem posestvu blizu Auriola, ki ga je Dubois kupil za 150.000 frankov, in tudi, da se je zagledalo Modričevo srce z Marino sobarico, v lepo Sidonijo, ter da se je ž njo oženil, a gospodar da ga je imenoval za nadzornika vseh hiš v Marsilju.

V pismih je Modrič omenjal od začetka tudi Maro, pisal Ivanu, kako je srečna pri dobrem in plemenitem soprogu. A videvši, da Ivan v redkih in kratkih odgovorih o njej ne piše niti besedice, mislil si je Modrič, da je na njo povsem pozabil, nehal je tudi on o njej govoriti v svojih listih, ne sluteč, kako težko bo Ivanu, ako ne izve nič več o predmetu nesrečne prve ljubezni. On bi bil srečen in blažen, ako bi mu kdo vsak dan napisoval cele knjige o njej, a mesto tega ga je Modrič dolgočasil, opisujoč mu na dolgo in široko trgovinska podjetja svojega gospodarja, vedno rastoče bogatstvo, in slaveč ga radi plemenite in dobrodelne narave in trgovinske spretnosti.

No, še hujše pride za Ivana. Modričeva pisma so postajala vedno bolj redka ter so nazadnje povsem prenehala, ker je sklepal iz redkih in suhoparnih odgovorov, da ga s temi pismi morebiti samo nadleguje.

Tako je preteklo skoro pol leta, da Ivan ni dobil glasu iz Marsilja. Vsakovrstne misli so mu rojile po glavi, kakor zgubljen je hodil, zaman se braneč neznosnega čustva negotovosti. Naposled so ga

premagale vsakdanje bolečine, preobrnivši v njem vse dosedanje nakane gledé na daljno zatajevanje njegovih čuvstev.

Sede ter napiše dolgo pismo rojaku Modriču, proseč in roteč ga, naj mu kolikor več in pogostom piše o Mari.

«Oh, dragi Matej» — pisal mu je — «kaj mi pomaga, pretvarjati se dalje pred teboj, kakor da sem jo že pozabil, ko pa ni trenutka, v kojem bi njena podoba ne stala pred mojo dušo, ko bi ne videl, da jo še vedno ljubim in da samo njo morem ljubiti na svetu».

«Ako bi pa tudi zamrla prva moja ljubezen do nje, bi moralo vsplamteti moje srce že iz hvaležnosti novim žarom ljubezni do one žene, katera je, čeprav nehoté, vendar postavila temelj sedanji moji sreči! Veliko hrepenenje po nji me je zvleklo iz revne domačije v lepo Francosko, a bojazen, da bi jej kalil srečo, zapodila me je v vročo Afriko, kjer sem si pridobil čast in slavo, o kateri poprej še sanjal nisem. Komu naj se zahvalim za svojo sedanjo srečo, — ako na njej, — jedino njej, — ter koga naj ljubim, dokler sem živ, — ako ne njo, — jedino njo?»

«Oh Matej, — zaman sem se trudil doslej, da bi si iz srca iztrebil sladke spomine svojih preteklih dnij, kajti kolikor bolj sem jih podil, toliko bolj so se mi utrjevali v bolno dušo, v svoje nevidne mreže, dokler se nisem udal bolnemu prepričanju, da za moja čustva

ni bodočnosti, ampak da jim je sojeno uživati jedino le spomin sladkih sanjarij moje preteklosti.

Zato te rotim še jedenkrat, piši mi veliko in pogosto o njej. Naj te ne zadržuje trud in čas, ker mojemu srcu ugodiš do nebes. Ali prosim te, kakor Bogá, ne zini ni njej ni komu drugemu, kar sem te prosil, ker hočem, da bom za njo mrtev ter da na grobu moje sreče toliko bujnejše in mirnejše more uspevati njena sreča ».

Po treh tednih dobi Ivan zaželeni odgovor.

« Tvoje pismo me je iznenadilo, kakor grom z jasnega neba » — pisal mu je Modrič. — « Mislil sem za gotovo, da si že davno pozabil na milostljivo gospo Maro, kakor bi tudi bilo najbolje, ali zdaj nakrat vidim, da ti za njo še vedno in bolj zdihuješ nego kedaj poprej! — Nikar mi ne zameri, mili dobrotnik moj, a moram Ti iskreno povedati, da se ti ne morem zadosti načuditi, kako moreš tako hrepeneti za njo, ko veš, da je ona za te zgubljena ter da bi mogla postati tvoja morebiti le tedaj, ko bi zgodnja smrt pred časom pokosila dobrega in plemenitega soproga, kar pa naj vsemogočni Bog še dolgo ne dopusti, ker se taki ljudje ne rodijo vsaki dan.

Ker vidim, da še vedno trpiš na stari srčni rani, sem jako žalosten, in to tim bolj, ker mi je zaman iskati sredstva, s katerim bi ti mogel zaceliti to rano. Radi tega se tudi težko odločim, odzvati se tvoji želji, ker se bojim, da s tim dosežem uprav nasprotno temu,

kar želim, da bi s teboj bilo, ker ti še bolj raztrgam nemilo rano, mesto da bi jej podajal leka.

No, naj se zgodi tvoja volja. Ker pa misliš, da se ti srce oddahne, ako ti bom večkrat pisal v njej, vedi sam in ne toži mene, ako te bode rana še bolj skelela! »

S solznimi očmi je bral Ivan v pismu na polnih treh polah natančno opisano Marino vsakdanje življenje, polno lepih in dobrih lastnostij, kako jo soprog obožava, kako je krepostna in verna žena ter skrbna mati, kako se je prikupila z očarujočo ljubeznivostjo vsemu mestu, ki jo obožava, dočim reveži ne morejo prehvaliti Boga in preprosiiti za srečo in zdravje Samaritanki iz daljnega kraja, katera je posušila že toliko solz uboštva in nesreče s svojo radodarno roko.

Prebral je večkrat to pismo, a lice mu je zatemnelo, ko je bral sledeči dostavek dolgemu pismu: « Mislím, da sem te za danes zadovoljil, a zdaj mi dovoli, da ti izpovem greh, ki sem ga nehote storil, in prosim te že naprej, da mi ga odpustiš ali da me vsaj ne sodiš preostro.

Naložil si mi, da ne smem povedati živi duši, kar si mi pisal v zadnjem pismu, in jaz sem tudi hotel tako, ali Bog je obrnil. Bog je hotel, da prav ona prebere tvoje pismo. To je bilo tako - le, pa sodi sam po vesti, ali sem toliko kriv, ako se je tako zgodilo.

Nekega dne sem bil v zimskem vrtu in pregledoval neko novo cvetlico. Bil sem prav sam, ko nakrat vstopi milostljiva gospa Mara.

Prične govoriti z menoj o marsičem ter tudi o tebi in reče: « Naš rojak Ivan je v Afriki posebno srečen, da nam nič ne piše. Nisem mislila, da tako hitro pozabi mene in druge svoje prijatelje v Marsilju! »

« Sam ne vem, kakó sem takrat pozabil na tvoj nalog. Ker sem jej bral na obrazu, da je nekako razžaljen njen ponos, nisem mislil drugega, kakor da te opravičim neosnovanega dolženja, zato sem jej hitro odgovoril, ne da bi pomislil, kaj govorim: « Oh milostljiva gospa, kaka sreča zanj, da bi vas mogel pozabiti! »

Ko čuje te besede, pogleda me nemirno in radovedno ter upraša: « Kaj? — Od kod veste vi, da on me ne more pozabiti? — Ali vam je mogoče kaj pisal? — Pa kaj piše, povejte, da slišim, saj veste, kako me zanima njegova usoda! »

Kesal sem se nemilo, da sem izustil te besede, a bilo je že prepozno. Videč me vsega zmedenega, uprla je svoje divne oči v mé, kakor da hoče pogledati na dno mojega srca, ter me začne prositi, naj jej povem, kaj si mi pisal.

Dragi Ivan, da bi vedel, da me čaka gotova smrt, ako jej resnico povem, bi jej takrat v obraz ne mogel lagati, in zato sem jej odgovoril: « Pisal mi je te dni. Tu je pismo! »

To rekši sem vzel tvoje pismo ter ga jej dal, ne misleč, kaj delam.

Ona je sedla ter brala pismo z največjo pozornostjo. Malo po malem razžalosti se jej obraz in na-

krat se pokažejo solze v očeh. Prebravši ga do konca, ploskne z rokama, in zaihti: «Oh Bog, tedaj on še vedno zdihuje in gine za menoj! Oh kaj še vse si-rota pretrpi radi mene!»

Zakrila si je obraz z obema rokama, kakor da se boji pogledati mi v oči, a izpod belih rok kapale so debele solze.

Ustane hitro, poda mi pismo in reče: «Pišite mu, dragi Matej, da ga stokrat pozdravljam, da sem ponosna, da sva si rojaka, — da ga ljubim in spoštujem, kakor brata, a da ga tudi prosim, naj na me čim prej pozabi v naročju kake druge vredne krasotice!»

Izginila je po teh besedah iz vrta, da skrije čustva, ki so se rodila v čisti njeni duši.

Sodi zdaj sam po vesti, ali sem jaz res toliko kriv, da se je takó zgodilo.

Ako bi vedel, da mi ne zameriš, povedal bi ti, kaj sodi o vsem tem moja slaba pamet.

Kedar človek izgubi kako stvar, pa naj mu je bila Bog vé kako mila, si bo prizadeval, da dobi drugo, ki mu bo prav tako ali mogoče še bolj mila, nego mu je bila izgubljena. — Ali bi ne bilo povsem pametno, ako bi delali ljudje takó tudi pri ženah, saj jih je, hvala Bogu, toliko na svetu?

Zato mislim, da bi bilo najbolj pametno, ako bi se hotel malce zagledati v kako drugo lepo žensko stvarico, pa pri tem pozabiti na Maro, kakor bi je niti ne bilo na svetu. Kaj bode sicer iz vsega tega? —

Ti se postaraš, ostaneš samec in se boš na stare dni prepozno kesal, da ti je bilo srce prirastlo samo k jedni in k temu še neusojeni ženi! » — — —

Dolgo je hodil Ivan po sobi z mračnim obrazom, jezil se na Modriča, da mu je tako hitro izdal sveto skrivnost njegovega srca. No, malo po malem se mu razjasni lice in prejšnja jeza se počasi spremeni v čuvstvo neke ugodne tolažbe in naposled mu je bilo še ljubo, da je njegovo pismo prišlo v Marini roki.

XXII.

Ko je bil umrl dne 29. septembra 1863. leta španjski kralj Ferdinand VII. ter zapustil nasledstvo svoji triletni hčerki Izabeli II., sta se poganjala za vladarstvo njegova udova Marija Kristina in njegov brat Don Carlos.

Marija Kristina se je opirala na pragmatiško sankcijo gledé na pravico nasledstva, a ker se je čutila preslabo proti močni stranki Don Carlosa, za katerega je bilo po uplivu rimske kurije tudi vse duhovstvo, poklicala je ona na pomoč sosednje države.

Francoska je hitro priznala mlado kraljico ter se zavezala, da ji bo pomagala, a njej se pridruži še Angleška in tako je nastala tako imenovana čveterozveza (Andrupel-Aliance), ki je bila sklenjena 22. aprila 1834. leta med Španjsko, Portugalsko, Francosko in Angleško v namen, da se brani zakonita pravica nasledstva na Španjskem, a še več za to, da se sveti

zvezi vzhodnih držav postavi nasproti zveza ustavnih zahodnih držav.

Ali kmalu se je uverila Marija Kristina, da jej malo pomaga ta navidezni uspeh v zunanji politiki za urejenje notranjih odnošajev njene države, kajti vsled malomarnosti zaveznikov je stranka Don Carlosa postajala vedno močnejša in nevarniša.

Še le po dolgem moledovanju je dosegla, da ste ji poslala Francoska in Angleška nekoliko vojske na pomoč.

Ljudevik Filip, francoski kralj, jej je po dolgi prošnji poslal na pomoč svojo tujinsko legijo, a Angleška je poslala še precej vojske pod poveljništvom polkovnika Evansa.

Dne 16. avgusta 1835. leta je prišla francoska tujinska legija pod zapovedništvo junaškega polkovnika Bernetta v Taragono na Špansko ter se združila z vojsko španjskega generala Cordove.

Ako je tujinska legija mnogo pretrpela v Afriki, kjer je bila v vseh bojih prva, tako jo je na Španjskem čakala še hujša naloga, ali skoro bi rekli, popolna propast.

Napotivši se v Aragonijo, bili so kmalu v sredi onega krvavega in nečloveškega vojskovanja med Kristinci in Karlisti, katero je pustošilo najbujniše kraje rodovitnega polotoku.

V vsih bojih, kjer se je vojskovala francoska tujinska legija, odlikoval se je Ivan Bardič z velikim junaštvom.

V krvavem napadu na utrjeni Artaban — dne 16. januarja 1836. — je bil on med prvimi, a v ljuti borbi pri Jobiru — dne 4. julija — kjer je Bernette s štirimi batalijoni tujinske legije razbil najst batalijonov Karlistov, je odločilo zmago Ivanovo besno junaštvo.

Legija je vrlo napredovala ter prišla do mesteca Ilera.

Ne daleč od tega mesteca so se dvigali na bujni visočini starodavni gradovi bogatega velikaša Don Miguela Almaroade, vernega in vrlega pristaša kraljice Kristine.

Zanašal se je na močno zidovje svojega gradu in v junaštvo svojih podložnikov ter ni hotel začetkom bežati, kakor drugi velikaši, ampak ostal je s svojo rodovino v gradu, ga utrjeval, kolikor bolje je mogel, ter se pripravljaj, da se bode junaško branil, ako pride do napada.

Ali prepozno je uvidel v svojo žalost in v grozo rodbini, da je preveč zaupal svojim podložnikom. Ko se je približevala krvava borba do zdaj še mirni ilerski okolici in ko počijo prvi glasovi o zverski okrutnosti Karlistov proti pristašem kraljice Kristine, so se prestrašili njegovi pristaši in velik del njegove čete je na tistem zbežal tisto noč, ko se je raznesla vest, da so Karlisti komaj dve milji daleč.

To je bilo po noči dne 12. julija 1836.

Almaroado je imel pri sebi samo svoje hlapce in kakih deset pristašev, ki niso zbežali, raztuži se

nemilo, ko vidi, da tudi njemu ne preostaja drugo nego bežati, da ga ne ulové oni požigalci.

No, ko so se baš pripravljali v največji hitrici, da zbežé in vzamejo seboj kolikor mogoče dragocenejših stvari, pokažejo se pred zoro prve čete Karlistov ter obstopijo Almaroadove dvore, da se mu kolikor mogoče okrutneje maščujejo radi vernosti do njihove nasprotnice.

Ko napoči dan, navali glavna četa na velika vrata, jih hitro razbije, pridere na dvorišče, kjer jih pozdravi smrtni ogenj iz pušk Almaroadovih junakov. Pri vsem junaštvu niso se mogli dolgo časa upirati, kajti mala četa domačincev je hitro zginila do zadnjega moža pod orožjem močnejšega sovražnika. Z velikim krikom derejo Karlisti v notranje prostore ter jezni radi že precejšnje zgube so pričeli divjati in z zversko besnostjo pobijati ranjence, žene in otroke Almaroadovih služabnikov. Tako so si ohladili jezo ter pričeli preiskovati vse prostore in kote, da bi žive ujeli gospodarja in njegovo rodbino, pogovarjajoč se že naprej, kako jih bodo nemilo trpinčili, predno jih umoré.

Preobrnili so celo hišo, a o Almaroadu in njegovih ni bilo ne duha ne sluha. Videči, da je ves njih trud zastonj, začeli so ropati po gradu. Vse dragocenosti, denarje, zlato in srebrno posodo, biserne nakite ter dragocenejšo obleko in orožje so znosili na velik kup v dvorano, da si razdelé tam ves plen po bratovsko. Kar se jim je zdelo malo vredno, so razbili ali raztrgali ter pometali skozi okna na dvorišče. 9*

Dva potepuha razbojniške zunanjosti sta našla tudi dva železna lonca polna cekinov v kleti zakopana v pesek, in koj so bili vsi jedne misli, da si jih razdelé mej seboj ter potem zažgejo grad in odhité dalje, da bi jih Kristinci tukaj ne zajeli.

Izvzemši nekaj straže na dvorišču zbrali so se vsi v veliki dvorani in zapovednik, neko grdo in ostudno človeče, začne deliti plen. V tem počí zunaj puška, za njo druga, tretja, a kmalu nastane neprestano streljanje. Skočijo k oknom ter vidijo, kako že deíó prve straže tujinske francoske vojske na dvorišče.

Zapovednik z gromovitim glasom zapoveduje, kje imajo stati pojedini oddelki na najbolj ugodnih mestih, in koj se usujejo z oken smrtonosne kroglice na nasprotnike.

Na dvorišču je bil oddelek Ivana Bardiča, ki je imel povelje, hoditi pred ostalo legijo. Ker je Ivan slišal že od daleč streljanje, je hitel s svojim oddelkom ter našel Almaroadov grad v sovražnikovih rokah. Poslal je hitro nekoliko mož nazaj, da pokličejo druge oddelke na pomoč. Svojo četico razdeli v tri dele, a z najmočnejšim navali na glavni uhod. Ni maral za streljanje z oken, marveč kar skokoma je prodrl v notranje dvorišče ter napadel notranje prostore. Celo poslopje se napolni z dimom iz pušek, kateri jih je tako zakril, da se niso mogli več razločevati med seboj. Ko se je dim nekoliko polegel, je Ivan opazil, da so se sovražniki nekam umaknili.

Preiskal je hitro vse spodnje prostore, a ker jih ni dobil, udaril je s svojci v prvo nadstropje, kjer opazi, da se Karlisti tlačijo v veliko dvorano, da tam poskušajo zadnjo obrambo.

Kmalu je stal Ivan pred dvorano, kjer so se bili Karlisti skrbno zaprli. Ivanovi vojaki začno streljati v vrata in razbijati jih s težkimi meči, in ko se razleté, provalijo v dvorano, prvi Ivan, delajoč si pot s strašnimi udarci svoje sablje.

Nastane zadnja odločilna borba.

Umolknile so puške, a toliko groznejše so besnele britke sablje, bodala in meči na jedni in drugi strani. Toda besnim napadom Ivanovih junakov se Karlisti niso mogli dolgo časa braniti. Nad polovica jih je poginila, a drugi so poskakali skozi okna na dvorišče, kjer so jih drugi Ivanovi vojaki sprejeli z bodali ter pobili do zadnjega moža.

Ko ni bilo več v celem ogromnem gradu nobene žive sovražnikove duše, začel je pregledovati Ivan, ali ni kje med ranjenci kateri gospodarjevih ljudij. V tem opazi z nekim čudom, kako so se njegovi vojaki zbrali okoli kupa blaga v dvorani ter lakomno trgali se, kedo bi več mogel ugrabiti.

Ne verujoč svojim očem, je gledal še nekoliko časa ta prizor ter potem skočil kot besen med nje, ves rdeč od jeze, udaril s sabljo in zaupil: «Prste k sebi! — Hej, kaj je to? — Ali zapovedujem jaz roparjem ali junakom? Mari ste se tako hrabro bojevali proti tim roparjem samo za to, da se okoristite ž njih

krvavim plenom? Hej? — Ali ni gospodar tega blaga bil veren pristaš oni kraljici, za katero se mi vojskujemo, a sedaj hočete vi, da omadežujete za malenkosti svetlo dosedanjo našo slavo s tako sramoto, da bodo o nas govorili babe in otroci, da nismo bili nič boljši nego roparji? Kaj se vam je pamet zmešala, da tako delate? No, delajte kar hočete — vidim, da sem se varal, — polnite si svobodno žepe s tujim blagom po zgledu naših zverinskih nasprotnikov, a jaz zlomim svoj meč, ki vam je do zdaj kazal pot k zmagi in slavi ter zbežim v kako puščavo, da bom objokoval v pusti samoti oni trenotek, v katerem ste uničili moje ponosne nade s tako grdim dejanjem!»

Po teh besedah zgrabi svojo sabljo, kakor bi jo hotel zlomiti na kolenu. V tem pa priskočijo njegovi vojaki in po dvorani se razlegajo klici: «Nestori tega za Boga, — odpusti nam, — vrag nas je zmotil, — sami nismo znali, kaj delamo, — a zdaj vidimo, da smo grešili; — odpusti nam in bodi še vedno naš slavni vodja, — ker take nas ne boš videl nikoli več!»

Ivan gleda okoli in se čudi moči svojih besedij. Videč tako hitro ukročeno četo, ki je malo prej bila podobna besni trumi krvoločnih volkov, prešine mu srce ugodno ganjenje, a na obrazu se mu je bral ponos. Pogleda proti nebu, razprostré roki ter zakliče z ganjenim glasom: «Mili bratje, — slavni moji bojni tovariši! — rad vam odpuščam, ker vidim, da je v vas zopet oživel ogenj one čiste in poštene zavesti,

ki je največji kras pravega junaštva! — Takó velja, junaški bratje, zdaj ste moji, a vse to blago izročimo ilerskemu alkaldu, da ga varuje za one, ki imajo do njega pravico. — Ako je morda gospodar gradu umrl, ima gotovo še kaj rodovine, ki nas bo od roda do roda blagoslavljala, da nismo bili samo hrabri, ampak tudi pošteni junaki!»

Gromoviti — «živio!» pretrese grad, a vojaki primejo Ivana, ga vzdignejo v zrak in vriskajo od veselja. Ogorelih lic in plamtečih očij vzdigne Ivan svoj krvavi meč ter zakliče ginjeno: «Junaški bratje, bodite mi vedno taki in ne bode mi žal, ako stokrat umrjem pri vas in za vas!»

Hotel je še dalje govoriti, a pri tem se zagleda v neki prekrasni basrelif, ki je kazal Karla V. v naravni velikosti, ker se mu je zdelo, kakor da bi se premikala mramorna plošča, kakor bi se hotela odpreti kakor vrata.

Opazili so to tudi drugi in gledali tja, kar ostrmé od čuda, zagledavši nov nepričakovan prizor. Marmorna plošča se je odprla na široko, a na mestu pokaže se visoka deklica krasne angeljske lepote, katero je obsipalo svojimi rmenimi trakovi zlato jutranje solnce. Vitko njeno telo je odevalo belo nočno oblačilo, a po krasnem bledem obrazu so bili razpleteni bujni dolgi lasje.

Pogledala je četo vsa prestrašena, a potem je uprla velike črne oči v mladega junaka Ivana, ki je še vedno sedel na rokah svojih vojakov.

Kakor bi bili okameneli, obstali so vsi nekoliko časa ter gledali začudenjem krasno stvar, kakor kako nebeško čudo.

V tem se deklica ozré, namigne z glavico, a koj na to se pokaže starec, veličastvenega obraza, za njim stareja gospa in deček kakih 12 let. Deklica gre proti Ivanu, kojega so bili že spustili na tla, poklekne pred njim, razprostré roki, oblije jo rdečica in spregovori v čisti francoščini: «Gospod, slišali smo vaše besede iz skrivališča ter smo zvedeli, da ste prijatelji, zato smo izstopili, da se vam in vašim junakom zahvalimo za pomoč, s katero ste nam rešili življenje in imetje! Ali preslaba je naša hvaležnost za tako dobroto, zato naj poplača Bog vam in vašim junakom z veliko srečo vaše vitežko delo!»

Po teh besedah deklica ustane, mahne z roko proti svojim ter nadaljuje: «Ta je moj dobri oče Miguel Almaroado, ta je moja mati Dona Izabela, ta moj brat Ferdinand, a jaz se imenujem Elvira!»

Ivanu je bilo, kakor da sanja kak čaroben sen. Da bi se mu v temni noči pokazalo solnce, bi ga ne bilo tako silno iznenadilo, kakor ga je presenetil nepričakovani pojav te divne krasotice, ki je kakor angelj nebeški nenadoma stopila pred junaško četo in med krvava ter razmesarjena telesa padlih borilcev. Hotel je nekaj pregovoriti, a jezik mu je bil kakor prikovan.

Odkar se je bil posvetil bojni slavi, ni še nikdar zašel v žensko družbo, a zdaj je stal kar nakrat pred

velikaško krasotico, kateri je moral nekaj odgovoriti na njene besede.

Mislil je na vse strani, ko zapazi na svojo srečo, kako je Elviro groza pretresala, videč na podu toliko mrtvih trupel in toliko človeške krvi, a to mu razveže jezik. Prikloni se okorno in pregovori z uljudnim nasmehom: «Senorita, ta trupla niso za vaše lepe oči, ne ta krv za vaše male nožice, zato dovolite najprej, da odvedemo vas in vaše v drugo sobo!»

Hotel jo je prijeti pod roko, ko se zasliši ne daleč zopetno streljanje.

Ivan se strese, udari z roko kvišku ter prične poslušati, a pri tem so mu oči vsplamtele v radosti in nestrpnosti. Ker se je slišalo vedno glasneje streljanje, nasmehne se in reče: «Naši so! Mogoče, da so jih Karlisti od strani napadli, pa jih gonijo sem!»

Na to zakliče na ves glas: «Junaki, počakajte me vsi tukaj, a jaz grem na najvišji stolp, da vidim, kje se bijejo in s katere strani bi jim mogli prihiteti na pomoč».

Na to Ivan odhití, a za njim mali Ferdinand, da mu pokaže pot v stolp. Med tem odtrga Don Almaroado nekemu železnemu loncu kositarski pokrov ter prične v naglici deliti cekine med vojake, da jih vsaj nekaj poplača za junaško pomoč. Komaj je končal to delo, že se je vrnil Ivan, goreč v poželenju za novim bojem. Pogleda svoje vojake in zakliče: «Junaški bratje — lepa sreča se nam smeje! Pregledal sem s stolpa celo bojišče ter videl, kako se borijo

naši z mnogo močnejšim sovražnikom, kateremu se bodo jedva mogli ustavljati. Ali nova pomoč bi zamogla obrniti bojno srečo. Ako si hočete pridobiti novih lovorik, pojdite za menoj! Zapazil sem neki posebno ugoden klanec, po katerem prilezemo do bojišča, in ako dospemo tja, da nas prej ne zagledajo, je zmaga naša, ker od tam moremo zgrabiti sovražnika od strani in od zadaj. Hajd tedaj, za menoj junaki! — Bog in Marija Kristina!»

Potegne sabljo, vkloni jo pred Elviro in njenimi stariši ter reče: «Zares štejem se srečnega, da je prav mene in moje sokole doletela čast, da rešimo takó verne prijatelje in pristaše kraljice Kristine, vršeč pri tem svojo dolžnost kot hrabri in pošteni vojaki. No, ista dolžnost kliče nas v nov boj! — Zategadelj ne moremo muditi se dalje tukaj in zató vas prosim, da vse svoje blago spravite v ono skrivališče ter se sami zopet skrijete tjekaj, ako bode sila, a jaz vam pustim tu deset svojih vojakov, ki vas bodo branili do zadnje kaplje krvi, ako bi sovražnik zopet navalil na grad. — Ostanite z Bogom — pa ako se več ne vidimo, spomnite se včasih na nas!»

Don Almaroado ga hoče kolikor mogoče lepo zahvaliti, a Ivan je že odhitel iz dvorane in za njim so njegovi vojaki v hipu spraznili dvorano, le deseterica jih je ostala, ki so dobili nalogo, da varujejo Almaroadov grad.

Ti mladeniči takoj zasučejo rokave ter spravljajo vse dragocenosti v skrivališče, a potem pome-

čejo mrliče skozi okna na dvorišče. Ko so to končali, razkropé se po stolpih in oknih, da so tako lahko od daleč opazovali, kaj se godi v grajski okolici.

Med tem pa je sedela Elvira pri odprtem oknu v skrajni sobi na vzhodni strani ter sklenjenih rok molila in prosila Boga, naj obvaruje onega lepega in mladega rešitelja, ki je na čelu svoji četi tekel po brdu navzdol, dokler se ni zgubil za malim hribčkom. Globoko je vzdihnila pa se zagledala z izrazom strahu in groze v daljno ravnino, kjer so se vzdigovali celi oblaki dima in od koder se je vedno bolj in bolj razlegalo pokanje pušk in topov.

XXIII.

Dolgo se je razlegalo po dolini to grozno grmenje, in obe vojski ste se bile dvakrat približali tako, da so se silni oblaki dima, ki jih je raznašal veter, razprostirali celo do Almaroadovega dvora in da je Elvira mogla s svojega okna razločevati pojedine čete. Kar nastane nered v bojnem redu Karlistov. V splošni zmešnjavi prično bežati, kar so jih mogle nositi noge. No, legijonarci jim niso dali niti odduška, marveč udarili so za njimi in kmalu ste se obe vojski zgubili proti zahodu. Streljanje se je slišalo vedno dalje in manje, dokler ni povsem utihnilo.

Na onih poljanah, kjer je malo prej v strašnem viharju razsajal grozen boj, nastala je zdaj grobna tihota. Samo od časa do časa je donesel vetrič do Elvirinega okna posamezen bolni vzdih umirajočih

vojakov, kak klic ranjencev, ki so na daleč in široko ležali zapuščeni na zeleni livadi, tu razmetani sem in tje, zopet tam bolj na kupu, kakor jih je dohitelo smrtno orožje. Poleg teh žalostnih glasov pa se je nekako grozno mešalo krokanje krokarjev, ki so v mnogoštevilnih trumah obletavali krvavo bojišče, spuščajoč se vedno niže in veseleč se obilne gostije, katero so jim napravili « gospodarji sveta » s silnim mesom svojih bratov.

Žalostno je gledala Elvira na bojišče, v kope človeških trupel, a pred dušo jej je stala samo podoba njenega lepega junaškega rešitelja. Mučile so jo strašne misli. Ako je tudi on med ranjenci, umreti bode moral ubožec v tej solnčni žegi vsled zgubljene krvi, — in ako je že mrtev, tedaj padejo tudi na njega črni krokarji, ki mu bodo trgali lepo lice in lepe oči, ki so jo gledale s tolikim začudenjem, ko se je ona pokazala iz skrivališča.

Ta misel jo močno vznemiri. Skoči in steče, da poišče očeta ter ga naprosi, naj zbere nekoliko ljudij in preišče celo bojišče, da se prepriča, ali ni tudi njih rešitelj med onimi nesrečniki.

Ker ni našla očeta v gornjem nadstropju, pogleduje skozi okno okoli in vidi, kako se kmetje od vseh strani pozornostno vračajo s planin, kamor so bili utekli, da se rešijo strašnemu klanju. Nekateri krenejo proti bojišču, da pomagajo, kjer je še pomoč mogoča, a drugi korakajo proti gradu, da vidijo, kaj se je zgo-

dilo njihovemu milemu gospodarju in dobrotniku. Ko jih zagleda Elvira, pohiti doli, da jim gre naproti.

Na dvorišču se je grozno prestrašila, ko je zagledala velik kup krvavih trupel: bili so mrtvi branilci očetovi, legijonarci, in Karlisti. Ležali so tiho in mirno drug na drugem, kakor so jih bili zložili Ivanovi vojaki, predno so zapustili dvor, da dotečejo svoje tovariše. Trepetajoča groze se Elvira prekriža ter zleti mimo groznega kupa proti velikim vratam. Tam dobí svoje stariše in malega Ferdinanda, ki so se pogovarjali z nekoliko kmeti.

Neki mladenič, ki je na svoje oči gledal, kako so se tolkli, jim je z ognjevitim vzletom pripovedoval vse natančnosti bitke.

«Od začetka je bilo jako dvomljivo, kdo zmaga, ker je bilo Karlistov trikrat več nego legijonarcev. A ti so malo marali za to ter so, kakor da so rojeni za boj, silili naprej, kakor da ni vojske na svetu, ki bi jih mogla premagati, a v najhujšem ognju je bil prvi vedno junaški vodja, polkovnik Bernette».

«Že se je zdelo, da Karlisti popuščajo, ko jim v najhujšem času prihiti nova četa na pomoč ter napade od strani legijonarce. Ti se na prvi mah prestrašijo tega novega napada, da so začeli popuščati na desnem krilu, ker bi ne mogli dolgo časa ostati in braniti se od dveh stranij. Ko so Karlisti to zapazili, udarili so na nje in Bog ve, kaj bi se bilo z legijonarci zgodilo, da jim sam Bog ne pošlje nekega mladega junaka, kakoršnega rodi malokatera mati!

Kakor bi izrastla iz zemlje, napade iz onega klanca za hribčkom mala četa legijonarcev in prime sovražnika od zadaj. Samo jedenkrat so izstrelili svoje puške ter skokoma udarili proti Karlistom, a pred njimi vodja, mlad junak gorostasne rasti. S težko svojo sabljo preseče pot skozi največji ogenj, udarja strašno hitro na vse strani smrtne udarce, a za njim so tekli njegovi, prebadali z bodali in mlatili z meči, da je bila groza gledati!»

«Nihče drugi nego naš mladi rešitelj in njegova četa!» — pregovori Almaroado, a Elvira vzdihne in sklene roki: «Oh, Bog ga blagoslovi!»

Kmet pa dostavi: «Kakor se kurecina razprši na vse strani, kedar pade med nje jastreb, tako so se razkropili Karlisti pred strašno četico. Ostali legijonarci, ko so to zapazili, napadli so od vsih strani sovražnika, razbili njegove vrste in v kratkem času so bežali Karlisti, kakor da so znoreli, a legijonarci za njimi ter jih gnali proti reki Arche».

«A kako je z mladim vodjem junaške četice?» upraša Elvira ter komaj zajema sapo.

«Tega vam ne morem povedati, svitla dona», odgovori kmet — «no, dolgo sem ga videl, kako je mlatil s sabljo, ker je za celo glavo višji od drugih, dokler se niso zgubili v daljavi, polni dima in prahu».

«Oho, glejte, nekoga nesó k nam!» — zakliče Almaroado, ter pokaže z roko na pot, po kateri je šlo nekoliko legijonarcev, nesoči neko telo.

Elvira se prestraši in prebledi. Neka slutnja pretrese jej srce. Teče jim naproti. Kar zavpije: «Joj, — tedaj res!» ter si zakrije obraz z obema rokama, hlipeč od bolečine.

Petorica prav tistih legijonarcev, ki so rešili grad, je nosila težko ranjenega svojega častnika Ivana Bardiča.

«Glejte, nesemo vam našega junaškega zapovednika — prav tistega, ki vam je zjutraj rešil življenje in imetje!» reče najstarši, kazoč z izrazom težke žalosti v onesveščenega Ivana.

Položili so ranjenca na tla, a vojak nadaljuje tužno: «Težko je ranjen, glejte, sovražnikova krogla mu je proti koncu boja prebila desna rebra. — No, še je nekaj življenja v njem. Ako mu je sojeno, da ozdravi, gotovo najprej dočaka zdravja pod vašo častno streho. Ako mu je pa umreti, mu gotovo priredite grob, kakoršen zasluži s svojim junaštvom, priznavajoč s tem njegove zasluge, katere si je stekel v borbi za vas in za svitlo vašo kraljico!»

S sklenjenima rokama gleda Elvira v blede Ivanovo lice, a v očeh zabliskale so se jej solze; kmalu pa zataji svoja čustva in naroči kmetom, naj hitro poiščejo zdravnika, vojake pa prosi, naj ranjenca počasi nesó v grad.

Šla je pred njimi, odprla jim prekrasno sobo, urejeno z dragocenim pohišjem, kateri okna so držala na vrt, nasajen z narančami in granatami. Ivana polože na fino posteljo z dragocenimi pregrinjali, a naj-

starejši vojak reče na to: «Zdaj vemo, da je ranjenec v dobrih rokah, in z mirnim srcem gremo lahko za vojsko. Da bo pa imel vendar koga od svojih pri sebi, pustimo tukaj njegovega najboljšega tovariša in prijatelja Blentkowskega. — Bog dal, da bi nam skoraj ozdravil, da nam bo zopet slavni vodja, ker težko bi ga kdo mogel kedaj nadomestiti».

Vojak poljubi Ivana v čelo, naredi nad njim znamenje križa, a za njim skažejo mu tudi ostali vojaki isto ljubezen in spoštovanje ter odidejo po svoji poti, ozirajoč se še dolgo proti gradu in vzdihujejo proti nebu, da bi Bog odvrnil prerano smrt od najmilejšega jim častnika.

XXIV.

Čez pol ure stopi v Ivanovo sobo ilerski zdravnik, señor Ivan Mendizabar. Točno pregledavši rano, privzdigne obrvi, stisne obe ustni skupaj, kakor bi hotel žvižgati, ter zašepeče, obrnivši se k Almaroadu, a gledajoč Elviro: «Hvala Bogu in svetemu Lazarju, rana ni smrtna! Kroglja je šla prav vrh desnih pljučnic, in ako bolnik prebolí mrzlico, bo gotovo rešen!»

Po teh besedah se loti hitro svojega posla, kmalu izvleče kroglo, opere, zamaže in zaveže rano ter napiše zdravila in gré, trdeč s ponosom, da bolnik ž njegovo pomočjo gotovo ozdravi, ako se bodo točno spolnovali njegovi ukazi.

Elvira je mnogo zaupala spoštovanemu Ivanu Mendizabaru in zato je kmalu zbežala v domačo ka-

pelico, kjer na kolenih zahvaljuje Boga, da krogla ni malo niže zadela Ivana. Potem naprosi stariše z zmagujočo nježnostjo, naj bi jej pustili, da bi ona smela voditi in nadzirati postrežbo. Stariši niso slutili nič hudega ter mislili, da se kmalu nasiti tega posla; zato so jej privolili v oni prvi zmedenosti in Elvira je vsak dan po več ur preživela v Ivanovi sobi, pospravljala okoli njega z največjo skrbjo ter pazila na vsako malenkost, ki bi mogla kaj pomagati, da bi se zdravje čim brže vrnilo.

Pri tem delu pomagala jej je nova strežnica Juanita, a tudi Blentkowsky je bil vedno v Ivanovi sobi ter z največjo potrpežljivostjo in požrtvovalnostjo stregel milemu bolniku.

No, Elvira je včasih oba spravila s kakim delom iz sobe, da se je takrat pazljivo zagledala v Ivanovo blede lice z izrazom neke tajne sreče, a potem se je naglo pripognila nad njim ter mu z nježnim poljubkom dotaknila vroče čelo.

Ivan pa je včasih v boleznì zgrabil za njeno roko, katero je ljubkal in božkal, na licu se mu je pokazala neka blaženost, a iz ust se je vsipala nježnim glasom cela vrsta sladkih besed. A ona jih ni razumela, ker je govoril hrvaški, vendar je čutila, da te besede morajo biti sladke in mile, da so izraz gorke ljubezni, a ker je ubožica mislila, da so namenjene njej, strepetala je vsakikrat od miline in sreče. No, da bi ga bila revica razumela, takoj bi jej prešle sladke sanje, ker bi spoznala na svojo žalost, da od

vseh teh besed niti ena ni namenjena njej, — da on na njo niti ne misli, ampak da v vročici se mu dozdeva, da pri njegovi postelji sedi prva njegova in jedina ljubimka, nepozabljena Mara, ki mu je bila še vedno jedini, dasi nedosegljivi predmet ljubezni in hrepenenja.

Elvira je bila razvajen ljubljeneec dobrosrčnih roditeljev, ki so jo skoro oboževali in jej spolnili vsako željo. Ko so videli, kakó vedno z jednako vstrajnostjo streže in vodi vse pri bolniku ter da ne misli prepustiti tega posla komu drugemu, začelo jih je skrbeti, in začnó jej prigovarjati, da jej to ne pristoji, da se neprestano bavi z bolnikom, proseč jo, naj to opusti, ker bi hudobni jeziki lahko drugače razumeli ter slabo razlagali njeno samaritansko požrtvovalnost.

Ali na jednaka prigovarjanja Elvira jim je odgovarjala, da se je zaobljubila, da bode stregla samarjencu, dokler ne ozdravi, v zahvalo Bogu, da jih je rešil pogina, in vedno je dostavila z nekim svečanim oduševljenjem: « Ako bi ne bilo njega, bi nas zdaj ne bilo več na svetu, in kdor vé, kako nas je on rešil žalostne smrti, nam ni najmanj ne zameri, da se prizadevamo, iskazati mu svojo hvaležnost, kajti ni žrtve na svetu, s katero bi mogli kdaj poplačati njegovo pomoč ! »

Na take besede so stariši navadno popustili, ali Don Almaroado je zmajal z glavo ter zamišljen pohajal po sobi, premišljujoč, kako to konča, in priza-

devajoč si, da prežene vsakovrstne nemile slutnje, ki so ga začele strašiti že nekaj časa.

Pred pol letom ga je bil posetil star znanec, jeden najbogatejših španjskih velikašev, Don Basilio Talavero de Campanario s svojim sinom Don Fernandom, in oba sta se mudila nekoliko tednov v njegovih dvorih.

Don Fernanda je očarala Elvirina lepota, da nagovori svojega očeta, naj jo izprosi zanj, da se bo mogel zaročiti ž njo, prizadevajoč si neumorno, da bi si pridobil njeno srce.

Elvirini stariši so radostno sprejeli prošnjo Dona Basilijsa de Talavera, a le s pogojem, da se odloži formalna zaroka za nekoliko časa, ker Elvira je bila končala komaj 16. leto.

Če tudi Elvira ni vedela nič o tem, videla se je kmalu na pol zaročeno z mladeničem, katerega je sicer rada poslušala, kedar jej je kaj deklamoval, ali pel spremljevanjem kitare kako pesen, a ni niti mislila na to, da bi ga kedaj mogla ljubiti.

V tem nastane domača meščanska vojska. Don Basilijs se preseli v Madrid, a sin Fernando stopi v vojsko Marije Kristine. Pri vsem tem se je nadejal Almaroado, da se mu vendarle posreči najlepši njegov načrt, da postane lepi in bogati Don Fernando njegov zet. Radi tega ga je mučila misel, da bi Don Fernando ali njegov oče mogel doznati na kak način, da se Elvira več bavi okoli tujega ranjenca nego dopušča španjska etiketa. No nekaj časa sem ga je za-

čela moriti še strašnejša misel. Ako Elvira pod krinko hlinjene milosrčnosti lepega bolnika — ljubi — ako jej je vsplamtelo mlado srce z vso strastjo prve ljubezni do njega — kako potem? Ali bi on — potomec jedne najstarših plemenitih španjskih rodovin — mogel prelomiti dano besedo, zavreči ponudbo Dona Fernanda in pustiti, da se jedina hči poroči s tujim, nepoznanim človekom, ki ni niti plemenitega rodú?

Ne — nikdar! — Ta lepi Cid el Campeador iz tujega kraja naj bi zahteval od njega polovico imetja, rad bi je daroval v zahvalo, ali svoje jedine hčere bi mu ne dal, če bi ga tudi stokrat doletela nevarnost, katere ga je rešilo Ivanovo junaštvo.

Vsled tega se je Almaroado odločil, da se hoče najprej prepričati, ali ga ne varajo njegove nemile slutnje, a potem koj odpeljati Elviro v kak ženski samostan, kakor hitro se prepriča, da res ljubi tujca. Zato je nestrpno pričakoval dneva, ko se Ivanu vrne zavest, da bode videl, kako se bo on vedel proti njej. —

Tudi Elvira je težko pričakovala tistega dneva ter živela v sladkem upanju, da prve Ivanove besede bodo sladko razkritje njegove ljubezni do nje. Toliko bolj jo vzdrami in potlači, ko se mu je zavest začela polagoma vračati.

Od začetka jo je pogledoval prestrašenih očij, kakor da se boji in kakor da mu ni ljuba nježna radost, s katero je ona pozdravljala povrnitev njegovega zdravja. Na njena ljubka uprašanja je odgovarjal

kratko in nekako nerad, kazoč nekako neugodno začudenje na tem, da mu streže ona. V dolgi vročici je vžival rajske slasti, videč se poleg angeljske Mare in plavajoč ž njo po divnih krajih neskončnih nebeških visočin, a ko se prebudi, zapazi pri sebi tujo krasotico, ki se mu je smehljala, kakor da bi hotela preplašiti Marino sliko — ono angeljsko sliko, ki je živel v njegovem srcu še vedno tisto divno lepoto, s katero mu je bila zasijala zadnjič, predno jo je zakril čas in prostor brezmejnemu hrepenjenju njegovega srca.

Ta podoba mu je bila svetinja, katere se ne sme živ nikdo dotakniti — a to svetinjo — to sladko srčno rano je gojil v sebi kakor zmešan, čuvajoč jo z nekim strahom proti drugim krasoticam s takim vedenjem, ki je naprej onemogočilo vsako medsebojno približevanje.

Dočim je bil v možkem društvu vesel in duhovit, presedalo mu je vsako žensko društvo, da se mu je videlo že na licu, da komaj čaka, da čim prej izgine.

Zato so bile brezvspešne vse dosedanje spletke lepega spola, naperjene proti njemu, ker od onih lepotic, ki jih je spoznal v Afriki in na Španjskem, ni bilo nijedne, ki bi mu mogla le za hip pregnati iz srca angeljsko Marino sliko.

Doslej je srečno ušel vsem napadom, a zdaj se mu je zdelo, da je preslab in prešibek v rokah lepe deklice, ki je trepetala od radosti in sreče, videča,

da se mu zopet vrača zdravje, ki je stopala okoli njega z najnježnišo skrbjo in požrtvovalnostjo, kazoča z vsakim pogledom in z vsakim dihljejem, da tako vedenje do njega izvira iz vse drugega čuvstva, nego iz same krščanske milosrčnosti. Radi tega se je zbal, da bi lepa in nedolžna deklica vsplamtela do njega v ljubezni, katere bi on ne mogel vrniti. Začne zató premišljevati, kakó bi mogel to zaprečiti še za časa, kazoč se proti njej vedno bolj hladnega.

Videča to njegovo nepričakovano vedenje, je bila Elvira prvi hip vsa potrta ter je začela premišljevati, kaj bi moglo biti vzrok takemu obnašanju. Zaman je pričakovala zaželeno razkritje ljubezni, katerega se je nadejala povsem za gotovo, dà, z žalostjo je celó zapazila, da je proti njej vsak dan bolj hladen in malobeseden ter da se mu vsakikrat zatemni obraz, kedarkoli stopi ona v njegovo sobo.

Prepričanje, da so jo prevarile najslajše nade, zabolí jo do dna srca, a tej bolezni se pridružijo še neznosne muke razžaljenega ženskega ponosa.

Vedno redkeje je prihajala k Ivanu, češ, da vidi, kakó mu napreduje zdravje, a takrat je opazoval Ivan, da ima objokane lepe oči in da ji vedno bolj bledí nježno ličice.

Ali prišlo je še hujše. Nekega večera reče señor Mendizabor, da Ivan sme ustati ter hoditi po sobi. Bilo je tedaj treba, postaviti njegovo obleko v red. Ta posel prevzame Elvirina strežnica Juanita. Ko je čistila Ivanovo obleko, našla je medaljon z Marino

podobico v žepu, kamor ga je bil postavil Blentkowski, kedar so Ivana položili v posteljo.

Radovedna deklica odpré medaljon, ogleduje nekoliko časa podobico ter hiti naravnost k svoji gospodinji, da jej pokaže, kaj je našla.

Ko je Elvira zagledala lepo podobico, strepeče in prebledí, stisne jo krčevito in skoči, kakor da hoče nekam teči. A v tem se jej zatemní pred očmi. Strese se, udari z rokama po zraku in pade onesveščena v naročje prestrašene Juanite.

S pomočjo raznih sredstev, katere je upotrebila Juanita, se zopet zavé, a blede lice je kazalo neko trpko resnost. Zgrabi medaljon ter teče v Ivanovo sobo.

Ivan je bil sam in je sedel pri odprtem oknu, dihač z neko slastjo opojni zrak, prihajajoč iz krasnega cvetličnjaka. Ko zagleda pred seboj Elviro, ugane kmalu, da se je moralo pripetiti kaj posebnega. Deklica ga pogleda z dosedaj nenavadnim in hladnim ponosom, nasmehne se mu gorko in reče: «Gospod, od kar se vam je vrnila zavest, sem opazila, da nečesa pogrešate, pa sem premišljevala, kaj bi to moglo biti, in glejte, danes sem slučajno našla uzrok vaše nevolje! Pogrešate, kaj ne da, ta-le medaljon, ki ste ga poprej najbržé nosili na svojem srcu! Náte ga, da vam srce oddahne!»

Izroči mu medaljon in odide ponosno iz sobe, a komaj se je vzdržala, da je ni premagala ljuta srčna bol. Komaj prestopi duri, že gorko zajoče ter nasloni glavico na prsi čakajoče Juanite, ki jo spremi v njeno

sobo, tolažeč jo s sladkimi besedami in podpirajoč, da ne pade.

Ivan pa je bil tako nemiren, da mu je hotelo počiti srce. Trepetal je v bolesi, obžalujoč ubogo deklico. V onem bolnem čustvu je odprl medaljon, pritisnil na ustni Marino sličico, išoč v tem poljubu moč in vztrajnost v tej zopetni skušnji nemile usode.

V tem se pokaže nenadoma pred njim Don Miguel Almaroado. Opazoval je ves prizor izza svilene preproge nad durmi bližnje sobe, v katero je stopil prav takrat, ko je njegova hčerka prišla v Ivanovo sobo. Razumel je hitro vso stvar in razveselilo ga je nepričakovano prepričanje, da se mu Ivana ni treba bati, da bi mu hotel zmešati osnove gledé na Elviro.

Ivan hoče skriti čim brže in bolje medaljon, ali bilo je že prepozno. Smejoč se prijazno, upraša ga Almaroado:

«Je li to morda podoba vaše zaročenke?»

«Ne!» — odvrne Ivan in dostavi mirno: «Ta podoba kaže prvo in zadnjo ljubezen mojega srca; odvzela pa mi jo je usoda ter odvedla v naročje drugega srečnejšega človeka!»

«Zares divna lepota!» reče Almaroado, ogleduje sliko z nekakim občudovanjem ter dostavi: «Ali je že dolgo, odkar je šla za drugim?»

«Že pred petimi leti».

«Vi pa še vedno zdihujete za njo, če tudi veste, da ne more več biti vaša?»

«Ne! — Ta podoba je le jedin spomin sladkih

onih sanj moje prve in zadnje ljubezni, a za ono, katero kaže ta podoba, ne zdihujem več, ker vem, da je pri drugem možu — srečnejša, nego bi mogla biti ked j pri meni!»

Almaroado se zagleda za časek v Ivana in reče: «Tedaj nesrečna ljubezen!» — Hitro na to povpraša: «Ali zaresno mislite, da ne morete ljubiti nobene druge?»

«Dà — nobene druge!»

«Tedaj tudi moje Elvire ne?»

Ivan prebledi. Upré oči v velikaša, motreč ga z izrazom presenečenja in strahu. Na to povesi oči, vzdihne in odgovori: «Jaz jo spoštujem prav tako, kakor vas in vso drugo svetlo vašo rodovino, — ali ljubiti — ljubiti bi je ne mogel nikdar, ker mi je že povsem umrlo srcé za tako čustvo!»

Almaroado pogleda kvišku, vzdigne obe roki ter zakliče: «Hvala tebi sveti Bog!» — Na to pristopi k Ivanu, objame ga ter nadaljuje oduševljeno: «Dragi prijatelj, vi še ne veste, koliko veljajo te vaše iskrene besede! Oh hvala vam, da ste jih izustili! No, ker ste vi tako odkritosrčni proti meni, vam moram tudi jaz odkriti, kar imam na srcu. Pred vsem pa mi morate še povedati odkrito, kaj ste mislili o obnašanju moje hčerke do vas?»

Ivan vzdihne, — nasmehne se tužno ter odgovori: «Na svojo žalost sem zapazil na njej, da se za me zanima več, nego zasluži moja malenkost, in zaradi tega me je nemilo zaskrbelo in zbolelo, videč

se v nevarnosti, da bi lahko brez svoje krivde skalil mir vaše častne hiše!»

« Oh kolika plemenitost! » — zajeclja Almaroado, stisne Ivanovo desnico ter nadaljuje: « Dâ, moj dragi prijatelj, ona se za vas mnogo zanima, a to zanimanje moglo bi v njej vzbuditi strastno ljubezen, ko bi vi le hoteli, ker vaše junaštvo in vse vaše obnašanje je silno delovalo na njeno mlado in neizkušeno srcé. Dokler bodem živ, bodem vam hvaležen, ker ste meni in moji rodovini rešili življenje in imenje ter bi bil srečen, ako bi vam mogel poplačati tudi z roko inoje jedine hčerke. Ali ona je že na pol zaročena. Izprosil jo je jeden prvih velikašev španjske krone Don Basilio Talavero de Campanario za svojega sina Don Fernanda, koji jo uprav obožava, ter sem mu dal moško besedo, da jo dam njegovemu sinu. Vi ste ozdravili mojo hčerko in s tem rešili tudi čast moje hiše, ker drugače bi moral prelomiti dano besedo, kar je vsakemu plemiču prva svetinja. Radi tega bo moja hvaležnost do vas brezkončna, ona vas bo spremljala še daleč čez meje španjskega kraljestva, ker vedite, da moja beseda mnogo veljá ne le na španjskem, ampak tudi na francoskem dvoru! »

Ivan se spoštljivo prikloni, rekoč: « Hvala vam, svitli gospod! — No, kaj pa hočemo z Elviro? Dokler sem jaz tukaj, ne minejo ji muke, katere sem jaz nehoté vzbudil v njenem srcu. Zato mislim da, bo najboljše, ako jaz s svojim tovarišem natihoma zginem od tukaj, precej ko nekoliko okrevam, ker sem pre-

pričan, da bi jej uzročilo formalno slovó še večje bolečine ».

Almaroado se nekoliko časa zamisli, pa odvrne: « Delajte, kakor najboljšé znate, dragi moj prijatelj. No, sile vendar ni take. Bodete videli, da je ne bo z lepa v vašo sobo. Okrevajte tedaj popolnoma, a potem pojdite v božjem imenu za svojo vojsko, ki se bije zdaj med Melidom in Carcastillom s sovražnikom. — Nočem vas dolgo nadlegovati. Morda bi se radi zopet vlegli. Zató vas pustim pomirjen, utolažen in iznenaden nad veliko plemenitostjo vašega srca, katere ne pozabim nikdar, a ta poljub bodi vam sveto znamenje velikega in odkritosrčnega spoštovanja! »

Po teh besedah objame Ivana, poljubi ga ter blagoslavljaó sam pri sebi poštenega svojega gosta in hvaleč Boga, da se je stvar tako obrnila.

Dva tedna pozneje je bil Ivan že toliko okreval, da je odločil sledečo noč za odhod s svojim tovarišem Blentkowskim iz Almaroadovega grada.

Za Elviro pusti na mizi kratko pismice, ki se je glasilo tako - le:

« Svitla dona!

Zopet sem zdrav in zató me srcé vleče za novim bojem. Moram tedaj zapustiti vaše dvore, da poiščem našo vojsko, ker mi je uprav nemogoče, ostajati še dalje brez posebnega dela. Ker pa je okolica še nevarna, moram oditi s svojim tovarišem na tihem in preoblečen, da bi naju Karlisti ne ulovili. Zato mi ne

zamerite, ker se z vami osebno ne morem posloviti. Hvala vam za vašo plemenito milosrčnost, s katero ste pripomogli, da sem zopet ozdravel. Bog vas blagoslovi! Ostanite z Bogom, ubogajte vaše dobre stariše, pa bodeite srečna ». — — —

Okoli polnoči odide Ivan z Blentkowskim na vrt. Oba sta bila preoblečena v španjsko narodno obleko. V vrtu jih je čakal Don Miguel Almaroado. Ko je objel in poljubil Ivana, spremi ju do razpotja, kjer jih je čakal neki mladenič z dvema konjema.

Tu zasedeta konja ter zdirjata proti zapadu, kjer se brzo zgubita v mesečni svitlobi jasne noči.

XXV.

Prve dni novega leta 1840. se je pomikala čudna četa čez Pireneje proti francoski meji. Bilo je komaj 600 mož, razcapanih, bledih in upadlih, katerim se je bralo na potrlih obrazih, da so skoro zdivjali v dolgem, krutem buju, ter da jim je že presedalo tako krvavo življenje.

Razun častnikov ni bilo med njimi nikogar, ki bi imel na sebi popolno vojaško obleko. Nekateri so nosili ozke španjske hlače, zopet drugi so imeli kmečke jope, a mnogo je bilo tudi takih, ki so imeli na sebi obleko ubitih Karlistov. No, vsa ta raznovrstna oblačila pa so bila že tako ponošena in razcapana, da so jih le slabo varovala proti ledeni burji, ki je žvižgala po vrhovih Pirenejskih planin.

Za četo je šla dolga vrsta voz s kovčeki, bolniki in ranjenci.

Bledi ti reveži so trepetali od težke bolečine, klopota joč z zobmi, a marsikdo je zavpil na ves glas, naj se ga Bog usmili in naj mu s v smrtjo okrajša neznosne muke.

Vse to je bil žalosten ostanek francoske tujinske legije, katera se je proslavljala s tolikim junaštvom na Španskem, a sedaj koncem boja je bila povsem zanemarjena od svoje vlade, tako da se je skoro do konca uničena vračala domov na Francosko.

Spredaj je jahal ves zamišljen polkovnik Abel Galant, njemu na levi njegov pobočnik, a na desni njemu najljubši častnik legije, junaški stotnik Ivan Bardič.

Za njimi je jahalo še nekoliko častnikov, drugi pa so šli peš zraven čete.

Med zamolklim bobnanjem se je pomikala četa leno in žalostno naprej, a častniki so se pogovarjali o zgubi zadnjih bitk, spominjajoč se z bolnim vzdihom slavne bitke pri Estelli, kjer je kakih devet batalijonov legijonarcev potolklo do zadnjega moža petnajst batalijonov Karlistov; — dalje usodepolno bitko pri Hueski, kjer si je morala odkupiti slavno zmago malone s popolno svojo propastjo, spominjali so se konečno tudi krvave praske pri Barbastri, kjer je junaške smrti padel Galantov prednik, hrabri general Conrad.

Marsikake junaške prsi so vzdihnile v žalostnem spominu na padle junake, katerih kosti trohné v tuji zemlji, a Ivan zastoče od bolečine, ko se spomni ver-

nega pobratima, Stanislava Blentkowskega, kateri revež je v njegovem naročju pri Hueski izdihnil čestito dušo.

Kar vsklikne polkovnik jezno: «Vse to bi se dalo takó ali takó pretrpeti, le da bi ne doživeli te sramote, da nam je toliko mož pobeglo v nasprotni tabor peklenških Karlistov!»

Na to pa plane Ivan v govor, zardevši od gnjeva: «A kedo je temu kriv, ako ne oni krogi francoske vlade, ki so pustili, da je ostajala vojska večkrat po pol leta brez plače? — Temu nasproti moramo se še ponašati, da imamo še toliko poštenjakov, ki so ostali na naši strani verni do konca. Ko bi nas bili popustili še ti-le, bi morali capljati častniki zdaj sami domov, — še bobnarja bi ne imeli, ki bi nam bobnal, da lože stopamo! — Le pomislite polkovnik: vojska, sestavljena iz vseh mogočih narodnostij, v tujej zemlji, pa brez plače!»

Polkovnik se nasmehne ter pritruje sam pri sebi Ivanovim besedam.

Ivan pa dostavi še bolj vznemirjen: «Pa kaj smo dosegli z vsim svojim bojevanjem? Naše delovanje v Španiji se lahko primerja s slavnimi deli starih grških in rimskih junakov, a pri vsem tem ne moremo niti reči, da smo prav mi zadušili puntarske Karliste, kajti da bi že samim ne presedalo divje bojevanje in pustošenje in da ne bi se bili sami razkropili, Bog zná, ali bi kdo od nas videl še kedaj lepo Francijo».

«Kaj hočemo, dragi Ivan», — pristavi na to polkovnik, da umiri svojega ljubljenca, — «mi do zdaj še ne moremo presoditi prave smeri one politike, ki je bila uzrok, da so na pariškem dvoru pozabili na nas. Večkrat terja baš korist države, da se pojedinci morajo žrtvovati, in zato bodimo hvaležni Bogu, da smo vsaj tako končali. Vi Ivan pa ste takó rekoč še mladenič in v novi sreči in novi slavi kmalu pozabite vse neugodnosti, ki ste jih doživeli v Španiji!»

Tako in jednako so se pogovarjali ter drug drugega tolažili, da so dospeli naposled do meje, a dne 8. januarja 1840. v francosko mestice Pau. Tu jih je pričakovalo vojaško poslanstvo, da jih sprejme in uredí po dani naredbi vojnega ministerstva.

Ko so se nekoliko dnij odpočili od dolgotrajne hoje, dobilo je moštvo novo obleko in vso zaostalo plačo, pa tudi ukaz, da odpotuje v Algir, kjer se pridruži drugim oddelkom novoosnovane tujinske legije. Glede na častnike in podčastnike pa se je glasila naredba vojnega ministerstva, da se imajo uvrstiti v razne polkovnije stalne vojske.

Čez nekoliko dnij so se ločili drug od drugega, a vsakemu gledalcu je bilo težko pri srcu, ko je videl, kakó se oni pod vročim afrikanskim in španjskim solcem zarjaveli obrazi ljubijo med seboj brez razlike stanu in časti, kako težak in ganljiv je njih razstanek.

Moštvo udri jo po suhem proti Marsilju, od koder ga vojna ladja odnese v Algir; častniki in podčastniki pa so se razšli k svojim novim polkovnijam.

Ivan je bil prideljen oni oklopniški polkovniji, katera je bila takrat v Parizu v posadki, k oni imenitni polkovniji, kjer so navadno kraljeviči in sinovi drugih francoskih velikašev začenjali vojaško službovanje.

To se je smatralo sploh za posebno čast in odlikovanje, zato so mu tovariši častitali, veselili se njegovi sreči, katero si je pridobil po obče priznani in slavljeni hrabrosti in junaštvu.

No v Parizu ga je čakalo še večje odlikovanje. Ko se predstavi svojim novim zapovednikom, dobi nalog, naj se hitro predstavi tudi vojnemu ministru maršalu Soultu.

Ko zagleda Ivana v krasni obleki nove njegove polkovnije, zagleda se minister za časek v lepeg, mladega junaka izrazom veselega iznenadenja, motreč na hrabrih prsih mnogo redov častne legije in celo vrsto španjskih odlikovanj, pridobljenih v vojski proti Karlistom, katere je smel nositi z dovoljenjem francoske vlade tudi na Francoskem.

Pozdravil je Ivana na najprijaznejši način, dobrikal se mu, rekoč, da ga je po posebnem naročilu Njegovega Veličanstva uvrstil v to novo polkovnijo, kjer se mu ponuja prilika, proslaviti se z novimi junaškimi deli v st lni vojski na poznanem bojišču, ker ta polkovnija odrine v kratkem v Algir, da pomaga maršalu Vallee-ju in vojvodi Orleanskemu, katera imata težavno stanje radi premajhne vojske, da bi razbila

besne navale hrabrih čet Maskarskega emira Abdelkadera.

«A kje se ukrca polkovnija?» osmeli se Ivan spoštljivo vprašati.

«V Marsilju», — odvrne minister ter opazi kako je Ivan kar prebledel in strepetal, pa hitro vpraša: «A zakaj to vprašate!»

Ivan je bil zmešan ter je le s težavo odgovoril: «Usodil bi si izprositi pri Vaši prevzvišenosti milost, da mi blagovolite dovoliti, da bi smel oditi v Marsilj nekaj dnij pred polkovnijo. Tam imam še od poprej nekoliko znancev in rojakov ter bi rad v njih krogu preživel nekoliko dnij, predno bi zapustil Evropo Bog zna za kako dolgo!»

«Oh slobodno, dragi Bardič», odvrne maršal prijazno ter nadaljuje kmalu s pomenljivim smehljajem: «Najbržé je od onih vaših znancev kateri ženskega spola, — kaka stara ljubezen! No, nič zató, dragi moj prijatelj, pojdite slobodno tja, kedar hočete, pa se radujte kakor vam drago s svojimi starimi znanci in znankami, a kedar dospé vaša polkovnija v Marsilj, pridružite se ji, pa ostanite nam tudi v redni vojski tak junak, kakoršni ste bili do zdaj v tujinski legiji!»

Ivan se globoko prikloni, minister pa pogleda na uro ter zakliče: «Hentajte, malo da nismo zamudili! Hajd, brzo! Takoj moramo iti v Tuilleries, ker mi je naložil kralj da vas še danes Njemu predstavim!»

Te nenadejane besede so presenetile Ivana. Bilo mu je, kakor da je pijan, ter da ne vé prav, kaj se

godi okoli njega. Komaj je dihal zraven maršala Souлта v sijajni kočiji, ki ju je bliskovo vozila po najživahnih ulicah.

Ustavi se pred krasnimi palačami Tuillerij. Nič ne videč, kaj se godi okoli njega, hiti Ivan za maršalom skozi sijajne dvorane, polne vsakovrstnih strežajev, gardistov in častnikov, in za nekoliko časa sta bila oba v predsobi prestolne dvorane.

Ko ju zagleda pri vratih stoječi strežaj, zgine hitro izza težkih svilenih zagrinjal. No, kmalu se vrne, prikloni se maršalu ter odgrne zagrinjalo.

Maršal spodbuja Ivana z ljubkim smehljajem, prikima z glavo ter vstopi. Ves zgubljen stopi Ivan za njim, hoče zbrati vse moči, da bi ga ne zapustila zavest.

V prijazni prestolni dvorani nasproti vratam, skozi katera sta prišla, sedel je na prestolu pod prekrasnim baldahinom kralj Ljudevit Filip, a zraven njega na desni in levi so se vrstili prvi dostojanstveniki države, ministri, generali, dvorjani, poslanci tujih držav, vsi v sijajnih dragocenih oblekah.

Močno je bilo Ivanovo srcé, kakor da mu hoče skočiti iz prsij. Od vsega onega sijaja okoli sebe ni videlo Ivanovo oko ničesa, nego dobrotljiv kraljev obraz, ki se mu je z blagim posmehom smehljaj, z ljubeznjivostjo ga opazoval in kateremu se je videlo, kako da siplje okoli sebe blage solnčne žarke.

V tem se Soult globoko prikloni ter pregovori: «Sire, tukaj se usojam priversti po Vašem ukazu pred

prejasno obličje Vašega Veličanstva junaškega našega stotnika Ivana Bardiča».

Kralj vstane, pristopi k Ivanu, potolče ga po ramenu ter reče z blagim smehljajem: «Prav veseli me poznati mladega junaka, ki je v dveh delih sveta toliko storil, da se nam orožje čim bolj proslavi! Junaštvo, ki ste ga vi, dragi stotnik Bardič, pokazali v Afriki, že samo po sebi zasluži, da se vam zahvali Francija z zasluženim priznanjem in odlikovanjem. No v Španiji ste pokazali s svojim junaštvom tudi one sijajne zmožnosti in kreposti pravega junaštva, katero je nekdam poveličevalo slavne naše viteze v srednjem veku. S čistim svojim mečem in nesebično plemenitostjo svojega srca rešili ste tam življenje in imenje velezasluženega velikaša španjske krone in zvestega pristaša mile moje sestre, kraljice Marije Kristine, Dona Miguela Almaroada in njegovo rodovino. S tim delom pa ste si pridobili tolike zasluge za Španjsko, izvojskovali ste toliko slavo za Francosko, da bi si jaz smatral za dolžnost tudi brez tolikega priporočila od Don Miguela Almaroade in brez posredovanja moje mile sestre, kraljice Marije Kristine, da vas obdarujem kolikor mogoče za vaše velike zasluge, ki ste jih pridobili za rešitev in čast francoske države. Čujte tedaj, dragi stotnik Bardič, kakšno darilo vam je namenila Francoska! — Kapitel reda častne legije sklenil je v svoji zadnji seji jednoglasno, da se vas pomakne v drugi višji red, ter da se vam podeli komanderni križ častne legije. Jaz pa, Ljudevit Filip, po božji milosti

francoski kralj, vas imenujem za eskadronskega zapovednika! Gospod chef d'escadron Bardič, bodite tudi zanaprej junak v korist in slavo naše nove domovine, pa doživite, ako vas Bog ohrani tudi še maršalsko čast na Francoskem!»

Ivanu se je zdelo, kakor da sanja čaroben sen. Silna razburjenost mu je vzdigovala prsi, kakor da bi ga hotelo nekaj zadušiti. Prikloni se globoko pred kraljem ter zamenca polglasno nekaj skoro nerazumljivih besedij v zahvalo. Cela dvorana in sijajno ono društvo zavrti se okoli njega. Zatemni se mu pred očmi, a život se mu trese, zgrudil bi se bil na tla od prevelikega čustva, da bi ga ne bil prijel pod pazduho krasen, krepek mladenič, oblečen v častniško obleko španjskih konjikov. To je bil adjutant španjskega poslanca.

Ko je kralj to zapazil, nasmehne se in reče: «Vidim, da vas prevladuje čustvo sreče, če tudi vam nismo poklonili ničesa, česar bi si ne bili krvavo zaslužili! Zato vas prepustim prevzvišenemu gospodu poslancu španjskega dvora, kateri vam ima nekaj povedati. Pomenite se ž njim, a potem mi bodete gost pri dvornem obedu, ter mi bode drago, če bodem slišal dogodbe, ki ste jih doživeli v Afriki in na Španjskem».

Po teh besedah prikima kralj z glavo, udari z roko ter se prične pogovarjati z maršalom Soultom, a okoli Ivana se zbere hitro vse sijajno društvo, ter mu vsi po vrsti z laskavimi besedami čestitajo k novi

sreči. Ves omamljen zahvaljeval se je Ivan s tresočim glasom, stiskal ponujene roke, a ko je to končalo, prime ga španjski poslanec pod roko, odpelje ga nekoliko na stran ter reče: «Imam vam izročiti srčne pozdrave Don Miguela Almaroade in od cele njegove rodovine, a tudi od njegovega zeta Fernanda Talavere de Campanario».

«Tedaj se je Elvira poročila z Don Fernandom?» upraša Ivan skoro brez sape.

«Dà, že leto dnij je temu, odkar živi z njim v najsrečnejšem zakonu», odvrne poslanec.

Ivan pogleda kvišku z izrazom iskrene radosti in vzdihne, kakor bi se mu srce oddahnilo. Poslanec pa nadaljuje: «To zimo so bili vsi tukaj, mudeč se v Parizu mesec dnij, ter so se pred dvema tednoma vrnili zopet na Španjsko. Ker so doznali, da se vi z legijo v kratkem vrnete na Francosko, so me naprosili, naj vam izročim njihove pozdrave; vrh tega so pustili pri mojem pobočniku za vas neki zabojček, kateri smo že poslali v vaše stanovanje».

Še bolj srečen po tej ugodni novici, pogovarjal se je Ivan še dolgo s poslancem in njegovim pobočnikom, dokler ni prišlo znamenje, da je končan svečan sprejem pri kralju.

Ljudevit Filip se je priklonil na vse strani ter odšel z nekoliko dvorniki, in kmalu se je razšlo tudi ostalo društvo.

Kakor v snu se je Ivan videl v sijajni kočiji in streznil se je še le takrat, ko je stal v svojem stano-

vanju in mu je služabnik podajal podolgast zabojček, kateri je dobil za njega od španjskega poslanca.

Z drhtečo roko Ivan odpečati in odpré zabojček in kar omamijo ga notri nakopičeni dragoceni darovi. Najprej vzame v roke prekrasno častno sabljo, skovano v mavriškem slogu, kateri sta se krasno svetila srebrom, zlatom in biserji okovani roč in nožnica. Dobil je notri tudi dragoceno prekrasno zlato uro z dolgo teško zlato verižico; dalje več prstanov z dragimi kameni in pet jednako velikih podob v zlatih okvirih. Bile so to z oljnatimi barvami na emajlu slikane podobe cele rodovine Don Miguela Almaroade in njegovega zeta Don Fernanda.

Na dnu zabojčka pa so bila tri pisma. Prvo je bilo od Almaroade, drugo od Elvire, a tretje od Don Fernanda Talavere. Vsi trije listi so bili polni najodkritosrčniše zahvale; med njimi pa se je odlikoval še posebej Elvirin list, v katerem s svetim ognjem priznava, da mu je hvaležna ne le radi rešitve življenja in premoženja, marveč tudi za rajsko srečo svojega zakona.

Ivan je dolgo ogledoval m'le darove ljubezni in hvaležnosti in pri tem skoro pozabil, da je povabljen na dvorni obed.

V tem srečnem položaju bilo bi mu najljubše, da bi bil v kakem zatišji, ter tam prevelikega veselja na glas se razkričal in razjokal.

Zato se popoldne nekako nerad odpelje v Tuileries. Ali pri obedu ga vnovič še bolj očara kraljeva

prijaznost. Z laskavo ljubeznivostjo zabaval se je ž njim Ljudevik Filip, pozorno poslušajoč dogodbe njegovega življenja, a po obedu odslovil ga je kralj s posebno milostjo in naklonjenostjo, želeč mu novo srečo na afrikanskem bojišču.

Ves utrujen in prevladan po preveselih utisih današnjega dne, zasede Ivan voz ter naroči kočijažu, naj ga jedno uro vozi okoli kjer hoče, da si zbere razburjena čustva in se takó razvedrí.

Vozil se je po najživahniših ulicah pariških med velikansko množico ljudij ter premišljeval, ali je resnica, ali samo ugoden san vse ono, kar je danes doživel; a ko pomisli na svojo bodočnost, zdelo se mu je, kakor da bi mogel tudi stokrat žrtvovati svoje življenje za narod in državo, v kateri se prave zasluge tako pravično cenijo in tako sijajno obdarujejo.

XXVI.

Dva dni po tem je hitel Ivan proti Marsilju ter potoval po dnevu in po noči, da poprej dospe tjekaj, ker teden dnij za njim že dospe cela polkovnija.

Po vsej poti so ga obletale sladke misli, kako ga Mara sprejme, kaj poreče, ko ga tako nenadoma zagleda, in kako ga sprejme Dubois.

Dospevši v Marsilj okoli treh popoldan, preoblekel se je hitro v paradno obleko eskadronskega zapovednika, pripné si na prsi komanderski križ častne legije in celo vrsto redov in odlikovanj, stopi v voz ter pohiti v ulico Carabière.

Ustavi se pred Marino palačo, skoči iz kočije ter hiti, da vstopi. Kar priskoči iz pisarnice nek visok gospod v črni obleki ter zavpije veselo: — « Ivan! — gospod četnik! » in hipoma se objameta.

Bil je Matej Modrič, ki je začasno opravljal oskrbovanja bolnega Frimonta.

« Oh, kako si lep, — komaj sem te spoznal v krasni obleki! » — zakliče Modrič veselo ter opazuje Ivana od glave do pete izrazom radostnega iznenadenja.

Prime ga pod roko, da ga odvede v svojo sobo. Ivan pa upraša nestrpno: « Ali so geri? »

« A kdo? »

« No, kdo drugi, nego Mara in njen soprog? »

Modrič resnobno odgovori: « Žal, ni jih v Marsilju; že pred poldrugim mesecem so odpotovali ».

« A kam za Boga? » — upraša Ivan komaj dihajoč.

« V Palermo » — odvrne Modrič ter pristavi: « Lanske jeseni je obolel gospod Dubois za vnetjem na pljučih in malo je manjkalo, da ubožec ni umrl. Od tedaj vedno kašlja, a zdravniki so mu svetovali, naj ostane celo zimo na Siciliji. Pri njem so vsi njegovi: gospa Mara in dvoje otrok, tako da sem zdaj prav sam v celi hiši ter od velikih skrbij sam ne vem, kje mi stoji glava, ker je tudi gospod Frimont obolel, a jaz ga moram nadomeščati v oskrbništvu. Vrnejo se najkasneje okoli srede marcija. Potrpi do tedaj dragi Ivan, saj ostaneš že tako nekaj mesecev tukaj! »

Ivan zmaja z glavo, kažoč največjo žalost ter odgovori: «Žal, da mi ni mogoče dolgo ostati v Evropi. Za sedem, ali osem dnij pride sem moja polkovnika in jaz moram ž njo — v Algir. Oh Bog — Bog — ali sem nesrečen v ljubezni! — No, jedino njo sem do zdaj ljubil — nje jedine nisem pozabil pod vročim afrikanskim solncem, ne v krasni Španiji — ter sem se za to kakor otrok veselil onega trenutka, ko jo bodem mogel zopet videti, kakor da me čaka tukaj nebeški raj, — in glej, neusmiljena usoda mi ne pusti doživeti še to nedolžno veselje, da samo malo časa pogledam v nepozabljen obraz mojega nekdanjega ponosa, — da bi jej stisnil roko, pa da bi jo uprašal, kakó se jej godi v novi domovini!»

Modrič skoraj zastoče od bolečine, ko vidi, kako se obožavani pobratim zruši ves potrt na stol, zakrivajoč si obraz z obema rokama, dočim se mu iz prs vzdigujejo težki in žalostni vzdihljeji.

Pristopi k njemu, položi mu roko na rame in ga upraša z blagim glasom: «Tedaj še vedno zdihuješ za njo? Oh Ivan, to ne more biti ljubo niti Bogu, da nosiš v glavi neprisojeno žensko bitje ter da bi radi nje ostal morda celo življenje neoženjen, medtem ko bi se pogajale za té najlepše hčere prvih francoskih velikašev!»

Ivan proži roko, kakor da se hoče ubraniti, ter zastoče žalostno: «Oh Matej, — ako poznaš Boga — ne dregaj v rane mojega srca! Saj tudi sam sprevidim, da je neumnost, zdihovati za poročeno ženo;

nesrečen sem, da me je Bog ustvaril takšnega. Ali ne morem si kaj, kajti, da mi ponudijo kraljevo hčer, bi je ne mogel tako ljubiti, kakor sem ljubil Maro, in kakor jo še vedno ljubim!»

Oba sta molčala nekaj časa. Naposled upraša Ivan z žalostnim smehljajem: «Ali je še vedno lepa?»

«Šteje se še zdaj med prve krasotice v Marsilju, a udebelila se je močno», odvrne Modrič. — «Iz nje bi lahko naredil dva taka človečka, kakor je njen soprog».

«Nič ne dé» — pristavi hitro Ivan — «vsa fizična lepota se sčasom zgubi, a zato živi ljubezen, vzbujena v sladki preteklosti. Ah, njena mila podoba živi in bode vedno živela z ono divno lepoto, s katero je sijala takrat, ko sem jo zadnjikrat videl. Ako bi stopila ona zdaj pred mé tudi s popolnoma skvarjenim obrazom, bil bi srečen, da bi jo le videl. — A zdi se mi, kakor da me je božja roka določila, da bom z dušo in telesom pravi vojak, ter mi odvzela vsako najmanjšo srečo v ljubezni. Naj se zgodi božja volja, jaz grem z novo močjo, z novim junaštvom v krvavi boj za korist in slavo lepe in plemenite Francije, a ti boš zopet slišal, kakó zná tvoj pobratim goniti Arabe! — Ako pa padem v boju — bo boljše za me, a morda tudi za — njo».

Modrič vzdihne, stegne obe roki proti Ivanu in reče: «Bog ne daj, da se to zgodi! No, da bi te pa ta nesreča res doletela, bi bila za tvoje prijatelje tim težja, ker nimamo od tebe nikake slike, ker je nam

do sedaj nisi poslal, če tudi smo ti tolikokrat pisali, da bi nam bil tak spomin jako drag. Skaži nam tedaj dobroto, pa daj se naslikati, dokler si tukaj. Ne daleč od nas stanuje prav dober slikar, kateri te v treh dneh naslika kakor živega in tvoja podoba razveseli njo in njega in jih potolaži, ker jih ni doma, da bi te videli!»

«Naj se zgodi tvoja volja», odgovori Ivan, nasmehnivši se tužno, — «jutri me popelješ k slikarju, da me naslika, kakor bode hotel, jaz bodem mirno in potrpežljivo sedel, tako vsaj čas prebijem, ker ne vem, kaj bi začel! Zdaj pa pojdi z menoj, da se malo sprevoziva, a potem moram iti na stanovanje, da napišem list domu, ker še ne vedó, kakšna sreča me je doletela v Parizu».

Modrič zaključi v naglici svoje knjige, zaklene jih v miznico ter sede z Ivanom v kočijo.

Vozila sta se po najlepših marsiljskih ulicah, a Modrič govori: «Zares srečen si v vsem, samo v ljubezni ne! Tvoje veliko junaštvo ti je pridobilo v Parizu sijajno odlikovanje, a tukaj te čaka lepa dedščina!»

«Kakšna dedščina?» — povpraša hitro Ivan.

«Kaj nisi nič slišal?»

«Ne besedice!»

«Stari general Belchamps je umrl pred pol letom, ter ti je zapisal 100.000 frankov! Saj je to znano že celemu mestu in sodišče si je močno prizadevalo, da ti to naznani, a najbrž pisem nisi dobil,

zgubila so se kje na Španjskem. Denar pa je tukaj, vložen pri marsiljski banki, kjer ga lahko prejmeš, kedar hočeš!»

Ivan se zamisli, sklene roki in dolgo gleda svojega prijatelja ves iznenaden. Pogleda proti nebu in vzdihne: «Oh dobri in plemeniti starček, — ti si me vspodbudil na vojaško srečo ter si se spomnil na me tudi ob zadnji uri, — a jaz nehvaležneš, — jaz sem na te skoro pozabil!»

Modrič pa dostavi: «Dà, dà, — ti še ne veš, kako je on spoštoval tvoje junaštvo. Vsakikrat, ko so časniki prinesli glas, da si se v boju zopet odlikoval, kazal je to v kavarni vsakemu gostu, ter ponosno pristavil: «Ali ni to pravi junak? — Ha? — Uzor vojakov — Ahil — Leonida, — ha? — In jaz sem ga na to pregovoril, naj gre k vojakom, — jaz general Belchamps! — Ah kakšna sreča, da bi temu junaku bilo dano, vojskovati se pod slavno zastavo velikega Napoleona!»

V takšnem pogovoru vozila sta se prijatelja še celo uro po mestu, a potem se poslovila ter se zmenila, kje se dobita zvečer.

Drugega dne stopi v Ivanovo sobo poslanec javnega marsiljskega notarja, prikloni se ter upraša: «Ali imam čast govoriti z gospodom poveljnikom Ivanom Bardičem?»

«Dà, gospod, jaz sem Ivan Bardič. Kaj želite od mene?»

«Uradnik se vnovič prikloni in reče: »Prišel sem, da vam izročim potrjen prepis oporoke pokojnega generala Belchampsa, v kateri vam je zapisal 100.000 frankov. Denar je vložen pri marsiljski banki, ter ga, ako hočete, lahko danes prejmete!»

Ivana oblije rdečica, prebere njega tičoči se del oporoke, ki se je glasil med drugim: »Junaškemu bojevalcu za slavo Francije, stotniku tujinske legije Ivanu Bardiču, kateri se vojskuje sedaj na Španjskem proti Karlistom, — zapisujem 100.000 frankov s prošnjo, da jih vzame v znamenje mojega velikega spoštovanja!»

«Ali ni morebiti zapustil general kaj rodovine, kateri bi ne bilo všeč, da jaz sprejemem ta denar?» — upraša Ivan.

«Ní» — odgovori uradnik. — «Vsa njegova rodovina je izmrla pred njim, zato je vse svoje imetje, kakih 400.000 frankov obrnil v dobrodelne namene, kakor lahko sami razvidite iz oporoke».

Razgovarjala sta se še nekoliko časa o formalnostih radi prijema dedščine, a ko se uradnik posloví gre Ivan po Modriča, da ga odvede k slikarju.

Tretjega dne prejme Ivan dedščino ter pošlje veliko svoto svojim starišem, a tudi Miju Tarini je poslal nekoliko dragih darov.

V štirih dneh je bila podoba že gotova. Slikar je zbral vso izurjenost in umetnost, da bode delo tim popolniše. Ivan je bil izborno pogojen, kakor da bi hotel pregovoriti.

« Ali se razveseli, kedar jej podobo nenadoma izročim! » — zakliče Modrič, opazujoč sliko z izrazom odkritega veselja.

Osmega dne dospejo v Marsilj štiri eskadroni Ivanove polkovnije, a dva dni kasneje odpotujejo z Ivanom po sinjem morju proti Afriki.

XXVII.

Da bi bila Francija o pravem času spoznala, koliko krvi in stroškov jo bode stala skoro brezkoristna posest Algira, gotovo bi bila dobro premislila predno bi dregnila v to nesrečno in nevarno gnezdo.

Pričela se je vojskovati v plemeniti in občeokoristni namen, da bi odpravila, neznosno ropanje po sredozemskem morju, in zapletla se je vedno bolj v prepir s hrabrimi arabskimi rodovi, kateri so znali, posebno pod hrabrim poveljnikom Abdelkaderom, z velikim junaštvom in vstrajnostjo braniti svobodo svoje domovine tako, da je bila Francija v nevarnosti igrati ž njo svojo čast.

Zeló težavno je bilo delo; trebalo je sedemnajstletnega neprestanega vojskovanja, predno so si Francozi podjarmili Algir; v tem času so žrtvovali na sto tisoče vojakov in mnogo milijonov frankov in jedino za to, da se reši čast in spoštovanje francoskega orožja, ni ne vprašajoč, ali bode osvojena zemlja tudi kaj koristila.

No, ni nesreče brez sreče. Algir je bil šola francoski vojski in izobraževališče najslavnejših vojskovodij,

a ne gledé na nepravico, ki je vzela zlato svobodo mnogim junaškim arabskim plemenom, niti na nečloveške okrutosti, ki so se počenjale večkrat v razkačenem boju, — ne gledé tedaj na to mora vsakdo priznati, da se je francoska vojska v Algiru, kar se tiče junaštva, pridobila neumrjočo slavo.

Najbolj pa se je proslavila francoska vojska pod vodstvom slavnega maršala Bugeauda in mladega vojvoda Aumalskega od leta 1841. do konca 1847. in sledeči dnevi ostanejo častno zapisani v francoski zgodovini: zmaga pri Nedromahi, posest Smale *); zmaga pri Isliju in pri « Bikovih rogovih ».

V vsih tih bitkah se je odlikoval tudi naš rojak — Hrvat Ivan Bardič, z velikim junaštvom; posebno pa je silni napad Ivanove eskadrone največ pripomogel do slavne zmage v bitki na desnem bregu potoka Islija, kjer je avgusta dne 14. 1844. maršal Bugeaud z 8.500 možmi potolkel redno marokansko vojsko

*) Smala je bila tako imenovano premično glavno mesto arabskih rodov, ki so se vojskovali pod Abdelkaderom, t. j. veliki tabor, v katerem so se zbirali okoli vojske vsi rodovi, v katerem taboru je kmalu začela se razvijati obrtnija in trgovina, kakor v pravih mestih. Vojska v tem taboru je štela do 6.000 mož, in okoli 60.000 drugih prebivalcev, s katerimi se je poveljnik lahko preselil, kedar je hotel. — Dne 16. maja 1843., navali na ta tabor vojvoda Aumalski prav v času, ko ni bilo poveljnika — emira Abdelkadera — v njem, ter potolče vojsko, razkropi drugo ljudstvo ter osvoji cel tabor, polovi toliko živine, sužnjev in žen, da je zadnjih do 4000 moral še izpustiti. To zmago je poveličal slavni slikar Horace Vernet s svojo veliko zgodovinsko sliko, imenovano: „La Smala“.

cesarjevega sina Sidi Mahomeda, ki je štela nad 40.000 mož.

V vseh ljutih bojih, pri vsem junaštvu, je ostal Ivan vedno srečen in zdrav in zdelo se je, kakor da ga sam Bog varuje, a tovariši so ga vsled tega imenovali: hrvaški Ahil.

Dne 22. decembra 1847. leta se naposled junaški Abdelkader, ves pobit, izdan in pregnan od svojih rojakov in domačinov, preda s peščico vernih vojakov polkovniku Lamoriciéru, pod pogojem, da se mu da aman *), a s tim je bil končan sedemnajstleten boj, in Algir se je pokoril Franciji.

Vojska se je zdaj lahko odpočila od silnih trudapolnih bojev ter se veselila, da se je po dolgem vojskovanju povrnil zaželeni mir.

Prve dni 1848. leta dobi Ivan kraljevski dekret, s katerim je bil imenovan kot polkovnik, mesto dosedanjega zapovednika polkovnije, kateri se je kot general imel vrniti na Francosko.

Ivanu ni ugajalo mirno dolgočasno življenje v posadki ter premišljuje, bi li prosil za dopust, ali pa za premeščenje v katero drugo polkovnijo, ki je doma na Francoskem.

V tem ga jako vznemiri pismo Mateja Modriča: Glasilo se je tako - le:

V Marsilju, 18. decembra 1847.

Dragi Ivan!

Odkar sem ti pisal zadnji list, smo doživeli veliko žalosti. Pred petimi meseci je pokosila nemila

*) Dati komu aman se pravi, vzeti koga v varstvo.

smrt jednega Marinega sina, trinajstletnega Franceta, — na dan sv. Luke smo pokopali dobrega Frimonta, okoli vseh svetih starega Boriča, pred tremi dnevi pa smo izročili hladni zemlji še nekoga milejšega, o katerem smo že pred nekaj leti mislili, da nas tako zdrav in močan še vse preživi.

Jaz ne vem, kako sprejmeš novico, da je Bog poklical k sebi onega moža, ki ti je prevzel najsvetejšo stvar sveta, kateri ti je uničil najslajše upanje tvoje mladosti, — le to vem, da bodeš tudi ti žaloval, ker je bil prav plemenit in velikodušen človek! — Dà, dragi Ivan, — dobri in plemeniti gospod Dubois ni več med živimi! — Proti koncu avgusta je obolel že tretjič na pljučnem vnetju in vsa zdravniška pomoč ni nič pomagala. Dné 13. t. m. je zaspal za večno mirno smrt s smehljajem na obrazu; objokuje ga ne samo žalostna udova in hčerka, marveč vsakdo, kdor ga je poznal in kdor je imel priliko, da je poznal njegovo dobro in plemenito srce.

Ko mu je stala smrt že pri glavi, šalil se je z Marico, da bi jo potolažil, govoril ji je, da ona se po njegovi smrti poroči s teboj in v šali jo je imenoval «gospa Bardičeva». Ko je imel že dušo izdihniti, sem bil slučajno v njegovi sobi. Mara in lepa njena hčerka Ivanka — Jeanne — padle ste na kolena pred posteljo ter jokale, a v sobo prileti Marina mati, ki je ihtela in vila roki od žalosti in bolečine.

Bolnik zbere vse svoje zadnje moči, vstane na postelji, položi roke na ženino in hčerkinjo glavo, bla-

goslovi obe, a Ivanki migne z glavo, naj odide v drugo sobo. Na to pregovori s slabim glasom, blagim smehljajem: «Sliši, draga Mara, — jaz sem se do zdaj le šalil, — ali bil bi vendar rad, da šala postane resnica! — Vzemi Ivana Bardiča — to je moja želja, — da ga vzameš, — ker vem, — da bi si nikjer — boljšega soproga — dobiti ne mogla! — Mlada si še ter potrebuješ poštenega in krepkega moža pri sebi, — da ti pomaga upravljati naše imenje. Ivanka je že odrasla — se lahko kmalu poroči, — kaj bi potem delala sama — na tem svetu! — Obečaj mi tedaj, — da ga vzameš, — ako te on še — tako ljubi, — kakor — te je — nekdam ljubil! — — » Mara glasno zajoče, a ko se nekoliko pomiri, ustane ter mu nekaj zašepeče na uho. Mogoče mu je obečala, da izpolni njegovo zadnjo željo, ker lice se mu je razvedrilo in je kazalo neko posebno veselje in zadovoljnost. Ljubeznivo jo pogleda, prikima z glavo, nasmehne se zopet, zopet leže, a čez nekoliko časa vzdignila se je njegova dobra duša v nebeški raj.

Ali ni bil on pravi uzor plemenitosti? — Ni li bil pravi svetnik na grešnem svetu? Še zadnji hip svojega življenja se je spominjal na te, kateremu je po božji volji prevzel deklico, ki si jo ljubil z nenadomestljivo ljubeznijo! Še v zadnjem času te je hotel pomiriti z nemilo tvojo usodo, — hotel je ozdraviti težko rano tvojega srca, — hotel je poplačati vse bolečine, ki si jih radi njega pretrpel ter ti izročiti največjo svojo stvar: ljubljeno ženo, dobro vedoč, da

je ne more nobenemu boljšemu izročiti, nego onemu, kateri jo je ljubil z jednako, — a morda še z večjo ljubeznijo!

Oh Ivan, Ivan, — vem, da ne dvomiš radi mojega prijateljstva, da si prepričan, da ti želim vse dobro na svetu, vem tudi to, da mi ne zameriš, ako ti povem, da me je njegova smrt do groba užalostila!

Učeraaj so razglasili njegovo oporoko, vsled katere imata od vsega premoženja 1,500.000 frankov udova Mara in hčerka Ivanka vsaka polovico». — —

Tihe solze so porosile Ivanovo lice, ko je prebral to pismo. Te solze so bile sad odkritosrčne žalosti. Obžaloval je svojega plemenitega tekmeca, da ga je nemila smrt pokosila pred časom, a zadnji izraz njegove plemenitosti je ganil Ivanovo srce do konca. Premišljeval je, kaj mu je storiti. Srce mu je pravilo, da ono še vedno bije jedino le za Maro, a um mu je svetoval, da prav zdaj se jej ne sme približati.

Zato tudi ni več mislil na prejšnji sklep, da bi si izprosil dopust ter šel v Marsilj. Kaj bi temu rekel svet? Vsi bi padli nanj, kakor na belo vrano, ter vpili, da je prišel v Marsilj samo iz sebičnega namena, da se pobriga za bogato udovo takoj po smrti onega plemenitega moža, ki jo je povzdignil iz praha največjega uboštva do bogastva in sijaja!

Odločil se je ostati raje v Algiru, dokler ga usoda sama ne pokliče kam drugam. Mari pa je hitro napisal pismo, v katerem jo tolaži in pomiluje z nežnimi besedami.

Čez mesec dnij je dobil odgovor, kjer se mu ona kratko, a jako prijazno zahvaljuje.

Ta odgovor ga je toliko ohrabil, da je hitro sedel ter jej napisal dolgo pismo, opisal jej na dolgo in široko zadnje dogodke svojega življenja ter se le od daleč spominjal muke in trpljenja svojega srcá. Na to ni dobil dolgo odgovora, zato jej napiše drugo pismo, ter se še bolj približuje svojemu cilju, vzdihuje za njo in jej z gorkimi besedami opisuje, kako bi bil srečen, da bi jo po tolikem času mogel zopet videti. Mara mu odgovori, da bi jej bilo ljubo, ako bi zopet videla svojega slavnega in glasovitega rojaka in prijatelja, ali radi ljudi da je bolje, če se vsaj jedno leto ne vidita.

Ivan se ni mogel več zatajevati ter jo v svojem četrtem pismu — pet mesecev po Duboisovej smrti — kar brez ovinkov zaprosi, naj se usmili ter naj ga osreči s svojo roko radi dolgotrajne stalne ljubezni in vernosti.

«Biser moj» — napisal jej je v tem pismu, — «noben pameten človek ne bo mogel govoriti, da se poganjam za te radi bogastva. Tega meni pri časti, ki mi prinaša lepe dohodke in pri precejšnjem premoženju, ki mi ga je zapustil Belchamps, ni sile. Imam komaj 34 let, pa sem že polkovnik in lastnik reda častne legije, ter upam, da postanem v kratkem celó general. Ali ni to tedaj sreča, katero v mojih letih le težko kdo doseže! — Oh mila Mara, samemu se mi dozdeva, da je samo sladek sen vsa moja dosedanja

hitra sreča, katero sem si izvojeval na bojnem polju! Ali ni to sreča, pri kateri bi si mogel izbirati hčere v hišah prvih francoskih plemenitašev? Oh Marica, — pomisli, koliko sem radi tebe revež pretrpel, pomisli, da bi bil smrten greh, da me pustiš še dalje, da trpim take muke, zdaj, ko imaš priliko, da mi na mah ozdraviš srčne rane in spremeniš vse dosedanje tuge v rajske slasti!»

Z odgovorom na to pismo mu ona sama ponudi nehoté sredstvo, s katerim mu je bilo lahko, pobiti njene razloge in uničiti njene daljne izgovore; a to sredstvo so bile sledeče besede: «Izbij si Ivan to misel, da bi jaz mogla postati še tvoja žena, in pomisli, da si ti samo leto dni starejši od mene, pa se vendar šteješ še med mlade ljudi ter da bi ti bolj pristojala deklica od 16. — 17. leta, kakor jaz 33 let stara žena, a zraven tega še mati odrasle, skoro za ženitev zrele hčere!»

To je bila voda na njegov mlin. Z gorkimi besedami in neovrgljivimi razlogi jej dokaže v sledečem pismu, da se prava ljubezen, približajoč se svojemu cilju, ne ozira na leta, da ona ni odvisna od delovanja zunanjih utisov, ampak da izvira jedino le iz medsebojne simpatije in iz soglasja ljubečih se src!

Desegel je zaželeni uspeh. Toliki ljubezni se Mara ni mogla več ustavljati ter mu je odgovorila v nežnem pismu, da je pripravljena, spolniti njegovo željo ter mu podati roko, ali s pogojem, da ne stopi pred njo predno ne mine leto žalovanja.

Ivan je bil srečen, a ne dolgo časa, ker v pismu je našel nekoliko vrstic, ki so ga zopet užalostile in vznemirile ter mu skalile vse veselje.

Bile so sledeče besede: «Zadnji čas me trpinči nemila misel, da mi je smrt blizu, a ne morem se je rešiti, tim menj, ker se mi zdi, da se v kratkem uresniči, ker se mi večkrat stemni pred očmi, zao-staja mi sapa, večkrat omedlim, ter se mi zdi, kakor bi me zadel mrtvoud. Človek ne vé, kedaj mu je so-jeno umreti, a ker bi mi bilo težko, počivati v tuji zemlji, daleč od mile domovine, zato sem že preskr-bela, da mi že zdaj napravijo grob v naši dragi do-movini. V ta namen se že zida na moj ukaz v naši vasi lepa kapelica prav vrh one dolinice, kjer si ti, dragi Ivan, rešil mojega pokojnega Alfonza samo zato, da mene po božji volji on prevzame! No, nam kratko-vidnim in slabotnim mravljincom so nerazumljiva pota božje previdnosti in Bog zna, ali ne bode za nas in še za veliko družih bolje, da se je tako zgodilo. — V oni kapelici pa bo moje grobišče z nagrobnim spo-minkom iz kararskega marmorja, kateri se že izdeluje po načrtu slavnega Thorwaldsena. Želim še živa vi-deti oni prostor, kamor me položijo k večnemu po-čitku. Oh Ivan, Ivan — prosi Boga za me, da bi bile te moje misli — samo misli! Meni ni žal umreti, a kaj bi delala uboga moja mila hčerka sama na tem tužnem svetu? Oh, kako srečna bi bila, da bi mogla še pred smrtjo videti jo omoženo z dobrim, plemenitim in krepostnim možem, kakor si ti, moj mili Ivan!»

To je Ivana silno vznemirilo. Najprej se je bal, da je morda obolela radi velike melanholije, ker si ni mogel razložiti, kako je mogla kaj takega pisati v onem istem pismu, v katerem mu je dovolila svojo roko. Pisal jej je dolgo pismo, tolažil jo, kolikor je mogel in jo rotil, naj se za božjo voljo varuje tako žalostnih mislij, zdaj, ko se on približuje tako zaželenemu cilju, ko se veseli srečnega in blaženega onega časa, ko se na veke zjedinita.

Kmalu je dobil odgovor, v katerem mu naznanja, da odpotuje v kratkem z materjo in hčerjo v domovino, da obišče svojo rodovino, ker jo neka notranja moč vleče tja, od kodar upa, da se čez par mesecev zopet vrne v Marsilj. Pismo je bilo pisano v prav mirnem duhu brez najmanjšega sledu kake žalosti. Ivan si je mislil, da je ono bilo le mimogredoč napad melanholije in se umiril, tolažeč se, da kmalu minejo dnevi, ki ga ločijo od zaželenega smotra.

XXVIII.

Ivanova polkovnija je bila v Konstantini v posadki. Opravila je imel malo, dnevi mirnega življenja so tekli nekako počasi in dolgočasno. Dan 10. decembra 1848. leta se je približeval. Ž njim mine leto Marinega žalovanja, a pretekli so že trije meseci, odkar je dobil od nje zadnji list. Pisal je Modriču, pisal Marini materi, naj mu za božjo voljo odpišejo, kaj je uzrok, da od Marice ni ne duha ne sluha — a

vse zastonj, od nikogar ni dobil pričakovanega odgovora.

Že meseca novembra je prosil odpusta za tri mesece in dne 10. decembra je hotel odpotovati z kakim parnikom v Marsilj.

Neko jutro se je z žalostnim obrazom sprehajal po ključu v luki ter gledal v daljavo na sinje morje, a njegov duh se je vzpel čez morsko planoto do Marinega doma. V daljavi se pokaže parobrod, ki plava naravnost proti Konstantini. Za pol ure je prišel že v luko in Ivan opazuje došle popotnike. Nakrat prebledí. Zdi se mu, kakor da je zagledal veliko postavo Matēja Modriča. Hiti bliže ter se kmalu prepriča, da oči ga niso prevarile. Med množico so je motal na mostiču Modrič, gledal v njega nekako tako, kakor da se ga boji; ali kmalu stopi pred njega, stisne mu roko ter se smeje s prisiljenih smehljajem.

«Kaj za Boga te je prineslo sem? — upraša Ivan in komaj zajema zapo. — «Ali se je zgodila kaka nesreča — si li prišel, da me tolažiš, — ker je morda — Mara — umrla? Govori, ne pusti me v bolečini, ker berem ti na obrazu, da mi neseš črne glasove! »

Modrič pogleda kakor obupan proti nebu in odgovori: «Čakaj za božjo voljo, da vzamem svoje stvari in da bodeva sama! »

Po teh besedah se naglo izgubi, vzame svoje stvari, sede z Ivanom v voz ter se odpeljeta proti Ivanovemu domu. V vozu nista pregovorila ni besedice.

Modrič je gledal pred se žalosten ter je le kakšenkrat pogledal v Ivanov obraz, kateremu so se svetile oči v obupnem pričakovanju črnih novic.

V gradu, v Ivanovi sobi, objame Modrič svojega prijatelja in hoče pregovoriti, a v tem povpraša Ivan s čudnim nasmehom: « Je - li tedaj res umrla? »

« Oh Ivan, Ivan » — zdihuje Modrič — « zberi vse svoje moči, da hladnokrvno pretrpiš še zadnji udarec nemile svoje usode in da mirno preneseš ono, kar se ne dá premeniti! »

Ivan se zgrudi na kolena, zakrije si obraz z rokama, Modrič pa nadaljuje bolestnim glasom: « Dà, dragi Ivan, uganil si, zakaj sem prišel! — Vsemogočni Bog otel ti je zadnje in jedino upanje, ker poklical je k sebi — Maro, v cvetu njenega življenja! — Umrla je reva v svojem rojstnem kraju, kakor je želela, — in sicer naglo, od kapí, kakor je slutila že v življenju. Jaz revež pa sem prišel, da te tolažim ter ostanem pri tebi tako dolgo, dokler se ti ne zaceli zadnja in najtežja rana, katero ti je zadala nemila usoda! »

Obilne solze so tekale po Ivanovem licu, iz prsij pa je prihajalo zamolklo težko ječanje. Kar skoči pokoncu in zavpije: « Oh, ali ni človek prisiljen, obupati v božjo pravičnost, kedar doživi kaj takega? — Oh Bog, o Bog, kaj sem ti zakrivil tako hudega, da me tako nemilo in toliko časa preganjaš? »

Teka po sobi in si stiska glavo z obema rokama. Ustavi se pred Modričem, žalostno se nasmehne

in reče: « Jaz sem znal že poprej, da doživim kaj takega! A kako bi tudi mogel pričakovati tako srečo, ko mi Bog v ljubezni ni prisodil najmanjše sreče? Le naprej, naprej, samo tako naprej nemila usoda — le naprej po tej poti — jaz se več ne bojim ter hočem pokazati, da sem močnejši od tebe, protivil se ti bodem do konca! »

Po teh besedah stisne obe roki pred seboj, kakor da bi hotel koga streti, a iz očij mu sije žalosten plamen.

« Tako velja, dragi Ivan », — zakliče Modrič veselo, ker se je Ivanova bolečina obrnila na tako stran — « bodi velik v veliki bolečini, pa pokaži, da si junak ne samo proti vidljivemu sovražniku, marveč tudi proti nevidljivi môči neusmiljene usode. Ta je njen najhujši, a najzadnji udarec, po katerem ti nad Marinim grobom razcvete nova sreča, ki premeni tvoje mučeništvo v rajske slasti! »

Ivan odmaje z glavo, zamisli se nekoliko časa, a potem sede na blazino in reče povsem mirno: « Zdaj mi pripoveduj, kako je revica umrla! »

« To se hitro pove! » — odvrne Modrič, zagleda se v okno ter nadaljuje: « Pred dvema mesecema je odpotovala z materjo in hčerko v svojo rojstveno vas, da poseti ostalo rodovino ter vidi svojo nadgrobno kapelico. Stanovala je pri sorodnici Mandi, ki je omožena s trgovcem Pavkovičem. Tudi jaz sem moral priti mesec dnij pozneje ter prinesiti seboj vsega, česar je trebalo za ozaljšanje nagrobnega spomenika.

Ko je bilo vse gotovo, ko je bila kapelica gotova in posvečena, začela se je ona zopet pritoževati, da jo napada omotica in da jej kri sili vedno bolj v glavo. Zató je naredila oporoko, odpeljala se v mesto ter jo izročila polkovnijskemu sodišču, a čez tri dni pozneje so je našli mrtvo v postelji. Pokopali smo jo, kakor je želela, v kapelici ter jej postavili na grob že poprej napravljen spomenik!»

Modrič umolkne, gleda v Ivana, ki je sedel mirno, kakor da je okamenel. Nakrat ustane, nasmehne se žalostno in reče: «Dobil sem dopust na tri mesece za svojo poroko, a zdaj jih hočem prebiti nad njenim grobom! Samo, ako ga še dobim, kajti pri moji sreči bi morje lahko požrlo tudi njen grob, predno pridem tjekaj! — Kam si se namenil pa ti Matej, kedaj odpotuješ od tukaj?

Modrič reče ginjen: — «Pri tebi ostanem, dokler se ne prepričam, da si se povsem pomiril in utolažil!»

«Eh pa dobro», — dostavi Ivan, — «mojemu srcu bo lože, imajoč pri sebi dobrega prijatelja! Jaz pa ostanem, dokler živim, blizu njenega groba ter se zato zahvalim sedanji vojaški časti, kakor hitro mi mine dopust. Kaj so mi vsa dostojanstva in vse časti tega sveta — meni, živemu mrliču, kateremu je umrlo srce za ves svet? A kje bi mogel lože prebiti mračne dneve mojega življenja nego v bližini onega kupčka zemlje, ki mi pokriva vse nade in najdražji biser? Zató posvetim vse ostalo življenje njenemu grobu.

Z visokim zidom zabranim burji, da ne bo razsajala nad njim; s svojima rokama nanesen črne zemlje ter jo nasadim z najlepšimi cveticami in dragimi rastlinami, da bo krasen gaj sredi pustih velebitskih goličav oznanoval svetu, kje počiva neprisojen biser v ljubezni nesrečnega Ivana Bardiča.»

XXIX.

Nekega popoldne meseca januarja 1849. splava neka šerežanska ladija od Karlobaga proti severu. Nebo je bilo jasno, morje tiho in mirno, zrkajoče se v solnčnih žarkih. V sredi ladije sta sedela dva gospoda, oblečena v fini črni obleki. Mlajši je bil pravi uzor moške lepote. Vsaka stopinja, vsa zunajnost velikega, a vitkega njegovega života je izraževala vojaško obnašanje. Njegovo pravilno in lepo lice je stemnelo od solnčnih žarkov, kazalo neko tugo in duševno bôl, a z obraza bliščale sta veliki modri očesi ter gledale vedno proti severu.

Drugi je bil nekoliko manjši, ali mnogo debelejši. Večkrat je opazoval svojega tovariša, pregovoril ž njim kako nježno besedico, a potem je tudi on zrl proti severju, kakor da tudi on tam pričakuje nečesa. Prvi je bil hrvaški rojak, junaški francoski polkovnik Ivan Bardič, a drugi upravitelj Duboisove trgovinske hiše, naš Matej Modrič.

Štirje pomorski šerežani so veslali krepko in pravilno da je ladjica kakor strela letela proti severju,

a poveljnik je držal krmilo s posebnim ponosom, kakor da vozi kakšnega kraljeviča.

Vsa petorica je z največjim zanimanjem opazovala Ivana in le redko so zinili kako besedo, namežikovali si z očmi in kazali največji ponos in navdušenje.

Kar se zablišči že iz daljave na desnem bregu na visokem robu krasna kapelica.

«Glej jo — zdaj se vidi!» — zakliče Modrič. Oba poskočita ter gledata proti onemu kraju. Ivan vzdihne, stisne obe roki na prsi ter s solznimi očmi zré v daljavo.

Za pol ure je krenila ladija k bregu, nad katerim je stala kapelica. Ivan je mislil, da mu srce počí, ko je zagledal ono kotlino, v katero se je bila skrila Mara pred burjo onega nesrečnega dne, ko jo je božja sodba izročila v naročje drugemu srečnejšemu možu.

Kako majhen je prostor med ono votlino in kapelico, a koliko je revež pretrpel bolečine in truda, dokler mu ni ves najslajši up utonil na veke pod ono sveto hišo božjo!

Junaki, odnesite naše stvari k gospodu župniku Dujmoviču, a mi pogledamo nekoliko v kapelico» — reče Modrič šerežanom, ko so stopili iz ladjice.

Šerežani so odšli, a Modrič in Ivan gresta po ozki stezici h kapelici

Vrata so bila odprta. Ko vstopita, strese Ivana

neki čuden strah. V grobni tihoti odmevali so jima koraki.

Na steklenih, slikanih oknih so odsevali žarki zahajajočega solnca in obsevali z vsakovrstnimi barvami veliki oltar in prekrasen kip božje Porodnice, ki je bil izsekan iz belega kararskega marmorja.

Na levi strani pri zidu je stal nadgrobni marmorni sarkofag, na katerem je bil iz marmorja izsekan kip, ki je kazal Maro v naravni velikosti. Nad grobiščem v zidu je bil veliki marmorni basrelif: Jezusovo spremenjenje na Oljski gori.

«Glej, tukaj počivajo ostanki tvoje drage!» — jeclja Modrič in pokaže grobišče. Ivan opazuje Marini kip, kakor da bi hotel spremeniti mrzel kamen v živo telo. Vzame iz nedrij zlati medaljon z Marino podobico, da bi videl, v čem je jednaka onemu kipu. No čudno! Kolikor več se je mučil, da bi našel kako enakost, toliko bolj se mu je zdelo, da je ni. V njegovi duši in na podobici je živela Mara še vedno v oni deviški lepoti, kakor takrat, ko jo je zadnjič videl, a pred njim stoji kip jako debele ženske, katere obraz je le od daleč bil nekoliko podoben Mari, a le toliko, kolikor ste si podobni navadno mati in hči.

«Jeli jej ta kip kaj podoben?» — upraša Ivan žalostno.

«Je, — kakor da hoče pregovoriti!» — odgovori Modrič. — «Prav taka je bila tri mesece pred smrtjo.»

Ivan vzdihne, poklekne pred grob, položi glavo

v roki ter jo nasloni ob kip. Dolgo časa je klečal tako, zdihoval in jokal, a vroče solze olajšavale so mu bolno dušo.

Ko ustane, obrne se k oltarju. Pade zopet na kolena, kakor da ga je strela udarila, razpne roki in zavpije z obupanim glasom: «Marica, Marica!»

Zagledal je iznenadoma pri stopnicah oltarjevih krasno lepo deklico, ki je prav potihoma prišla skozi žagrad.

Rasti je bila visoke in vitke, oblečena v črno svileni obleči. Po ramenih in hrbtu so se jej vili dolgi krasni lasje. Krasno, belo ličice oblivala je lahka rdečica, a mili obraz je bil povsem podoben nekdanjemu mlademu Marinemu licu z vso lepoto, katero je imela takrat, ko jo je odpeljal srečni Dubois. Stisnila je obe nježni ročici, spustila jih v krilo, nagnila glavico, a njene velike modre oči se zagledajo v Ivana.

«Oh Marica, ali si ti — prišla z neba, da te še jedenkrat vidim v mladostni lepoti! Oh ne beži — oh ostani, ostani!» — zavpije Ivan in stegne obe roki proti lepi stvarci ter ihtí v veliki zmešnjavi.

Deklica stopi k njemu, ponudi mu ročico, se ljubko nasmehne in pregovori: — »Jaz nisem Marica, ampak Maričina hči Ivanka! — Da ste nam dobro došli, gospod polkovnik! Jaz sem vas hitro spoznala. — Šetala sem se z babico po obali, pa smo vaju videle, ko ste šli proti kapeli. Babica mi je rekla: Pohiti, teci, da ga ti prva pozdraviš v mili domovini,

ker bi bil lahko nesrečen, ako sreča najprej kako staro ženico. Jaz sem letela, kar sem mogla, a kmalu pride tudi babica!

Ivan se zgrabi za glavo in zajeclja: «Marina hči? — oh Bog, sem li pameten, ali sem znorel, ali sanjam, ali v resnici vidim? — Oh kolika sličnost!»

Zagleda se zopet v deklico z izrazom miline in sreče. S tresočo roko izvleče medaljon, odpre ga, pokaže Modriču in upraša: «Ali glej Matej, ni li prav njena podoba, prav ona? Ni li to prav isti obraz? Niso prav tiste oči, obrvi, nos, usta, lasje, prav vse tisto, vse — kakor da bi jo slikar zdaj naslikal!»

Sladek spomin na nekdanjo Marino lepoto vskipi v njem in v onem oduševljenju pozabi Marico in njen grob, prime dekličino roko ter pritisne na njo vroč poljub.

Ivanko oblije rdečica, a ročice ne umakne iz njegovih močnih rók. Ivanu se nakrat zopet stemni obraz, izpusti njeno ročico ter se ozré proti grobu. Spomni se zopet mrtve Marice. Kesa se, da je hipek pozabil na njo, a v glavo mu šine misel: Glej ti to deklico, kako veselo brblja okoli materinega groba, kakor bi je nikedar ne videla!

V kapelo stopi grbasta starka. Oblečena je v fino, črno krilo, a mesto klobuka je imela na glavi črno ruto. Marina mati, Ana Jerkovičeva, razprostre roki, pohiti k Ivanu in zavpije s tresočim glasom: «Oh, Bog te blagoslovil, sinek — pojdi duša, da te pritisnem na svoje staro srce! Glej, kako si lep, lepši

kakor kedaj poprej, a kako velik gospod si postal, oh, Bog ti daj še večjo srečo!»

Starka objame in poljubi Ivana, kakor da je našla svojega zgubljenega otroka, potem udari z rokama in zavpije proti grobu: «Oh sinek, kedo bi si mislil, da jo najdeš v hladnem grobu!»

Hotela je pasti na grob, a Modrič jo prime za roko, rekoč: «Pustite gospa, vaše solze je ne prebude; pojdimo v vas, ker je solnce že zašlo!»

Šli so vsi proti vasi. Na pol poti jim je prišel naproti že sivolas župnik Dujmovič z Ivanovo rodovino in z množico drugih starih znancev in prijateljev. Ko zagleda Ivan stariše, steče jim v naročje, poljubi jim roke in lica in porosi jih s solzami otročje ljubezni. Na to poljubi še vse druge rodovince, znance in prijatelje, in ko je vsa množica videla, da pri vsej veliki sreči in pri vsej svoji visoki časti se njegovo dobro srce ni spremenilo, prične glasno klicati: «Živio naš slavni Ivan — naša čast in naš ponos!» — in trgali so se med seboj, da mu vsi stisnejo desnico.

Med neprestanimi živio-klici in drugimi veselimi pozdravi je sprejela množica popotnike do župnišča, kjer je Dujmovič svojemu slavnemu gostu Ivanu pripravil dve lepi sobi in kjer so se v kuhinji veselo sukale kuharice, da pripravijo veliko večerjo.

K večerji je pozval župnik vso Marino in Ivanovo rodovino, Mateja Modriča in Ivanovega prijatelja Mijo Turina. Vse je tekmovalo, kako bi Ivana bolj počastilo, a veliko veselje, da se je zopet vrnil

med nje «junak dveh delov svetá», spremenilo se je kmalu v oduševljene zdravice in veselo petje.

Pri večerji je sedel Ivan na prvem mestu, njemu na levi stara Jarkovička, a na desni lepa Ivanka. On je malo jedel, a še menj govoril, vedno je gledal v svojo sosedo na desni, od katere se njegovi oči niso mogle ločiti. Poznalo se mu je na obrazu, da bi rad ž njo nekaj govoril. A o čem naj govori? — O onem, kar se mu je počelo svitati v srcu kakor pomladanska zora, ni smel na dan pred tolikimi gosti, a o vsakdanjih stvareh ni znal zasukati pogovora. Zato je rajše molčal in molčeč opazoval krasotico in opravičeval se pred svojo vestjo, da je jedino le spomin na Maro kriv, da so njegove oči vedno zamaknjene v deklico.

Ko so v pozni noči gostje pričeli že odhajati, reče hitro župnik: «Dà, res dragi Ivan, izročiti vam imam neko pismo, katero vam je pisala gospa Mara. Na dan njene smrti sem ga našel v meni naslovljenem pismu, v katerem me je prosila, naj ga vam dam hitro, ko dospete sem, ako res ona umre. — No, skoro sem že pozabil nanj. — Vendar mislim, da bi bilo boljše, da vam ga jutri izročim, — bodete bolje spali!»

«Ne, ne» — zavpije Ivan — «dajte mi ga koj, ker prav zdaj bi ne zatisnil očesa, dokler bi ga ne prebral!»

— Župnik ustane, odpre veliko omaro, išče in vsklikne: «Tukaj je!» — in dá Ivanu pismo s tremi pe-

čati zapečeno.

Ivan pozabi na vse, hiti v svojo sobo, prižge svečo, odpečati pismo in bere:

« Mili Ivan !

Vidim, da se približuje moja zadnja ura, a hvala Bogu, da to vidim, ker me smrt ne najde nepripravljeno. —

Takrat, ko se je Vsemogočnemu zljubilo, poklicati mojega Alfonsa s tega sveta, sem se hitro zbala, da v tebi vnovič oživi stara ljubezen, da ti oživi v srcu novo upanje ter da boš kmalu poskušal, da bi se približal že davno zaželenemu smotru, katerega po božji volji nisi mogel doseči, dokler sem jaz bila še deklica. Zbala se ni nisem morda zato, da bi se ne nadejala s teboj srečnega zakona, — Bog varuj tega, — ker ti si tako dober in plemenit, da bi se s teboj ponašala vsaka velikašinja, — ampak bala sem se jedino le radi tebe, da z menoj ne najdeš več one sreče, katere si se nadejal in katero bi morda dobil, ako bi postala tvoja, dokler sem bila še deklica !

In ta moj strah me ni nič prevaril ! Preteklo je nekoliko mesecev, a ti me že prosiš z gorko ljubeznijo, kakor da bi bila deklica pri petnajstih letih, ne da bi bil pomislil, da sem že mati odrasle hčerke ter da spadam že med starše žene, a ti še vedno med mladeniče !

Oh dragi Ivan, ne moreš vedeti, koliko sem pre-

trpela poprej, nego sem se udala tvoji prošnji, ker sem se bala, da ti uničim vso srečo lepe bodočnosti! A toliki ljubezni, tolikemu nagnenju se nisem mogla protiviti. Obljubila sem ti roko, a te opominjala, da si sam kriv, ako pri meni ne boš srečen. — A vsemo-gočni sam ni hotel, da bi prišlo do tega. Že slišim njegov sveti glas, s katerim me kliče s tega sveta, a temu glasu se toliko raje pokorim, ker sem prepričana, da moja smrt bo tebi in meni in mojemu jedinemu detetu v srečo!

Oh mili Ivan — zavoljo tvoje svete ljubezni — zavoljo božjega imena: uresniči moje sladko upanje, katero mi olajšuje zadnje ure mojega življenja, — izpolni mi zadnjo željo in — vzemi mojo milo jedinico Ivanko!

Vedno smo se pogovarjali o tebi in to je vplivalo, da je ona že od mladih nog o tebi sanjarila. Že od mladih nog se je čudila tvojemu junaštvu ter te prispodabljala z najslavnejšimi vitezi, z največjimi junaki, a ko je odrasla, bila jej je tvoja podoba uzor — idejal moške lepote. — Lehko si misliš, da mi je še težje bilo obečati svojo roko, ker sem si mislila, da bi te moja hči mogla ljubiti, ko bi le priliko imela, da te spozna!

Razun Modriča ne vé nihče, da sem ti privolila. Nisem hotela nikomur drugemu o tem spomniti, ker sem še vedno dvomila, da se kedaj uresniči. Zdaj vidim, da sem prav storila, da nisem nikomur povedala, da me hočeš vzeti.

Pred dvema tednoma sem povedala Ivanki, da posetiš svojo rodovino. Ko je to slišala, strepetala je od radosti, a oči so jej bliščale oduševljenja do tebe.

Pa kako ga bomo pričakovali — je uprašala — ali ne postavijo tudi njemu slavloloka, kakoršne so stari Rimljani postavljali svojim junakom?

Danes pa sem jo uprašala: Slišiš, draga moja, povej mi resnično, kakšnega človeka bi hotela najraje, da postane tvoj mož?

Oblije jo rdečica, obesi se mi okoli vratu in zašepeče: « Mamica, najrajše bi hotela takega, kakoršen je Ivan! »

Ako me tedaj ne varajo moje misli, si lahko pridobiš vso njeno ljubezen in boš ž njo srečen, še srečnejši, kakor bi bil kedaj z menoj!

Vsemogočni Bog jej je podelil vso lepoto moje nekdanje mladosti, kakor da je sam hotel, da ti ona prinese ono srečo, katero si zastonj pričakoval od mene, a ti, mili Ivan, ljubi njo tako verno, kakor si ljubil mene!

Svojo oporoko izročila sem že polkovnijskemu sodišču v Otočcu. Po moji posebni želji se prebere še le oni dan, kedar vaju mašnik združi v kapelici pri mojem grobu, ker je v oporoki neka posebna naredba, katera te razveseli in te poplača za to, ker si spolnil mojo zadnjo željo.

Zanašam se na tvojo ljubezen, s katero si me nekdam ljubil ter ne dvomim, da ne uslišiš moje želje in v tej sladki nadi lahko umrem s prepričanjem, da

bode moj mili jedini otrok za vedno srečen pri tako dobrem in plemenitem možu, kakor si ti, moj mili Ivan!

Pisoč te vrstice, zdi se mi, kakor da se moja duša že ločuje od telesa, zdi se mi, kakor da že plavam v višavah božjega raja in — opazujem vajino srečo.

Oh, kako bi bila srečna, da bi mi Bog podaljšal dneve do tja, da se ti vrneš, da te vidim še jedenkrat in da ti z ustmi povem vse to, kar sem ti zdaj napisala! Ali smrt ne šteje ljudskih dnij; ako me pokosi prej nego se vidimo, bode se moja duša veselila z vama!

Zato blagoslavljam tebe in milo jedino dete. Moj in božji blagoslov bo plaval nad vama do konca vajinih dnij. — Amen! » — — —

Ko je Ivan prečital to pismo, poskoči in steče iz župnikove hiše v temno noč. Gre na breg do kapelice. Vsede se na prag, spusti glavo v obe roki in kmalu se združi njegovo žalostno ječanje z burjo, ki je tulila okoli golih vrhov. V srcu pa bije hud boj med sladkim Marinim spominom in med sveto dolžnostjo, ki mu jo je naložila njena zadnja želja. Naposled se nekoliko pomiri, in ko so v vasi petelini že prvič peli, ustane nekako miren in potolažen se vrne zopet v župnišče.

*

*

*

Mesec dnij pozneje se je sprehajalo malo društvo na vrhu « Male Ponte ». Spredaj je šla Ivanka z babico in teto Mando Pavkovičevo, a za njimi je korakal

Ivan z Matejem Modričem. Ivan zaostane in reče pol glasno : « Slišiš Matej, jaz vidim, da sem v Ivanko zaljubljen do vrh glave, a vendar mi na njej nekaj ne ugaja ! »

« Kaj za Boga ? » — upraša Modrič ves prestrašen.

« Zdi se mi tako, kakor da ona premalo žaluje za svojo materjo ! » — odvrne Ivan resno.

« A kaj naj bi delala ? » — dostavi hitro Modrič — « ali naj vedno joče in jadikuje ter si greni vedre dneve svoje zlate mladosti s solzami, ki pokojnice nikoli ne prebudé ? — Pojdi, pojdi, izbij si to misel iz glave in hvali modrost božjo, ki je tako naredila, da se je mlado srce po najhujši zgubi hitro utolažilo, posebno ako v njem kali božanstveni ogenj prve ljubezni ! — Saj vidiš s svojimi očmi, da zdihuje po tebi, saj vidiš, kako jej angeljsko lice obliva rdečica nedolžnega veselja, kako jej sijajo oči, kako trepeče, ko stopiš pred njo ! Vse to je gotovo znamenje prve svete ljubezni in greh bi bil, da se še dolgo braniš, utrgati to cvetličičo, ki ti jo je usadila božja volja na stezi tvojega življenja in katero ti je pustila zadnja želja rajne njene matere ! »

« A kaj bi govorili ljudjé, ako jo tako hitro zaprosim ? » — upraša Ivan z nestalnim glasom.

Kaj bi rekli drugega, kakor da si naredil pametno in pošteno, da si spoštoval zadnjo željo rajne matere », — odvrne Modrič.

«Eh, pa naj se zgodi božja in Marina volja!»
— zakliče navdušeno Ivan.

«Jaz jo bom snubil. Saj bi zdaj tudi težko pozabil angeljsko bitje, ki me tako živo spominja na Maro!»

«Tako velja, dragi Ivan!» — pristavi Modrič veselo — «tako naredi, le hitro — še nocoj! Glej jih, gredo proti kapelici; pazi tedaj, da prideš ž njo na samem, pa doženi stvar na čisto. Saj ona ubožica komaj čaka, da jej očito poveš!»

Hitita za njimi in dotečeta jih še pred kapelico. Babica in teta gresta notri, Ivanka pa ostane na vratih in se ozira za Ivanom. On jej namigne, naj počaka, poda jej roko in jo odpelje počasi proti dolinici.

Kaj sta v malem času govorila, ni nihče slišal, a ko iz temnih oblakov na zahodu posije žarek zahajajočega solnca, najde jih v dolinici v sladkem objemu, — najde njih ustne v prvem dolgem poljubu čiste ljubezni, a ves Velebit je bil pozlačeno svitel, kakor da se veseli njiju nebeški sreči.

XXX.

Šest tednov pozneje se je obhajala poroka. Po vsi vasi se je veselila obilna množica ljudstva, ki se je zbrala iz bližnjih velebitskih vasij, da vidi hčerko onega moža, ki se je nekdam tako velikodušno skazal, da vidi domačega junaka, ki je v daljnem svetu proslavil hrvaško ime s tolikim junaštvom, a ko so se napotili svatje proti Marini kapeli, udari vsa množica

za njimi in jim gromovito kliče in pozdravlja; na-
posled se postavi na hribček okoli kapelice, kakor silna
četa galebov.

In v tej kapelici, okrašeni z vsakovrstnim zgod-
njim cvetjem in zelenjem, združi srečni ljubeči se srci
župnik Dujmovič, prav tist božji služabnik, kateri je
nekdaj blagoslovil Marin zakon, — izročil je hčerko
onemu možu, kateremu je srce nekdanj za materjo
tako silno bilo.

Ko se je pomikala iz kapelice dolga vrsta oven-
čanih svatov, najprej Ivan v svečani obleki in z ve-
selim obrazom, a zraven njegova divna ženka, joka-
joča od sreče, — bilo je, kakor da so goličave oži-
vele pod veliko množico, ki jih je veselo pozdravljala;
godba je igrala, topiči so pokali — bilo je, kakor da
se je tudi sinje morje pridružilo občni radosti, ker
na njem so se veselo igrali lahki valovi.

Tudi zdaj je bila gostija v župnišču. Tudi zdaj
so bili skoro vsi častniki cele polkovnije med svati,
a med njimi je bil tudi — deželni polkovnijski zapo-
vednik, podpolkovnik — Vojnovič.

No, to so bili sami stari možjé, veterani, a bilo je
tudi takih, ki so bili že v pokoju, pa so vendar še
službovali v domači polkovniji, ker je bojna polkov-
nija še vedno stala na bojnem polju zunaj domovine.

Ko so svatje po vrsti čestitali mladima zaro-
čencema, objame Vojnovič Ivana tako čvrsto, da bi
slabejšemu rebra pokala. Na to se nasmeje in mu
reče na uho: — «Slišiš, dragi Ivan, ni li bilo dobro,

da sem te takrat nekaj dnij zaprl v vaško ječo? Kaj?»

Ivan se nasmeje, stisne mu desnico, da so mu členi pokali, in reče: «Dolžan sem ti veliko zahvalo, ker sem skozi temo one ječe prišel do svetlobe svoje sreče!»

«Ha ha — ali ti nisem povedal takrat, da mi bodeš še hvaležen?» — nasmeje se Vojnovič in se drži za veliki trebuh.

Na to se vsedejo okoli mize. V srednji največji sobi sta sedela novoporočenca, Ivankina babica, Ivanovi stariši, povabljeni častniki in vsi odlični gostje, a v desni in levi sobi se je veselila Ivankina in Ivanova mnogobrojna rodovina.

Ivan in njegova lepa soproga sta bila, kakor v nebesih. Oči so se jima svetile od velike sreče, le kakšenkrat sta kaj pokusila, kakšenkrat sta trčila z nazdravljalci, a zopet sta se zagledala drug v drugega, stiskala si roki pod mizo, ter smehljala se in si šepe-tala sladke besede.

Ko pridejo na vrsto zdravice in ko novi župnikovi gostje iztrosijo ogromni bilikum, upraša veselo Modrič Ivana: «Ej Ivan, da bi prišla od kod še Mara, hej, to bi se še bolj veselili, ali ne?»

Ivan se začudi temu uprašanju in odgovori: «Pusti mrliča — tudi v šali!»

Modrič pa reče zopet in se smeje: «Ali dragi Ivan, recimo, da Bog napravi čudež, pa da Mara stopi med nas živa in zdrava, povej mi resnično, kaj bi storil!»

Ivan se vznemiri, upré očí in pogleda celo društvo, a ko zapazi na vsakem obrazu čuden smeh, zamrzi mu nekaj okoli srca, skoči po koncu in zavpije : «Kaj, ali je ona morda živa?»

«A kdo ti pravi, da je živa,» — odvrne Modrič — «mi te samo v šali uprašamo, kaj bi ti storil, ako ona čudežno oživi in stopi med nas?»

Ivan pogleda proti nebu ter vzdihne : «Oh kakšna sreča za naju oba, da bi to moglo biti. Kaj ne, draga moja, nosila bi jo na rokah, da jej njeno življenje olajšava!»

Vojnovič dostavi s smehom : «Bila bi malo pretežka!»

Modrič pa migne debelemu rdečenosemu stotniku Pivovareku ter zakliče : «A propos, gospod stotnik, kaj je z Marino oporoko? Jaz mislim, da je zdaj čas, da se po njenem naročilu prebere!»

Pivovarek obriše si pôť z debelega lica, ustane z nekim službenim dostojanstvom in začne :

«Panové — gospoda — prosim posluh!»

Na to vzame iz nedrij veliko pismo s petimi pečati, pokaže je društvu in reče : «To je oporoka! Glejte napis — glejte pečate — vse je v redu!»

Prične odpirati pismo.

Ivan ga je nemirno opazoval, a srcé mu je tolklo, kakor da bi hotelo razgnati prsi. Nehoté se mu je zdelo, kakor da je vse to le gola šala, kakor da se mu prijazne oči debelega stotnika nekako šaljivo smejejo.

Med tem stotnik odpré pismo in se naredí, kakor da ga je iznenadilo nekaj nepričakovanega.

« Oho » — zavpije — « co je to? Ta to ne jest oporoka — ta to jest pismo na pana — gospoda polkovnika Ivana Bardiča! Náte, prosim pěkně (lepó)! »

Stopi k Ivanu in mu poda pismo. Ivan strepeče vsled nekega čudnega čuvstva, zgrabi pismo, odpre ga hitro in bere, tresoč se kot šiba, sledeče vrstice iz Marine roke:

«Mili Ivan!

Ker poznam tvoj stalni in neupogljivi značaj, nisem mogla pričakovati po smrti svojega soproga drugega, kakor da boš neizprosno deloval na to, da postanem tvoja, ter da mi tako zmešaš moje najmilejše osnove.

Oh Ivan, dokler je bila moja jedina hčerka še dete, že tedaj sem gojila v sebi sladko misel, kako bi bilo lepo, da mi ti postaneš dragi zet, da v moji hčerki dobiš ono srečo, katero si od mene zaman pričakoval! V tej sladki misli sem se prizadevala čedalje bolj, da sem že v njeni mladosti vzbudila kolikor možno nagnjenja do tebe, slavila sem pred njo tvoje lastnosti, tvojo lepoto, tvoje veliko junaštvo, in to moje delo ni ostalo brez uspeha.

V tem je nemila smrt pokosila mojega soproga, prav ko je Ivanka odrasla. V svoji velikodušni plemenitosti me je on umirajoč prosil, naj po njegovi smrti postanem tvoja. Ko sem mu povedala, kaj mislim z Ivanko, napolni se mu obraz z veseljem, ki mu je

olajšalo zadnje trenutke, in zaspi osrečen z mojo osnovo.

Zdaj pa sem še le zapazila, da tvoja stalnost bo moji osnovi največja zapreka. Kaj naj storim, da dosežem svoj namen? Ko bi ti kar naravnost rekla: Mene pusti, pa vzemi mojo hčer! — bi ti — vem, odgovoril: Ali tebe, ali nobene!

Pri vsem tem pa sem še videla, kako ona vedno bolj sanja o tebi, kako vedno bolj opazuje tvojo podobo in kako se veseli, da ti kmalu prideš, in ko sem videla te prve kali ljubezni, skrčilo se mi je srcé, ko sem pomislila na oni čas, ko se boš ti zopet poganjal za me. Ta čas je prišel, ti si me snubil, a jaz uboga sem skoro obupala, videč v nevarnosti tvojo in Ivan-kino srečo, in vedela sem že naprej, da bi ti že radi doslednosti ne odstopil, če bi ti tudi odkrila svoj namen.

Ni ostalo torej drugega, kakor umreti za te za nekaj časa ter storiti, kakor da je bila moja zadnja želja, da vzameš mojo hčerko, dobro vedoč, da se moji zadnji želji ne boš ustavljal.

Navidezno sem privolila tvoji prošnji, a sem te vendar pripravila na to, da mi je smrt blizu.

Ko je bila moja osnova zadostno pripravljena, ko si ti že hotel priti po me, odnesel ti je Modrič novico o mojej smrti, a da bi bolj gotovo veroval v to prevaro, dala sem si sezidati nadgrobno kapelo in grobnico, v katero me položijo takrat, ko me smrt v resnici vzame s tega sveta.

In hvala vsemogočnemu Bogu, moja osnova se

je uresničila. Živela sem skrita ves čas pri neki prijateljici v Zadru in dobivala vsaki dan vesti o napredku moje osnove; do nebes me je osrečila novica, da si se zaročil z Ivanko.

Zdaj te veže sveta vez ljubezni in zakona k moji hčerki, jaz pa sem srečna in ponosna, da imam zeta, boljšega, kakor bi si ga kje na svetu mogla najti.

Jaz bom živela morda še kako leto, a bom živela pri vaju, da uživam vajino srečo! Zato te prosim, mili Ivan, ne vzemi si za zlo to prevaro, na katero me je zapeljala le čista želja, da boš ti tim srečnejši in da osrečiš mojo jedinico — ne jezi se, da mi je bolj ležala na srcu sreča mojega deteta, nego moja sreča! Položi si roko na srce in razsodi z mirno dušo, kako bi se ti vedno zdelo, da sem jaz zdaj tvoja žena, pa da na lastne oči vidiš, kako moja hčerka cvete v oni lepoti moje nekdanje mladosti.

V začetku bi ti mirno prenašal usodo, katero si si sam nakopal, a kmalu bi prišel čas, ko bi v srcu čutil prepričanje, da bi bil srečnejši z mojo hčerjo, in bi se nemilo kesal, da si vzel mesto hčere — mater.

Zato te zaklinjam pri živem Bogu: ne jezi se na me, da sem tako delala, — bodi lepo miren in pameten, — ljubi moje jedino dete tako, kakor si nekdam ljubil mene, a jaz ti bom vedno dobra in srečna — tašča!»

Ko Ivan dokonča — poskoči in zakliče: «A kje je ona — kje je Mara!»

Srednja vrata se odpró, a v sobo stopi veličanstvena gospá, oblečena v krasno obleko iz sive svile.

Bila je Mara. Pri vsej debelosti je bila vedno mladega obraza in gibčna, a njeno lice sijalo je še vedno z neko čarobno lepoto.

Smehljaje se skozi solze razprostré roki, hiti k Ivanu in zakliče: «Glej me, mili zet — glej svojo dobro taščo!»

Ivan pade pred njo na koleni, objame jo z obema rokama in si zakrije obraz v njeno obleko. Zamolklo ječanje se sliši iz njegovih prsij, a vojaško njegovo telo se je treslo kot šiba. Dolgo je tako klečal, a na glavo so padale vroče njene solze.

Celo mnogobrojno društvo, katero je prej v občem veselju glasno bučalo, postane pobožno tiho in gleda ganljivi prizor, kako je še jedenkrat vskipel plamen stare ljubezni do matere, predno se spremeni v oduševljeno spoštovanje, da s tim večjim žarom nove ljubezni vzplamti do lepe hčerke.

Ivan ustane, poljubi jej roke in obraz, a potem zgrabi njeno roko ter navdušeno zakliče: «Mara, Mara — jaz se čudim tvoji plemenitosti, — tvojemu velikodušju — Bog te blagoslovi!»

«A vendar ti moram povedati, da ta šala je bila preveč nevarna, kajti, ko bi bil nekoliko slabših živcev, ne vem, ali bi mogel prestati tako nepričakovano veselje! — No, hvala Bogu, da je vse tako srečno prešlo, — hvala Bogu in tebi, da se je tako zgodilo! — Dokler bom živ, te bom spoštoval in oboževal, kakor vir svoje sreče, kakor jasni uzor ženske krepости in plemenitosti, a to moje svitlo solnce — to krasno podobo tvoje nekdanje lepote bom lju-

bil z vso dušo in s celim srcem do zadnjega zdihljeja; — tako mi pomagaj Bog, amen!»

To izgovorivši poljubi še jedenkrat Marino roko, a potem objame Ivanko, ki je jokala od sreče in veselja. Mara jih blagoslovi in poljubi, potem so pa sedli zopet k mizi, a občno veselje še bolj prešine celo društvo.

Ko je minol Ivanov dopust, vrnilo so se srečna poročenca, Marica, babica Ana in Modrič v lepo Francijo.

Nekoliko dnij se je mudil Ivan s svojo lepo ženo v Marsilju, a potem odšel v Pariz, kamor je bila prestavljana tudi njegova polkovnija.

Leta 1859. je postal Ivan general in zapovednik konjiške brigade, kateri je pripadala tudi polkovnija, pri kateri si je v Algiru pridobil toliko slave.

Ko se je za gotovo vedelo, da se bode Francija vojskovala z Avstrijo, zaprosi Ivan odpust, ker ni hotel vojskovati se proti vladarju svoje domovine.

Napoleon III. ga je zató poklical k sebi ter ga prav ljubeznivimi besedami nagovarjal, naj ostane v vojski, podelil mu je celó dopust v času vojske, kateri lahko preživi kjer hoče, le v Avstriji ne. Ivan pa je imel že zadosti bojne slave in časti, a tudi Mara in njegova ženka ste že želeli, da se povrnejo v domovino, boječ se, da bi se petero Ivanovih sokoličev ne odtujilo svojemu rodu.

Zato ostane pri svoji prošnji ter dobi kmalu nenavadno časten odpust, a njegova brigada mu

priredi sijajno svečanost, katere so se udeležili prvi francoski generali.

Potem so se preselili v Zadar. Mara proda vse svoje nepremakljivo imetje v Marsilju ter kupi v Zadru dve lepi hiši, jedno za se, drugo Ivanki, a blizu mesta prekrasno posestvo.

Leta 1870. umré Mara v resnici od mrtvouda, kakor se je vedno bala; pokopali so jo, kakor je želela, v grob njene kapelice.

V oporoki je pripisala vse svoje imetje hčerki Ivanki in unukom, a blizo dvesto tisoč frankov je zapustila svoji in Ivanovi mnogobrojni rodovini. Ta zapuščina je postavila temelj blagostanju mnogim, do takrat siromašnim krajiškim rodovinam.

Tako je zaobljuba pobožnega Francoza osrečila mnogo naroda v krajiškem primorju.

Štiri dni.

Pripovedka.

Ruski spisal *V. M. Garšin*, poslovenil *J. J. Kogej*.

Spominjam se, kakó smo bežali po gozdu, kakó so žvižgale kroglice, kakó so padale vejice, ktere so kroglice odlomivale, kakó smo se gnetli skozi glogovo grmovje. Streljanje se je razlegalo vedno bolj pogosto. Skozi rob gozda je bilo videti nekaj rdečega, ki je švigalo sem ter tja. Sidorov, mlad vojak prvega krdeca („kako je neki zašel v našo vrsto?“ šinilo mi je v glavo), se je nakráť zgrudil na zemljo in molčé obrnil se na-me s svojimi velikimi, prestrašenimi očmi. Iz njegovih ust vrel mu je potok krvi. Dá, natanko se tega spominjam. Spominjam se tudi, kako sem skoro prav na kraju gozda zagledal v gostem grmovji... *njega*. Bil je to velik, debel Turek, a jaz sem se zapodil naravnost vanj, dasi sem šibak in suh. Nekaj je zagromelo, nekaj velikega, kakor se mi je zdelo, je zabrizgalo mimo mene — in zašumelo mi je v ušesih. „Menda je on na-me ustrelil“, sem pomislil. A on se je strmoglavil z groznim krikom k gostemu glogovemu grmu. Lehko bi bil šel za grm, a od strahu je bil kar v nesvesti in zgrudil se na bodeče veje.

Z jednim udarcem izbil sem mu orožje iz rok, z drugim pa sunil nekam svoje bodalo. Naši so kričali hurá! padali, streljali. Spominjam se, da sem ustrelil tudi jaz nekolikokrat, ko sem že stopil iz gozda na poljano. Nakrát je pa glasnejše zagromelo „hurá“, — in vsi hkratu smo jo udrli naprej. To je, ne mi, ampak naši, ker jaz sem zaostal. To se mi je zdelo čudno; toda še bolj čudno je bilo to, da je nakrát vse izginilo, ves krik in vse pokanje umolknilo. Slišal nisem ničesar, a videl sem nekaj sinjega; najbrže bilo je to nebo. Naposled je izginilo še to.

Še nikdar se nisem nahajal v tako čudnem položaju. Dozdeva se mi, da ležim na trebuhu in vidim pred seboj samo majhen košček zemlje. Nekoliko bilk, mravlja, ki je lezla z glavo navzdol po bilki, nekoliko koščekov mrv prejšnjeletne trave — evo ves moj svet. Vse to gledam samo z jednim očesom, ker drugo oko je zatisneno z nečem trdim, morda vejico, na katero je naslonjena moja glava. Grozno mi je hudó, hočem se premakniti, toda kar ne gre mi v glavo, zakaj se ne morem. Takó trpim nekoliko časa. Slišim pa zopet kmalu pleskanje kobilice, žužljanje buče!e — drugega nič več. Naposled vendar združujem ves napor, potegujem desnico iz-pod sebe, opiram se z obema rokama ob zemljo in hočem se spraviti na kolena.

Nekaj ostrega in naglega kakor blisk prešinja ves moj život od kolen do prs in glave, —

in zopet padem. Zopet mrak, zopet ničesar ne vidim.

Prebudil sem se. Zakaj gledam zvezde, katere se tako živo svetijo na temno-sinjem bolgarskem nebu? Mari nisem v šotoru? Zakaj sem se izkobil iz njega? In začenjam se premikati, a v nogah čutim mučne bolečine.

Dá, ranjen sem v boju. Nevarno ali ne? Prijemljem se za noge, kjer me boli. A obe nogi, desna in leva, pokriti sta s strjeno krvjo. Kadar se ju dotikam z rokami, je bolečina še hujša, kakor ko bolé zobjé: neprestana, segajoča do srca. Šumi mi v ušesih, glavo imam težko. Nejasno mi gre v glavo, da sem ranjen na obeh nogah. Kako je pa to? Zakaj me niso vzdignili? Saj nas pač niso Turki premagali? Začenjam se spominjati, kaj je bilo z menoj, izprva nejasno, potem jasnejše, in prihajam do prepričanja, da nikakor nismo premagani. Jaz sem pač padel, (sicer se tega ne spominjam; spominjam se, pa, kako smo vsi drvili naprej, a jaz nisem mogel bežati, ostalo mi je samo nekaj sinjega pred očmi), — in padel sem na poljani vrhu holma. Na to poljano nam je kazal naš mali prapornik. „Fantje, mi bomo tam!“ nam je zakričal s svojim krepkim glasom. In bili smo tam; mislim, da nismo premagani... A zakaj me niso pobrali? Saj je pač tu na poljani odprto mesto, vse se vidi. Saj gotovo ne ležim tukaj sam. Streljali so tako pogosto. Treba obrniti glavo in

pogledati. Sedaj bode to laže storiti, ker še tačas, ko sem odprl oči ter videl bilko in mravljo, katera je lezla po njej navzdol, hoteč vzdigniti se, nisem padel v prejšnji položaj, ampak prevrnil se na hrbet. Zató pa tudi vidim te zvezde.

Trudim se, da bi se vzdignil in sedel. A težko mi je to, ko sta prebiti obe nogi. Parkrat bi kmalu obupal; naposled vendar sedem, a solze so mi zalile oči od bolečin.

Nad menoj — majhen del temnosinjega neba, na katerem miglja velika zvezda in nekoliko malih; okrog mene — nekaj temnega, visokega. To je grmovje. V grmovju sem; našli me niso!

Čutim, kakó se mi ježe lasje na glavi.

Vendar, kakó sem prišel v grmovje, ko so me obstrelili na poljani? Najbrže sem prilezel tu sem, ko sem bil ranjen in nisem vedel, kaj delam od bolečin. Čudno samo to da sedaj se ne morem ganiti, a tačas sem se lahko privlekel do tega grmovja. Morda sem pa imel tačas samo jedno rano, a druga krogla me je doletela še le tukaj.

Bledo-rožnate iskre so me obsipale. Velika zvezda je obledela, nekoliko manjših — izginilo. Tu vzhaja mesec. Kako prijetno je sedaj doma!...

Neki čudni glasovi se razlegajo do mojih ušes... kakor da nekdo stoče. Da, to je stokanje. Ali leži blizu mene tudi kak drug, katerega so pozabili, s prebitimi nogami, ali s kroglo v trebuhu? Ne, stokanje je sicer blizu, a blizu mene menda

ni nikogar... Moj Bog, pa saj nisem — sam! Tiho, milo stokanje; ali mi je res takó hudo? Morda samó ne čutim teh bolečin, ker v moji glavi je megla, svinec. Boljše, da zopet ležem in zadremļjem, zaspim... Toda, ali se zbudim še kdaj? Vse jedno.

Isti trenutek, ko se pripravļjam, da bi legel, jasno razsvetļjuje široka, bleða proga mesečnega svita smo mesto, kjer ležim, in jaz vidim nekaj temnega in velikega, ki leži kakih pet korakov, od mene. Tu pa tam vidi se na njem blišč mesečnega svita. To so gumbi ali vojaška oprava. To je truplo ali ranjenec.

Vse jedno, jaz ležem...

Ne, to ni mogoče! Naši niso odšli. Gotovo so tukaj, premagali so Turke in ostali na tem mestu. Zakaj pa ni govorjenja, zakaj ne goré gromade? Pa saj od slabosti kar nič ne slišim. Gotovo so tukaj.

„Pomagajte! Pomagajte!“

Divji, neumļjivi, hripavi krik zadonel je iz mojih prs, a nikdo ne odgovarja na - nj. Glasno se razlega v nočnem zraku. Vse drugo molči. Samo cvrčki škripajo neumorno, kakor prej. Okroglo - ličasti mesec pomilovalno gleda na - me.

Ako bi bil to ranjenec, bi pogledal pri takem kriku; a gotovo je mrtev. Ali je neki naš, ali Turk? Ah, moj Bog, kakor da ni vse jedno! In sen se spušča na moje goreče oči.

Z zaprtimi očmi ležim, dasi sem se že davno

prebudil. Ne zdi se mi odpreti očij, ker skozi zaprte trepalnice čutim solnčne žarke: ako odprem oči, jih bodo ti le žgali. Še boljše, da se ne premičem... Učeraaj (zdi se mi, da je bilo to učeraaj?) so me ranili; minilo je štiriindvajset ur, mine jih še toliko, in jaz umrem. Naj; a boljše, da se ne ganem. Naj bode telo nepremično. Kakó bi bilo dobro, da bi še možgani ne delovali; a njih ni možno udržati. Misli in spomini mi vrejo po glavi. Sicer pa to ne bode dolgo, kmalu bode konec. Samo v časnikih ostane nekoliko vrstic, češ, da naša zguba ni velika: ranjenih je toliko in toliko; ubit je jeden prostovoljec, prostak Ivanov. Ne niti priimka ne povedó; porečejo samo: ubit jeden. Jeden prostak, kakor jeden psiček...

Ves prizor stopa mi jasno pred oči. Bilo je to davno; sicer pa vse, vse moje življenje, *ono* življenje, ko še nisem ležal tukaj s prebitimi nogami, bilo je tako davno, davno... Bil sem po ulici, tolpa ljudstva me je ustavila. Molčé je stala in gledala nekaj belega, okrvavljenega, ki je milovalno cvililo. Bil je to majhen, lep psiček; voz tramvaja ga je povozil. Boril se je s smrtjo, kakor jaz sedaj. Nek vratar se je predrl skozi tolpo, prejel psička za vrat in odnesel ga. Tolpa se je razšla.

Pa mene odnese li kdo? Ne, léži in umiraj. A takó lepo je življenje... Tačas, ko se je psičku prigodila nesreča, bil sem jaz srečen. Šel sem v

nekaki pijanosti, pa imel sem tudi vzrok za to. Vi, spomini, ne mučite me! Nekdanja sreča, sedanje muke... da bi pa ostale vsaj samo muke, da bi me ne mučili spomini, kateri nehoté primerjajo prošlost in sedanjost. Ah, tuga, srčna tesnoba! Ti si hujši od ran.

Začenja pripekati. Solnce žge. Odpiram oči in vidim isto grmovje, isto nebó, samó pri dnevni svetlobi. A glej, tu je moj sosed. Da, to je — Turek, truplo. Kak velikan! In spoznam ga: to je tisti...

Pred menoj leži človek, katerega sem jaz ubil. Zakaj sem ga usmrtil?

Tu leži mrtev, krvav. Zakaj ga je prignala usoda semkaj? Kdo je on? Morda ima tudi on, kakor jaz, staro mater. Dolgo bode posedala zvečer pri vratih svoje uboge ilove kočice in gledala na daljni sever: ali ne prihaja še njen mili sin, njen delavec in rednik.

Kaj pa jaz? Tudi jaz... Jaz bi celó rad zamenjal ž njim. Kakó srečen je on: ničesar ne sliši, ničesar ne čuti ni bolečine ran, ni smrtnega strahu, ni žeje. Bodalo ga je zadelo naravnost v srce... Na obleki je velika črna reža; krog nje kri. *To sem storil — jaz.*

Tega nisem nameraval. Nikomur nisem hotel nič hudega, ko sem šel v boj. Misel, da bodem tudi jaz pobijal ljudi, me je nekako zapustila. Predočeval sem si samó, kakó postavim *svoja*

prsa kroglijam na razpolaganje. In šel sem ter nastavil prsa.

Nu, kaj pa to? Bedak, bedak! A ta nesrečni Felah (na njem je egiptovska uniforma) — ta je še manj kriv. Predno so jih naložili na parobrod, kakor slanike v sod in odpeljali v Carigrad, on niti slišal ni ne o Rusiji, ne v Bolgariji. Ukazali so mu, naj gre, in on je šel. Ako bi pa ne šel, bi ga mučili, in morda kak paša bi spustil va-nj krogeljo iz svojega samokresa. Prehodil je dolgo, težko pot od Stambula do Ruščuka. Mi smo napadli, on se je branil. Ko je videl, da smo mi strašni ljudje, ki se ne bojimo njegove patentovane anglijske puške Pibodi in Martini, da drvimo in drvimo naprej, prešinila ga je groza. Ko je hotel ubežati, priskočil je neki majhen človeček, katerega bi bil lahko ubil z jednim udarcem svoje črne pesti, — in zasadil mu bodalo v srce.

Kaj je on kriv?

Kaj sem pa kriv jaz, dasi sem ga ubil? Zakaj me muči žeja? Žeja! Kdo vé, kaj pomeni ta beseda! Niti tačas, ko smo šli skozi Romunijo in prehodili v grozni štiridesetstopinjski vročini po petdeset vrst na dan, niti tačas nisem čutil tega, kar čutim sedaj. Ah, da bi kdo prišel!

Toda, moj Bog, v oni veliki steklenici bode gotovo voda. Treba se je spraviti do nje. A kaj me bode to stalo! Vse jedno, že prilezem.

In začenjam lezti. Noge se vlečejo, a oslabele

roke jedva premikajo negibljivo telo. Do trupla je še dva sežnja *), a za me je to več — ne več, ampak hujši — nego deset vrst. Vendar treba lezti. Grlo gori, peče me, kakor ogenj. Toda brez vode bi prej umrl. Vendar, morda.....

In lezem dalje. Noge se zatikajo na zemlji, in vsako kretanje provzročuje nestrpne bolečine. Stokam in kričim, a vendar lezem. Naposled, evo me, evo steklenice v njej pa voda in kako mnogo! se mi zdi, da pol steklenice. O! vode bode dovolj dolgo..... do smrti!

Ti, moja žrtva, me rešiš!

Podprl sem se na jeden lakt in začel odmaševati steklenico, a nakrat sem zgubil ravnovesje in padel z obličjem na prsa svojega spasitelja. Od njega se je čutil že silen smrad.

Napil sem se. Voda je bila gorka, a nepokvarjena, in vrhu tega bilo je je mnogo. Še nekoliko že preživim. Spominjam se, kako je rečeno v „Fiziologiji vsakdanjega življenja“, da brez jedi živi človek več, kakor jeden teden, da ima le vodo. Tu je tudi povest o nekem samomorilcu, kateri se je usmrtil z gladom. Živel je prav dolgo, ker je pil.

Nu, pa kaj? Ako preživim še kakih pet, šest dni, kaj bode iz tega. Naši so odšli, Bolgari so se razšli. Ceste ni blizu, treba bo — umreti. Samo mesto tridnevnega boja s smrtjo, se bodem mučil

*) Ruski seženj meri 2·13353 m., vrsta pa 500 sežnjev.
Op. prel.

ves teden. Ali ni boljše, da se končam? Pri mojem sosedu leži puška, izvrstno angleško delo. Treba le roko stegniti; potem — le jeden hip in vsega bo konec. Patron se valja tukaj cel kup. Vseh ni mogel postreljati.

Naj se torej končam, ali — čakam? Česa? Rešenja? Smrti? Naj li čakam, dokler pridejo Turki in začnejo dreti kožo z mojih ranjenih nog? Boljše, da sam.....

Ne, ni treba zgubljati poguma; boriti se hočem do konca, do zadnjih sil. Saj, ako me najdejo, sem rešen. Morda so kosti nedotaknene; potem še ozdravim. Zagledam domovino, mater, Mašo.....

Bog ne daj, da bi izvedeli vso resnico! Naj mislita, da sem ubit na mestu. Kaj bode, ko izvesta, da sem se mučil dva, tri, štiri dni!

V glavi se mi vrti; moja pot k sosedu me je popolnem izmučila. In tu še ta grozni smrad! Kako je počrnel..... kaj bode ž njim jutri ali pojutranjem. In sedaj ležim tu samo zato, ker ne morem drugam. Oddahnem si in polezem na prejšnje mesto; vendar, veter pihlja od tam, in ta bode odnašal od mene smrad.

Ležim v popolni onemoglosti. Solnce mi pripeka v obraz in roke. Pokriti se nimam s čem. Da bi bila vsaj noč kmalu: ta bode menda druga.

Misli se mešajo in jaz se zgubljam.

Spal sem dolgo, ker, ko sem se zbudil, bila

je že noč. Vse, kakor prej: rane bolé, veliki sosed leži nepremično.

Nisem si mogel kaj, da ne bi mislil o njem. Ali sem mari zato zapustil vse milo in drago ter šel sém tisoč vrst daleč v gladu in potu; ali mari naposled ležim sedaj v teh mukah samo zato, da je ta nesrečnež končal živeti? Sem li morda storil kaj koristnega za vojno stvar, razven tega umora?

Umor, umor..... In kdo je storil to? Jaz!

Ko sem ukrenil, da pojdem v boj, me nista pregovarjali mati in Maša, dasi sta plakali. Ker me je ideja oslepila, nisem videl teh solz. Nisem mislil, (a sedaj razumem), kaj sem storil z bitjem, ki mi je tako bližnje.

Naj se li spominjam tega? Kar je minilo, se več ne zgodi.

A kako čudno so se vedli nasproti mojemu postopanju mnogi znanci. „Nu, bedak! Gre, pa ne vé čemu!“ Kako so mogli to govoriti? Kako se strinjajo take misli z *njihovimi* nazori o hrabrosti, ljubezni do domovine in drugih takih rečeh? Saj so pač lahko opazili v meni vse to junaštvo. In kljubu temu sem jaz — „bedak“.

In grem v Kišinev; na - me devajo telečnjak in druge vojne priprave. Na tisočine jih gre z menoj, med katerimi se jih morda nekaj nabere, kateri gredó rajše, kakor jaz. Drugi bi ostali doma, ako bi smeli. Vendar tudi oni gredó, kakor mi, „iz zavednosti“, hodiijo tisoč vrst daleč in se bojujejo,

kakor mi, ali morda še boljše. Oni izvršujejo svojo dolžnost, ne gledé na to, da bi takoj pustili vse in šli, — ako bi le smeli.

Popihljaj je oster jutranji vetrič. Grmovje je zašumelo, vzprhnila je na pol zaspana ptičica. Zvezde so obledele. Temno - sinje nebó je postalo sivo in prevleklo se s tenko meglico; siv mrak se je vzdigoval z zemlje. Napočil je tretji dan mojega... Kako bi to imenoval? Življenje? Smrtni boj?

Tretji... koliko jih še ostaje? Na vsak način — malo. Popolnem sem oslabil in zdi se mi, da se niti premakniti ne morem od trupla. Kmalu bodeva jednaka in ne bodeva neprijetna drug drugemu.

Treba, da se napijem. Trikrat na dan bodem pil: zjutraj, opoludne, zvečer.

Solnce vzhaja. Veliki krog njegov, ves presek in razdeljen s črnimi vejami grmovja, je rdeč, kakor kri. Danes bode menda vroče. Kaj bode pa s teboj, sosed moj? Že sedaj si grozen.

Dá, bil je grozen. Njegovi lasje so začeli izpadati. Njegova po naravi črna koža je obledela in pcrmenela; napihneno obličje jo je tako nategnilo, da je počila za ušesi. Tu so mrgoleli črvi. Noge v črevljih so otekle in pri zaponkah črevljev so se izpahavili veliki mehurji. Vse truplo je grozno oteklo. Kaj pa naredi danes solnce ž njim?

Neznosno je ležati takó blizu njega. Proč moram, naj me stane, kar hoče. Toda, mi bode li mogoče? Roko še lahko vzdignem, očmašim ste-

klenico in se napijem; toda — premakniti svoje težko, nagibljivo telo? Vendar se hočem premikati, če prav po malem, če prav vsako uro pol koraka.

Vse jutro je minilo pri tem mojem premikanju. Bolečina je velika, a kaj mi je to sedaj? Jaz že ne poznam več in ne morem si več predstaviti čutov zdravega človeka. Celo nekako naučil sem se na bolečine.

To jutro sem odlezel kaka dva sežnja in dospel na prejšnje mesto. A nisem dolgo užival svežega zraka, ako sploh more biti svež zrak kakih šest korakov od gnijočega trupla. Veter je popihal na drugo stran in iznova se je razširil do mene tako hud smrad, da mi je bilo kar slabo. Prazen želodec se je krčil s hudimi bolečinami, ves drob se mi je preobračal. A smradljivi, okuženi zrak kar drvi na - me.

Obupavati začenjam in plakati.

Ves razbit in omamljen ležal sem skoro v nesvesti. Nakrát..... me li ne vara razburjena domišlija? Zdi se mi, da ne. Dá, to je — govorjenje. Konjskih kopit teptanje, človeško govorjenje. Skoro sem zaklical, vendar sem se vzdržal. Kaj pa, če so to Turki? Kaj potem? Tem mukam pridružijo se še druge, groznejše, da kar lasje stojé po koncu, še ko se o njih le čita v časnikih. Oderó mi kožo, podpalijo mi ranjene noge... Kaj, če bi bilo samo to; a izmislijo si še kaj drugega. Ali ni boljše, da končam svoje življenje v njihovih rokah,

kakor da umrem tukaj? Kaj pa, ako so to — naši? O, nesrečno grmovje! Zakaj si napravilo krog mene tako gosto ograjo? Kar nič ne vidim skozi; samo na jednom mestu odpira mi nekako okence pogled v daljno globino. Tam je menda potočič, iz katerega smo pili vodo pred bojem. Dá, čez potočič je tudi položena mesto mosta velika kamnita plošča iz peščenika. Gotovo pojdejo čez - nj. Govorjenje je potihnilo. Slišati ne morem, kak jezik govore: tudi posluh mi je oslabel. Za Bóga! ako so to naši... Pokličem jih, saj bodo slišali tudi do potoka. To je boljši, kakor da pridem bašibozukom v kremplje. Kako, da ne gredó tako dolgo? Nestrpnost me muči; niti smradu ne čutim, dasi ni nič boljše.

In nakrát prikažejo se kozaki pri prehodu čez potok! Temno - sinja obleka, rdeče proge pri hlačah, sulice. Bilo jih je pol stotnije. Pred njimi jezdi na prekrasnem konju črnobrad častnik. Ko je četa prekoračila potok, obrnil se je ta nazaj in zakričal:

„V dir, naprej!“

— Stojte, za Bóga! Pomagajte, pomagajte, bratje! kričim; a topot čilih konj, žvenketanje sabelj in šumno kozaško govorjenje je glasnejše od mojega hripanja — in ne slišijo me!

O, nesrečnež!.. V onemoglosti padem na tla in začenjam plakati. Steklenica se je preobrnila in iz nje teče voda, moje življenje, moje rešenje,

moje odlaganje smrti. A to zapazujem še le tedaj, ko je ostalo v njej samo kakega pol kozarca vode, a druga je stekla v žejno, suho zemljo!

Ni mi moči opisati strahu, ki me je pretresel pri tem groznem dogodku. Ležal sem nepremično z na pol zaprtimi očmi. Veter je pihal sedaj sem, sedaj tja, sedaj prinašal mi svež in čist zrak, sedaj zopet smrad. Kakó strašen je postal ta dan moj sošed, ne morem povedati. Ko sem odprl oči in pogledal nanj, me je bila kar groza. Lic že ni imel več, zlezla so s kostij. Oni strašni, večni smeh zdel se mi je tako zopern, tako grozen, kakor nikdar prej, dasi sem imel večkrat v rokah lobanjo in pripravljaval cele glave. Ta skelet v vojaški opravi s svetlimi gumbi me je kar pretresel. „To je vojna, sem pomislil. — To je njena slika“.

Solnce pa peče in prižiga, kakor prej. Moje roke in moja lica so že davno ožgana. Vso vodo, kar jo je ostalo, sem izpil. Žeja me je tako mučila, da sem ukrenil izpiti par kapljic, a v dušku požrl vso. Ah zakaj nisem poklica! kozake, ko so bili tako blizu! Ako bi tudi bili Turki, bilo bi vendar boljše. Mučili bi me jedno, dve uri, a sedaj niti ne vem, koliko časa se bodem moral tukaj valjati in mučiti. Mati, draga mati! Pútila si bodeš sive lase iz glave, bila ž njo ob steno, proklinjala dan mojega rojstva in ves svet, ker si je izmislil vojno v trpljenje ljudij!

Morda pa ti in Maša ne izvesta o mojih mu-

kah. Z Bogom mati, z Bogom nevesta moja, ti ljubezen moja! Ah, kakó je težko, kako hudo! Srce mi nekaj stiska.

Zopet oni beli psiček! Vrata se ga ni usmilil, udaril ž njegovo glavo ob zid in vrgel v jamo, kamor se mečejo smeti in vlivajo pomive. A bil je še živ in mučil se ves dan. Jaz sem pa še nesrečnejši, ker se mučim cele tri dni. Jutri bo četrti, potem peti, šesti. Smrt, kje si? Pridi, pridi! Vzemi me!

A smrt noče priti in me vzeti. Ležim v tej strašni vročini in nimam niti požirka vode, da bi osvežil razpaljeno grlo, in ono truplo me okužuje. Popolnem je razpalo. Nebrojno črvov je na njem. Kakó mrgolijo! Ko njega oberejo in ostanejo samo kosti in obleka, tedaj pride name vrsta. Tudi jaz bodem tak.

Mine dan, mine noč. Vedno isto. Zjutraj istotako. Mine še jeden dan. . .

Grmovje se premiče in šumi, kakor da se tiho razgovarja. „Tudi ti umreš, umreš, umreš“, šepeče na jedni strani. „Nič več ne boš videl svojih!“ odgovarja grmovje na drugi strani.

— „Tu jih še opaziš ne!“ razlega se glasno blizu mene.

Jaz se kar tresem, a nakrát se zopet zavedam. Iz grmovja gledajo na-me drobne, plave oči našega poddesetnika Jakovljeva.

— Lopate! kriči on. — Tu sta še dva, naš in njihov!

— Ni treba lopat, ni me treba pokopavati, jaz sem živ! hočem zakričati, toda samo slaboten stok zmuzne z mojih opečenih ustnic.

— Za Bóga! Saj pač ni živ? Gospod Ivanov! Fantje, naglo sem, naš gospod je živ! Pokličite zdravnika!

Čez nekoliko trenutkov vlivajo mi v usta vodo, žganje in še nekaj. Potem izginjuje vse.

Zmerno se tresejo in dvigajo nosilnice. To zmerno dviganje je vzrok, da dremujem. Časih se vzbujam, časih zopet zgubljam. Prevezane rane me več ne bolé; nekako neizmerno blagodejno čuvstvo razliva se mi po vsem telesu. . .

Sto - o - oj! Spu - u - uščaj! Četrta prememba k nosilnicam! Primi, vzdigni, naprej!

Tu je poveljnik Peter Ivanovič, naš lazaretni častnik, jako dober, visok in suh človek. Ta je tako visok, da neprestano vidim njegovo glavo z redko, dolgo brado in pleča, dasi nesejo nosilnice na ramenih štirje veliki vojaki.

Peter Ivanovič! šepečem jaz.

Kaj, ljubček? odgovarja Peter Ivanovič in se pripogne k meni.

Peter Ivanovič, kaj vam je rekel zdravnik? Ali umrem kmalu?

Kaj vam ne pade v glavo, Ivanov! Vi pač ne umrete, saj imate vse kosti cele, dà, celo žile so

nedotaknene. Kaka sreča! A kakó ste preživeli tri dni in pol? Kaj ste jedli?

Ničesar.

A pili?

Turku sem vzel steklenico. Peter Ivanovič, sedaj ne morem več govoriti. Poslej.

Nu, Bog z vami, ljubček, le spite.

Zopet spanec, nezavest. . .

Prebudil sem se v divizijskem lazaretu. Pri meni stojé zdravniki, usmiljene sestre, in razven njih vidim še znano mi lice znamenitega petrograjskega profesorja, ki se je naklonil nad mojimi nogami. Njegove roke so krvave. Ukvarja se nekoliko časa z mojimi nogami in pravi:

Mladenič, rešil vas je Bog! Živi ostanete. Jedno nogo smo vam odrezali, pa kaj, to je — malenkost. Ali morete govoriti?

Govoril sem lahko in pripovedoval jim vse, kar je tu napisano.

V. M. Garšin.

Vsevolod Mihajlovič Garšin se je porodil 2. (14.) svečana 1855. leta v vasi svoje babice, v Bahmutskem okraju Jekaterinoslavske gubernije. Tu je preživel prvo mladost. Potem je stopil na nekdanjo sedmo gimnazijo v Petrogradu in končal jo leta 1874. Po dovršenih gimnazijskih naukih se je posvetil rudoznanstvu in stopil na rudarsko akademijo. Tu je bil dve leti, – kar počí glas o bolgarski vojni. Garšin opusti šolo in stopi kot prostovoljec v vojsko. Od Kišineva do Sistova hodil je Garšin peš, bil ranjen v nogo v boji pri Ajasljaru in sploh izkusil vso grozo vojne. A bil je v boji hraber in tako pogumen, da je bil pohvaljen in imenovan častnikom. Kmalu je pa ostavil vojaško službo in vpisal se na jezikoslovno fakulteto petrograjskega vseučilišča.

Že na gimnaziji bil je V. M. Garšin melanholičen, a sedaj se je spremenila ta melanholija v resno psihično bolezen. Lečil se je na psihijatrični kliniki harkovskega vseučilišča in v petrogradski bolnišnici dra. Frey-a. Leta 1880. prišel je sicer k

zavesti, a sledovi so ostali v njem. — Tesnoba in otožnost ponavljali sta se mu vedno od leta do leta, kar ga je zelo zadrževalo v pisateljevanji. In to ga je spravilo v grob. Zjutraj 19. (31.) sušca šel je skrivaj iz svoje sobe in vrgel se v votlino, ki je bila zraven okroglih stopnic. Z zlomljeno nogo so ga nesli v bolnišnico, kjer je bil v nesvesti skoro pet dnij in umrl 24. sušca (5. aprila) 1888. leta.

Na književno polje je stopil V. M. Garšin leta 1876. z brezimno povestjo. Bil je sotrudnik „liberalnega“ tabora, a tega tabora nazori niso kaj vplivali na - nj. V svojih spisih je pravi realist, a vedno je poznal mero, da ni zagazil v naturalistiko, vedno je ostal umetnik, ki razume, kaj je lepo. Garšinove povesti so resnične, njih snov originalna, čuvstva v njih — iskrena, goreča, a večinoma brez efektov. L. N. Tolstoj bil je Garšinu vzor. Poseben vtis napravila je na - nj Tolstéga: „Vojna i Mir“; zato so posebno žive in polne pravega dramatizma njegove povesti, v katerih riše vojno življenje. Jedna iz - med teh je tudi prevedena pripovedka.

Splošno zanimanje vzbudil je V. M. Garšin na književnem polji še le s prevedeno pripovedko Четыре дня (Štiri dni), katera je bila natisnena leta 1877. Razven napominane pripovedke omenimo naj še sledeče, katere je spisal poslej: Присшествіе (Proisšestvije), Трусъ (Trus), Встрѣча (Vstrěča), Ночь (Noč), Художники (Hudožniki), At-talea princeps, То, чего не было (To, čego ne bylo),

Записка рядоваго Иванова (Zapiska rjadovago Ivanova), Красный цвѣтокъ (Krasnyj cvětok) Медвѣди (Medvědi), Надежда Николаевна (Nadežda Nikolaevna), Сказаніе о гордомъ Аггеѣ (Skazanije o gor-dom Aggeje), Сигналь (Signal) in druge, kakor tudi celo vrsto različnih sestavkov. Bil je torej jako plodovit, le žal, da je tako hitro umrl. Pa Slovani imamo že tako srečo !

